

EDICE KATECHEZE A FORMACE

Christoph kardinál Schönborn

PŘIJMOUT JEŽÍŠE JAKO KRISTA

Podněty k prohloubení víry

© Verlag Hereder Freiburg im Breisgau 2002

© Nakladatelství PAULÍNKY, 2005

Petrská 9, 110 00 PRAHA 1

tel. + fax 222 311 206 - 224 818 757

e-mail: paulinky@paulinky.cz www.paulinky.cz

ISBN 80-86025-80-2

PŘEDMLUVA

JEDNOHO POSLUCHAČE

Když II. vatikánský koncil hovoří o povinnostech biskupa, zmiňuje na prvním místě zvěstování Božího slova a vysluhování svátostí, tj. pastorační činnosti (srov. *Lumen gentium*, čl. 21). Zvěstování Božího slova představuje mnohotvárnou výzvu, která výrazně překračuje prosté kázání. Vídeňský arcibiskup, kardinál Christoph Schönborn, jednou za měsíc zve své věřící do katedrály svatého Štěpána na hodinu katolické obnovy. Otec kardinál při této příležitosti po pořádku probírá ústřední otázky víry takovým způsobem, že Boží lid uvádí do pokladu Tradice a zároveň se snaží poskytnout mu odpovědi na úrovni dnešní doby. Na těchto katechezích otce kardinála se pravidelně účastní stovky osob. Na počátku se jednalo o přípravný kurz pro mládež, která se chystala na Světový den mládeže v roce 1996, postupně se však z těchto setkání staly přednášky o víře určené křesťanům každého věku.

Často nesnadná témata těchto katechezí kladla na posluchače nemalé nároky, a proto přicházelo mnoho žádostí, aby byly jednotlivé katecheze sepsány a bylo tak možné se k jednotlivým pasážím vracet a snáze se tak dobrat k jejich hlubšímu porozumění. Promluvy se proto zaznamenávaly na magnetofonový pásek a pak se přepisovaly. Tyto texty se potom dávaly k dispozici případným zájemcům. Kvůli tomu, aby se zmíněné katecheze dostaly k ješ-

tě širšímu publiku, bylo třeba texty přehlédnout a upravit pro knižní vydání. Na mnoha místech je přesto stále patrný průběh živého hlásání slova. Čtenář se tak může alespoň touto formou účastnit skutečného průběhu katecheze ve vídeňské katedrále. Pro písemnou verzi však bylo nutné vypustit celou řadu odkazů na současný život vídeňské církevní obce, protože by byly pro širší okruh čtenářů jen velmi obtížně srozumitelné. Ponechali jsem ale v textu poznámky týkající se současného života římskokatolické církve, především pak zmínky o svatém jubilejním roce 2000. Partikulární církev je pevně zakotvena v univerzální církvi a biskup tuto tajemnou jednotu garantuje.

Ten, kdo koná katechezi, musí usilovat o hluboké propojení teologie a života, nauky a praxe. Z uvedeného důvodu je základním zdrojem těchto promluv Písmo svaté, které představuje základní světlo pro každého věřícího. Kromě toho otec kardinál cituje řadu církevních dokumentů (především se jedná o materiály II. vatikánského koncilu a o články *Katechismu katolické církve*). Ke slovu se dostává také řada teologů. Protože jsme chtěli zachovat přímočarost výkladu, upustili jsme od poznámkového aparátu pod čarou. Nejdůležitější citace jsou vybaveny bibliografickým odkazem v závorce za přímou citací.

V tomto svazku jsou v chronologickém pořádku představeny katecheze z období let 2000-2001. Jak jsme již uvedli, hlavním záměrem těchto katechezí je prohloubení víry. Z uvedeného důvodu je také hlavním tématem víra: Jak se víra rozvíjí? Na jakém základě stojí? Každý roční cyklus je věnován určitému tematickému okruhu katecheze. Svazek, který držíte v rukou, obsahuje výklad základních pravd, jak jsou shromážděny ve Vyznání víry.

První katecheze nese název: Bůh jeden a troj. Katechetický cyklus se začíná odvíjet od tajemství živého Boha. V této první kapitole však nenalezneme podrobný výklad o tajemství Trojice se všemi pojmy a problémy, které jsou s tímto mystériem spojeny. Spíše se jedná o hledání odpovědi na otázku: Jak to, že

o jediném Bohu hovoříme jako o Otci, Synu a Duchu svatém? Co k tomu říká Písmo svaté? Klíčem k řešení položených dotazů je setkání s Ježíšem Kristem, jenž se na Boha obrací tak, že ho nazývá „Otče“, a který přišel mezi nás, aby z nás udělal syny svého Otce.

Bůh je mocný. Když vyznáváme víru, tvrdíme dokonce, že je všemohoucí. V druhé katechezi se otec kardinál zabývá právě tímto článkem naší víry a ukazuje, že Boží moc a milosrdenství vůči tomu, kdo se na něj s důvěrou obrací, nejsou rozhodně ve vzájemném protikladu.

Třetí katecheze se zabývá dvěma otázkami: Víme o Boží prozřetelnosti, ale jak se tato prozřetelnost slučuje s tím, že Hospodin připouští ve světě zlo? Neštěstí, jehož je ve světě tak mnoho, se zdá být jen velmi obtížně slučitelné s láskyplnou Boží prozřetelností. Víra nemůže odstranit bolest, ale napomáhá tomu, aby ji člověk dokázal důstojně snášet.

Kdo chce porozumět tajemství bolesti, má jedinou možnost: otevřít se tajemství Kristova kříže a tajemnému osvobození, které se nám prostřednictvím kříže nabízí. Čtvrtá katecheze se proto dotýká samého jádra naší víry. Spása každého člověka a celého světa pochází výhradně od Ježíše Krista. Je to zejména oblast dialogu s ostatními náboženstvími, kde se tato problematika dostává do popředí. Musíme si uvědomovat, že žádný věřící nesmí tuto pravdu víry obcházet a zastírat.

Kvůli naší spáse si Ježíš Kristus žádá církev. Jak se ale církev představuje člověku v dnešním světě? Mnohá rozdělení zranila její tvář. Navzdory tomu nepřestáváme věřit, že katolická církev je skutečně pravou Kristovou církví, jak to podtrhnul II. vatikánský koncil. Jak je to ale se vztahem k ostatním církvím a církevním společenstvím? Jaká vnitřní síla podpírá úsilí o jednotu církve? Pátá katecheze se zabývá základními otázkami spjatými s problematikou církve a její jednoty. Nejedná se pouze o vztahy katolické církve k ostatním křesťanům, protože jednotu je třeba prohlubovat rovněž uvnitř katolické církve samotné.

Tajemství Ježíše Krista v sobě zahrnuje také zázraky a znamení, jak o nich vypravuje evangelium. Jak tomu ale máme rozumět? Velmi mnoho zde záleží na naší víře v Ježíše. Tam, kde tato víra schází, zázraky nezmohou s člověkem nic. Tam, kde tato víra existuje, zázraky ji mohou posílit.

Sedmá katecheze se zabývá velikonočním tajemstvím. Otevřít se daru posilnění víry znamená kráčet spolu s učedníky do Emauz a naslouchat Ježíšovi, který nás při společném putování provází celým Starým zákonem a odpovídá nám na následující otázku: Proč musel Mesiáš tohle všechno vytrpět? Právě to je také důvod, kvůli němuž církev každoročně při velikonoční vigílii čte sedm úryvků ze Starého zákona.

Osmá katecheze se odehrála v měsíci květnu, a proto je věnována Marii, která je naší pomocnicí. Otec kardinál se zde zaobírá otázkou poměru mezi úctou vůči Marii a naší vírou v Ježíše Krista, jenž je jediným prostředníkem mezi lidmi a Bohem.

Jak jsme viděli, první katecheze nás uvádí do tajemství trojediného Boha, od něhož všechno pochází. Poslední katecheze se vrací k živému Bohu, k němuž je všechno zaměřeno, jako ke svému poslednímu cíli. Naděje ve věčný život představuje nedílnou součást naší víry. Jsme ale opravdu přesvědčeni o tom, že naděje na věčný život spolu s Ježíšem Kristem je víc než pouhým zbožným přáním? Bereme toto tajemství vážně? Dokáže toto mystérium proměňovat náš pozemský život?

Úkolem pastýře je vést svěřené věřící. Vídeňský arcibiskup vede své posluchače a čtenáře této knihy cestou katecheze. Upozorňuje je také na slepé uličky, na nebezpečí a ožehavá místa, která k hledání správné cesty nevyhnutelně patří. Kdo spolu s otcem kardinálem projde touto cestou, zjistí, že jeho víra se prohlubuje a mohutní, že jeho znalost narůstá, že se před ním otevírají nové horizonty, že lépe rozumí minulosti, že se v něm opět zažehuje radost z víry.

Hubert Philipp Weber

I.

BŮH JE TROJÍ A JEDINÝ

Cesta katecheze

Katecheze se odlišuje od teologické výuky, od odborné přednášky i od homilie. Katecheze je ve vlastním slova smyslu putováním, a my zde přítomní jsme pozváni, abychom touto cestou procházeli. Je tomu tak proto, že katecheze se velmi úzce váže na příkaz pocházející od samotného Ježíše. Katecheze je přímý důsledek přikázání, které dal Ježíš svým apoštolům v Galileji, když se uzavíralo jeho pozemské působení: „Je mi dána veškerá moc na nebi i na zemi. Jděte tedy, získejte za učedníky všechny národy“ (Mt 28,18-19). Toto přikázání dal při oné příležitosti jedenácti svým učedníkům a skrze ně také celé církvi: získávejte mi učedníky mezi všemi národy! Nejhlubším smyslem katecheze je tudíž pomáhat lidem, aby se stávali Ježíšovými učedníky nebo aby se v tomto svém povolání prohlubovali.

Jak se tento příkaz plní? Co o tom říká Ježíš? Jak dělá Ježíš prostřednictvím apoštolů z lidí své učedníky? Ježíš nařídil dvě věci: „... křtíte je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého a učte je zachovávat všechno, co jsem vám přikázal“ (Mt 28,19-20). Jedná se tedy o křest a o výuku. Ponoření do Ježíšova života, do tajemství trojjediného Boha, právě tohle je oním putováním, jehož prostřednictvím se lidé stávají Ježíšovými učedníky. Tímto

způsobem lidé příslušející ke Kristu a dostávají od něho podíl na jeho životě. Ke zmíněnému putování patří také „...učte je zachovávat všechno, co jsem vám přikázal.“ Je třeba lidem předávat Ježíšovo učení. Pokud se jedná o Ježíše, nesmíme zapomínat na to, že dal následující ujištění: „Hle, já jsem s vámi po všechny dny až do konce světa!“ (Mt 28,20). Ke katechezi sestávající ze křtu a učení dochází proto ve vědomí, že Pán je uprostřed nás po všechny dny, tedy i teď a tady.

Dnes je mnoho lidí pokřtěných, již jsou Ježíšovými učedníky, díky křtu jsou ponořeni do jeho života. Všichni však máme zapotřebí usilovat o to, abychom se stali těmito učedníky více, abychom se stali opravdovějšími křesťany. V křesťanském starověku napsal Ignác z Antiochie (zemřel kolem roku 110 po Kristu), když byl na cestě do Říma, kde ho čekala mučednická smrt: „Konečně se stanu křesťanem“ (List Římanům 2,4). Tento svatý biskup věděl velmi dobře, že je pouze poutníkem. *Katechismus katolické církve* (čl. 4) o putování katecheze říká: „Výrazem ‚katecheze‘ se velmi brzy začaly označovat veškeré snahy vyvíjené církví k tomu, aby získala další učedníky a aby pomáhala lidem uvěřit, že Ježíš je Syn Boží, aby tak skrze víru měli život v jeho jménu. Katecheze dále slouží církvi k tomu, aby lidi v tomto pozemském životě vychovávala a učila a tím budovala Kristovo (mystické) tělo.“ Tento úryvek odkazuje na první závěr Janova evangelia, kde apoštol praví, že znamení, která Ježíš vykonal, byla zaznamenána proto, „abyste věřili, že Ježíš je Mesiáš, Syn Boží, a s vírou abyste měli život v jeho jménu“ (Jan 20,31).

První a základní katechezí je tudíž samo evangelium, tedy vyprávění, která učedníci sepsali o Ježíšově životě, o tom, co vykonal, o něm samotném. Prostřednictvím evangelia je sám Ježíš katechetou, jenž nás přímo uvádí do svého slova a do svého života. Z řečeného vyplývá, že katecheze nás uvádí do bezprostředního vztahu k Ježíšovi. Znáť ho znamená žít. Znáť ho znamená mít věčný život. Ježíš se v noci před svým utrpením modlil: „Otče... Věčný život pak je to, že poznají tebe, jediného pravého Boha,

a toho, kterého jsi poslal, Ježíše Krista“ (Jan 17,1.3). Znat Ježíše neznamena prostě o něm něco vědět, jde spíš o to, abychom se k němu přidružovali a abychom se s ním sjednocovali tak, jako je on sjednocen s Otcem. Za oné noci se v řeči na rozloučenou Ježíš modlí za své učedníky následujícím způsobem: „... aby byli jedno, jako my jsme jedno: já v nich a ty ve mně. Tak ať i oni jsou v dokonalé jednotě, aby svět poznal, že ty jsi mě poslal a žes je miloval, jako jsi miloval mne“ (Jan 17,22-23). Znat Otce, znát Ježíše... Naše myšlenky se ubírají ke svatým. Jako příklad bych uvedl Jana XXIII., jehož si mnozí z nás ještě pamatují. Na takovém příkladu dobře chápeme, co znamená člověk hluboce sjednocený s Bohem; člověk, který Ježíše nezná jen na intelektuální rovině, nýbrž v biblickém smyslu toho výrazu Ježíše hluboce chápe a je také Ježíšem přijat. Je s Ježíšem sjednocen a žije spolu s ním.

Trojice jako tajemství

Modlíme se k Bohu živému, k Trojjedinému za to, abychom ho mohli hlouběji poznávat, lépe milovat, abychom mnohem více žili v něm. Každá liturgie začíná znamením kříže: „Ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého.“ Vždy tedy začínáme od trojjediného Boha. To je také podstata a plnost naší víry. Celá křesťanská víra spočívá v tajemství Trojice. V obecném slova smyslu platí, že katecheze neznamena nic jiného než uvádět lidi do společenství trojjediného Boha. Tajemství Nejsvětější Trojice je opravdu nejzákladnějším mystériem víry.

Všichni znají legendu, která se vypravuje o svatém Augustinovi (zemřel v roce 430). Jednoho dne se procházel na pobřeží u města Hippo, kde jako biskup sídlil. Najednou spatřil dítě, které se bavilo tím, že přelévalo vodu z moře do jámy vyhloubené v pís-ku. Na otázku: „Co to děláš?“, chlapec odpověděl: „Přelévám moře do této jamky.“ Augustin na to řekl: „To nedokážeš, vždyť je to nemožné.“ Chlapec odpověděl: „Já dokážu dřív přelít moře

do této jamky, než ty dokážeš pochopit tajemství Nejsvětější Trojice. “Augustin pracoval dobře dvacet let na svém velkolepém díle *De Trinitate* (O Trojici). V těch dvou desetiletích vynaložil vskutku nadlidské úsilí při pokusech proniknout co nejhluběji do tohoto tajemství a nestrádal nezměrné množství přirovnání a vyjádření tohoto mystéria.

Nejsvětější Trojice je ústředním bodem, podstatou křesťanské víry. Z uvedeného důvodu platí, že přijetí nebo nepřijetí tohoto jádra víry rozhoduje o tom, zda člověk má nebo nemá křesťanskou víru. Ve skutečnosti platí, že naše víra v trojjediného Boha vyplývá z toho, že Ježíš je skutečně Božím Synem. Dnes se bohužel stále častěji setkáváme dokonce i v popularizačních i odborných knihách psaných pro křesťany s tvrzením, že víra v Trojici by měla být výplodem teologických spekulací, které se odehrály v prvních čtyřech staletích křesťanské éry. Jako kdyby to byla pouze tehdejší dobová záležitost, která by neměla mít trvalou platnost. Jako kdyby dogma o tajemství Nejsvětější Trojice vynalezli pouze lidé. To všechno je jednoznačně nesprávné a falešné.

Základní otázka je velmi, velmi stará a vztahuje se k samotné víře v Krista. Jedná se o otázku, zda Ježíš je skutečně Mesiáš a Boží Syn. Je-li Ježíš doopravdy Božím Synem, pak je také Bůh z Boha, světlo ze světla, pravý Bůh z pravého Boha, zrozený, nestvořený, jedné podstaty s Otcem, jak to vyznáváme v Krédu. Klíčovou otázkou je tedy to, zda Ježíš je doopravdy Boží Syn.

Pro věhlasného filosofa Immanuela Kanta (zemřel roku 1804) nauka o Trojici neobsahovala zhora nic významného pro praxi. To by znamenalo, že nauka o Trojici by byla pouze výplodem planých teologických spekulací. My s Kantem rozhodně nemůžeme souhlasit. Jestliže by Ježíš nebyl Božím Synem, nebyl-li by jedné podstaty s Otcem, pak by nám nemohl skutečně zjevit Otce. Nemohl by nám také zprostředkovat přístup k Božímu životu, protože nikdo nemůže zjevit to, co sám nezná. To by ale znamenalo, že by nám nepřinesl ani odpuštění hříchů. Jestliže by Ježíš byl pouhým člověkem, byť sebedokonalejším, pak by ne-

mohl být skutečným Vykupitelem. Byl-li by Ježíš jen člověkem, mluvení o našem vykoupení a ospravedlnění by bylo pouhou iluzí, totéž by platilo o vítězství nad smrtí. Celá naše víra – jak vidno – závisí na vyznání, že Ježíš je Synem živého Boha.

Při jedné katechezi konané v Římě Svatý otec rozjímal s úžasnou pronikavostí nad slovy apoštola Tomáše, který se při prvním zjevení vzkříšeného Krista nenacházel na stejném místě spolu s ostatními apoštoly. Když se po osmi dnech nato Ježíš znovu zjevil a ukázal své rány na oslaveném těle, Tomáš zvolal: „Pán můj a Bůh můj“ (Jan 20,28). Pro uši zbožného Žida to bylo něco naprosto neslýchaného. Vždyť tradice židovské víry slavnostně a velmi naléhavě vyznává: „Hospodin (je) jediný“ (Dt 6,4). Jak si tedy vysvětlit, že zbožný Žid Tomáš může vyznat víru v Ježíšovo božství? Jak může vyslovit to, co se musí zdát pro monoteistu rouháním? Jak může zvolat: „Můj Pán a můj Bůh.“

Zvěstovat, že Ježíš je Kristus

Jestliže Ježíš není Božím Synem, pak zcela evidentně neexistuje žádná Trojice; pak se skutečně všechno stává pouhou teologickou spekulací. Jedinou přístupovou cestou k tajemství Trojice je sám Ježíš.

Ježíš je ten, kdo zjevuje, že Bůh je náš otec; kdo se zjevuje jako Boží Syn; on nám poslal Ducha svatého, který vychází z Otce. Tím nám zároveň zjevuje Boha jako Otce, neboť on je jeho jednorozeným Synem, a také to, že my všichni jsme povoláni k tomu, abychom se stali syny tohoto Otce, podobně jako je on jednorozeným Synem Božím. My se stáváme Božími syny a dcerami prostřednictvím daru milosti. Zůstáváme syny člověka, ale stáváme se syny a dcerami nebeského Otce. Jan Pavel II. říká: „Cílem katecheze je uvést do společenství s Ježíšem Kristem: jen on nás může vést v Duchu svatém k Otcově lásce a jen on sám může dát, abychom se podíleli na životě Nejsvětější Trojice“ (Apoštolská exhortace *Catechesi tradendae*, čl. 5).

V katechezi se tudíž jedná především o Ježíše Krista, všechno ostatní nachází své místo jedině díky němu. Učitelem je Kristus, my jsme učiteli jen v té míře, v jaké šíříme Kristovo slovo, a tak umožňujeme, aby prostřednictvím úst katechetů v jistém slova smyslu vyučoval sám Kristus. Papež v témže dokumentu věnovaném katechezi dále říká: „Každý katecheta by měl na sebe vztahovat tajemná Ježíšova slova: „Moje učení není moje, ale toho, který mě poslal“ (Jan 7,16)“ (Apoštolská exhortace *Catechesi tradendae*, čl. 6). „Moje učení není moje, ale toho, který mě poslal“ (Jan 7,16). Papež říká tedy v souladu s Kristem, že každý katecheta by měl spolu s Ježíšem říci: „To, čemu učím, nepochází ode mne, nýbrž od toho, který mne poslal.“

Ovšem učit Krista, dávat ho druhým poznat, to může fungovat jedině tehdy, když ho také sami dobře známe. Prvním úkolem katecheze je naučit se hlouběji znát Krista, abychom mu mohli lépe vydávat svědectví. Katecheta musí být připraven „odepsat všechno“, jak říká Pavel, „abych mohl získat Krista... i moc jeho zmrtvýchvstání a účast v jeho utrpení“ (Flp 3,8.10).

Z tohoto poznání se pak rodí touha evangelizovat, tedy zvát druhé a pomáhat jim říci „ano“ víře v Ježíše Krista. Naléhavým úkolem dneška je hlásat evangelium. Tuto naléhavost v jistém slova smyslu vytesal do našeho erbu patron Vídně Klement Maria Hofbauer. Oč jde? Uvádět lidi do společenství života s Kristem takovým způsobem, aby se to spojovalo s jejich životní zkušeností a aby je to přivádělo k radosti.

Ježíšův život a jeho dílo

Jak Ježíšovi učedníci a další lidé, kteří se s ním setkali, došli k poznání, že on je opravdu Boží Syn? Jak se dopracovali k této víře? Vždyť se rozhodně nejedná o nějaký výdobytek teologického uvažování, nýbrž o vyznání lidí, kteří poznali Ježíše a naučili se ho milovat.

První věcí, kterou se musíme zabývat, je velká záhada proč Ježíš zůstal po třicet let v ústraní a skrýval svou totožnost. Jedině Mariino srdce znalo příslib a uchovávalo jej v sobě s vírou; ona věděla, kým je její syn, o něhož v Nazaretě pečovala a který se již jako chlapec začal od Josefa učit tesařskému řemeslu. Po třicet let ve svém srdci Maria uchovávala to, več věřila na základě andělova poselství. Jak asi prožívala ve svém pokojném srdci to, co jí bylo přislíbeno a co ukrývala v tajnosti? „Bude veliký a bude nazván Synem Nejvyššího“ (Lk 1,32). O tomto období nevíme nic. Jedinou nám známou epizodou z tohoto údobí je návštěva dvanáctiletého Ježíše v Jeruzalémském chrámu, kde se oddělil od svých rodičů, kteří ho po tři dny hledali. Když ho naleznou v Chrámě, Ježíš jim adresuje záhadnou výpověď, která bude charakterizovat celý jeho následující život. Maria se ho zeptala: „Dítě, proč jsi nám to udělal? Hle, tvůj otec a já jsme tě s bolestí hledali“ (Lk 2,48). Ježíš odpověděl: „Proč jste mě hledali? Nevěděli jste, že já musím být v tom, co je mého Otce?“ (Lk 2,49). Ježíš hovoří o svém Otci. Vztah k němu je základem jeho existence, a proto musí pobývat se svým Otcem a pečovat o jeho věc v tomto světě.

Nevíme, jak Ježíš prožíval svůj každodenní život v prvních třiceti letech svého putování tímto světem. Slova, která vyřkl jako dvanáctiletý v Jeruzalémském chrámě, ho budou provázet po celý život. „Musím být tam, kde jde o věc mého nebeského Otce.“ Toto „musím“ dá nesmazatelnou pečeť celému jeho životu od onoho okamžiku až po setkání s učedníky, kteří putovali do Emauz, jimž řekne: „Což to všechno nemusel Mesiáš vytrpět, a tak vejít do své slávy?“ (Lk 24,26). V Ježíšově životě tedy panuje ono „musím“, které však není nucením. On chce svobodně to, co chce jeho Otec, protože Otec miluje Syna a Syn miluje Otce. V Janově evangeliu Ježíš praví: „Syn nemůže sám ze sebe konat nic, nýbrž jen to, co vidí, že koná Otec“ (Jan 5,19). Na jiném místě Ježíš říká: „Mým pokrmem je plnit vůli toho, který mě poslal“ (Jan 4,34). Žije z toho, co je pro něj nezbytné, a tím

je jediný: konat vůli milovaného Otce. Když zkoumáme Ježíšův život, zjišťujeme, že se nechoval jako otrok nebo utlačovaný člověk. On se necítí být Otcovou vůlí tísněn nebo nucen. Naopak, vystupuje jako člověk vskutku svobodný, protože být poslušen Boží vůli znamená nepoddávat se nikomu jinému. On říká „ano“ nebeskému Otci, protože ví, že je to absolutně nejlepší. To je také základním stavebním kamenem jeho osobnosti.

Ve znamení tohoto „musím“ se Ježíš třicet let po svém příchodu na tento svět vydává na dráhu svého veřejného působení. Nejprve kráčí k Jordánu, aby se nechal pokřtít od Jana Křtitele. Posléze jde na poušť, aby se postil a zápolil se silami temnot. Následuje cesta do Galileje, kde se zastaví v Kafarnaum, a pak pokračuje ve svém veřejném působení a učení. Zde evangelia začínají poodhalovat závoj, který halí jeho tajemství. Projevuje se to především v jeho jednání. Když začne učit, bude hovořit především o svém nebeském Otci.

Když prolistujeme horskou řeč, zjišťujeme, že středem jeho zájmu je stále nebeský Otec. Není důležité, abychom se ukazovali před lidmi, ale před naším nebeským Otcem (srov. Mt 6,1-4). Ježíš velmi často hovoří o „vašem Otci“, protože odlišuje svůj vztah k Otci a náš poměr k témuž Otci. On je Synem ve zcela jedinečném a neopakovatelném slova smyslu. Jedině on může hovořit o Bohu takto důvěrně, neboť Otce skutečně zná. O Otci Ježíš hovoří také v podobenstvích. Bezesporu nejznámějším z nich je podobenství o milosrdném otci a o marnotratném synovi (srov. Lk 15,11-32). Když se ale nad jeho slovy hlouběji zamyslíme, zjistíme, že hovoří také o sobě, protože když mluví o Otci, zjevuje se jako ten, kdo má právo Boha nazývat svým Otcem. Jedině on má to právo, protože je skutečně Boží Syn. Ti, kdo mu naslouchají, musí nakonec konstatovat: Nikdy jsme nikoho neslyšeli mluvit tímto způsobem, nikdy nikdo takhle zatím nehovořil.

Ježíš se nepouští do teoretických proslavů, jak to dělají žáci rabínů a znalců Zákona, kteří znají knihy a vykládají je. Ježíš hovoří o tom, co sám a bez jakýchkoli prostředníků viděl a slyšel

od svého Otce. On ví, kdo je Otec, on Otce zná. Může o Otci hovořit takovým způsobem jako nikdo před ním především proto, že není pouze člověk, ale také Boží Syn. Jedině díky tomu, že je Bůh, zná taje Božího srdce a ví, co Božím srdcem hýbá. Z uvedeného důvodu se také Ježíš může vydat na kolbiště tak, jak by si to žádný rabín nikdy nemohl dovolit. To pochopitelně vyvolá velmi ostrou opozici. Jako příklad autority, s níž Ježíš hovořil, můžeme uvést úryvek z jeho horské řeči: „Slyšeli jste, že bylo řečeno předkům: ‚Nezabiješ!‘ ... Ale já vám říkám: Každý, kdo se na svého bratra hněvá, propadne soudu“ (Mt 5,21-22). Ono „já však vám pravím“ by nikdy žádný rabín nevypustil z úst. Ježíš hovoří s nevídanou a naprosto jistou autoritou. To vyjadřuje i následující velmi sebevědomý výrok: „Nebe a země pominou, ale má slova nikdy nepomnou“ (Mt 24,35). Mohl by něco takového říci pouhý člověk? Pokud by něco takového pronesl pouhý člověk, pak by bylo na místě jednat s ním jako s pomatencem, nafoukancem, bláznem. Ježíš ale tímto způsobem pouze nehovoří, on se také tak chová a tak jedná, když projevuje svou neslýchanou autoritu. Jediným svým slovem poručí rozbouřeným židlům, a moře se utiší (srov. Mt 14,22-33). Tehdy se mu apoštolové klaněli a říkali: „Jsi opravdu Boží Syn“ (Mt 14,33).

Ježíš tedy nehovoří pouze o Otci, ale také o sobě. A když tak o sobě hovoří, neodpovídá to obžalobě, kterou proti němu vznesli jeho odpůrci: Děláš ze sebe Boha (srov. Jan 19,7). On říká pouze to, co vidí a slyší u svého Otce, a proto může říci: „A sám Otec, který mě poslal, vydal o mně svědectví“ (Jan 5,37). Ježíš vyvolává úžas, znepokojení i radost: „Kdo to jenom je?“ (srov. Lk 5,21; 7,49...). Konečně přichází na řadu i nejzásadnější otázka, již klade Ježíš učedníkům poblíž Caesareje Filipovy: „A za koho mě pokládáte vy?“ Šimon Petr na ni odpověděl: „Ty jsi Mesiáš, Syn živého Boha“ (Mt 16,15-16).

Nesmíme ale přejít mlčením skutečnost, že tato Ježíšova důvěrnost ve vztahu k nebeskému Otci mnohé jeho současníky pohoršovala: „Vždyť se rouhá!“ „Nikdo přece nemůže vyslovit

něco podobného!“ Jako příklad uvedme Ježíšův výrok adresovaný ochrnunému člověku, jehož před něj spustili skrze odkrytý otvor ve střeše: „Synu, odpouštěj se ti hřích“ (Mk 2,5). Někteří z přítomných začali uvažovat následovně: „Jak může ten (člověk) tak mluvit? Vždyť se rouhá! Hřích přece může odpouštět jenom sám Bůh“ (Mk 2,7). Lidé vyslovovali o Ježíšovi protichůdné soudy. Pro některé je blázen, posedlý zlým duchem. Pro jiné je zase Mesiášem a Božím Synem. A co o sobě říká sám Ježíš? V Lukášově evangeliu čteme, že Ježíš zajásal radostí v Duchu svatém. To, čeho je plné jeho srdce, tedy niterné spojení s nebeským Otcem, musí vyplynout navenek, dostat se na povrch. „Velebím tě, Otče, Pane nebe a země, že když jsi tyto věci ukryl před moudrými a chytrými, odhalil jsi je maličkým; ano, Otče, tak se ti zalíbilo!“ (Lk 10,21). Dále pokračuje: „Všechno je mi dáno od mého Otce. A nikdo neví, kdo je Syn, jen Otec, ani kdo je Otec, jen Syn a ten, komu to chce Syn zjevit“ (Lk 10,22). Nikdo nezná Syna, jen Otec.

Vyznávat Ježíše jako Krista tedy není něčím, k čemu by člověk dospěl na základě pouhého studia a historického bádání. Opravdové poznání Ježíše je darem Ducha svatého. Když Petr vyznal: „Ty jsi Mesiáš, Syn živého Boha“ (Mt 16,16), Ježíš mu odpovídá: „Blahoslavený jsi, Šimone, synu Jonášův, protože ti to nezjevilo tělo a krev, ale můj nebeský Otec“ (Mt 16,17). To znamená, že uvedené vyznání nepochází z Petrova uvažování, ale od nebeského Otce.

Rovněž u apoštola Pavla dochází k téže věci. Když se Pavel vrací ve vzpomínkách k okamžiku, v němž se mu Ježíš dal poznat, pronikavě hodnotí své obrácení následujícími slovy: „(Bůh) si mě však už v lůně mé matky vybral a svou milostí povolal a rozhodl, že mi zjeví svého Syna... Neradil jsem se hned s lidmi...“ (Gal 1,15-16). Bůh mu zjevil svého Syna. Nejinak je tomu v životě ostatních konvertitů, tedy lidí, kteří objeví Ježíše a jimž je darována víra, jimž se Ježíš ukazuje jako Boží Syn. Můj spolubratr dominikán Francois Dreyfus (zemřel v roce 1999) popsal velmi jímavým

způsobem to, co se v člověku odehrává, když k této proměně dochází, když se najednou Ježíš zjevuje jako Mesiáš a Boží Syn. Je to dar milosti, který nemůže být nahrazen nějakým výkonem lidského intelektu. Víru v Ježíše jako Krista a Božího Syna daruje člověku Bůh.

Od zkušenosti k dogmatu

Jak ale lidé dospěli k tomu, že začali Ježíše vyznávat jako Božího Syna? Jak dospěli k dogmatu o Nejsvětější Trojici? Nejedná se náhodou o nějaký pozdější spekulativní vývoj, který by byl nadstavbou čehosi v počátcích velmi jednoduchého? Není dogma o Trojici něčím přespříliš komplikovaným? Mnozí kazatelé se obávají slavnosti Nejsvětější Trojice: Co těm lidem mám vykládat? Na pomoc nám přichází apoštol Pavel, který kupříkladu v závěrečném pozdravu adresovaném společenství věřících v Korintě říká: „Milost Pána Ježíše Krista, láska Boží a společenství svatého Ducha s vámi se všemi!“ (2 Kor 13,13).

Věděl Pavel, co vlastně říkal? Pavel věřil v Nejsvětější Trojici? V prvním listu Korintánům nacházíme velmi vyvážené tvrzení. Na co myslel tento Žid, který věřil v Boží jedinnost, když psal Korintánům, že není mnoho bohů (srov. 1 Kor 8,4; srov. Gal 4,8). Konrintané žili v kultuře, která vyznávala velký počet bohů. Pavel jim jasně říká, že nejsou různí bohové: „Víme, že není na světě žádná modla, která by byla Bohem“ (1 Kor 8,4). Pak ale hned dodává něco, co nás překvapuje: „Ale pro nás je jeden Bůh: Otec, od něhož pochází všechno a pro něhož jsme tu i my; a máme jednoho Pána: Ježíše Krista, skrze něhož povstalo všechno, i my“ (1 Kor 8,6). Je tedy jediný Bůh a jediný Pán, Ježíš Kristus. Neexistují mnozí bohové. My věříme v jediného Boha. Pavel ale říká: jeden Bůh Otec a jeden Pán, Ježíš Kristus. „Pán“ je božský titul. Neexistují dva bohové, je pouze jeden Bůh. My však vyznáváme jediného Otce a jediného Pána, Ježíše Krista.

Jak tedy lidé dospěli k tomuto dogmatu? Zřejmý logický nesoulad obsažený v této Pavlově výpovědi i v jiných podobných výrociích musel být dříve nebo později objasněn. Často to byli falešní učitelé, tedy bludaři, kdo uspíšili hledání zmíněného vysvětlení. Na počátku čtvrtého století se alexandrijský kněz Arius (zemřel někdy v roce 336) pokusil o to, aby do celé záležitosti bylo vneseno světlo. Smýšlel následovně: Musíme jasně vyznat, že je pouze jeden Bůh, a proto všechno to, co se říká o Ježíši Kristu, je třeba pojímat tak, aby se nenarušovala pravda o Boží jedinství. Ježíš Kristus je proto pouhý tvor, i když se jedná o nejvznešenějšího tvora, a nikoli Bůh v pravém slova smyslu. Je tedy jenom jeden Bůh, Otec. Na straně stvoření je pouze jedna nejvznešenější stvořená bytost, Ježíš Kristus, pak následují ostatní stvořená jsoucna. Mnoha lidem se toto navržené řešení zdálo logické, a proto se k němu přiklonili. S arianismem bude církev bojovat na život a na smrt dobře tři staletí. Na tuto výzvu bylo nutno odpovědět. První všeobecný koncil, který se konal v roce 325 v Nikaji, dospěl k závěru, který se stavěl proti tomu, co tvrdil Arius. Ježíš Kristus jako jediný Pán je Bůh z Boha, světlo ze světla, pravý Bůh z pravého Boha, zrozený, ne stvořený. Boží Syn tedy není pouhým tvorem, nýbrž věčným jednorozeným Božím Synem, který je soupodstatný s Otcem. Je tudíž zásadně rovný Oci.

Kvůli této víře mnozí věřící podstoupili mučednictví a byli vyhnáni ze svých domovů. Svatý Athanasius (zemřel v roce 373) byl vyhnán celkem pětkrát ze svého biskupského sídla. V určité době byl skoro sám, kdo v církvi zastával víru, že Ježíš je pravý Bůh i pravý člověk.

Mně se dnes zdá, že se nacházíme ve velmi podobné situaci jako byla ve čtvrtém století. Vyznání víry, že Ježíš Kristus je Synem živého Boha, je znovu zpochybňováno. Mnozí by si dnes přáli, aby toto vyznání víry bylo zeslabeno. Mnozí se domnívají, že pro lidský intelekt je téměř nemožné přijmout takové vyznání. Nebyla to ale dogmatická choutka starověké církve, která vedla

k vyznání, že Ježíš je opravdu Bůh, Bůh z Boha, světlo ze světla; to vše mělo kořeny v živé zkušenosti víry. Právě tato zkušenost vede k přesvědčení, že Nejsvětější Trojice je velkým tajemstvím naší víry, že Bůh je nekonečné společenství lásky a sebedarování, že Bůh není samotný, vzdálený, nýbrž nekonečně Živoucí, který je společenstvím Otce, Syna a Ducha svatého.

Zkušenost víry v trojjediného Boha

Jsem si jist tím, že existuje velké množství lidí, kteří ve své prosté víře, i když nejsou schopni si všechno vysvětlit (nikdo není schopen vysvětlit si svoji víru), pevně věří, že Bůh je trojjediný, trojí v jednotě. V letech svého pobytu v Římě jsem bydlel ne-daleko od La Storta na Via Cassia. Častokrát jsem tam zajížděl autobusem nebo vlakem a chodíval do jedné kapličky, která není právě na očích, protože je poněkud stranou hlavní cesty. Tato kaple sehrála v dějinách církve velkou roli. Když svatý Ignác z Loyoly putoval do Říma (zemřel v roce 1556), také kráčel tou cestou, která sestupuje ze severu do Říma. Provázelo ho několik druhů. Pár kilometrů před Římem se Ignác zastavil právě v této kapličce. Zde se mu dostalo tajemného vidění, které pak významně poznamenalo jeho životní osudy i osud společnosti, kterou založil. V tomto vidění spatřil Boha Otce, jak hovoří s Ježíšem, který nesl kříž. Svému Synovi odporoučel Ignáce a jeho druhy: „Přijmi je do své společnosti, do svého společenství!“ Ježíš se pak s láskou zahleděl na Ignáce a pravil mu: „V Římě vám budu milostiv.“ To znamená: V Římě budu s vámi, pomohu vám. Ignác o této události často hovořil a jeho důvěrníci pak zvěst o tom dále rozšířili. Proto se také říká, že právě z této kapličky pochází jezuitský řád – Společnost Ježíšova. V jistém slova smyslu tedy Otec prosil Syna, aby přijal Ignáce a jeho druhy do své společnosti. Je-li tomu tak, pak název „Společnost Ježíšova“ není vyjádřením smělých ambicí, nýbrž důsledkem skvostného Ježíšova prohlášení, které se v jistém slova smyslu vztahuje na

každého z nás: Otec si přeje, abychom všichni byli Ježíšovými společníky. Ignácovi se zjevil jako ten, kdo nese kříž, celou jeho tíži, tedy to, co na sebe vzal kvůli nám. Kříž je plným vyjádřením jeho lásky, v níž se obrací na Ignáce a v poslušnosti Otci přijímá tohoto člověka a jeho druhý do svého společenství.

Mám dojem, že ono vidění z La Storta představuje obraz toho, co věříme o trojjediném Bohu. Věříme v Otce jedině skrze Syna. K této víře nás přitahuje a vede Duch svatý. Obraz tohoto vidění nám může sloužit jako průvodce pro život víry v Trojjediného. I my můžeme být společníky toho Ježíše, který z lásky k nám a ke světu na sebe bere těžký kříž. Tak si to přeje Otec, jenž chce, abychom skrze jeho Syna měli život v plnosti.

Hovoříme-li o zakoušení tajemství Nejsvětější Trojice, mohli bychom na tomto místě uvést ještě celou řadu příkladů ze života svatých.

Při večerních chválách v neděli se církev modlí hymnus, jenž začíná slovy: „*O lux, beata Trinitas*“ – „O světlo, blažená Trojice!“ Chtěl bych vás tedy vyzvat, abyste se otevírali této úchvatné zkušenosti tajemství Trojice vždy, když děláte znamení kříže, i při jiných podobných příležitostech. Jedná se o to, abychom ve svém životě vědomě a s láskou tíhli k tomuto nevýslovnému tajemství.

3. září 2000

II.

BŮH

VŠEMOHOUCÍ I BEZMOCNÝ?

Hospodin je můj pastýř, nic nepostrádám,
dává mi prodlévat na svěžích pastvinách,
vodí mě k vodám, kde si mohu odpočinout.

Občerstvuje mou duši,
vede mě po správných stezkách
pro svoje jméno.

I kdybych šel temnotou rokle,
nezaleknu se zla, vždyť ty jsi se mnou.

Tvůj kyj a tvá hůl,
ty jsou má útěcha.

Prostíráš pro mě stůl
před zraky mých nepřátel,
hlavu mi mažeš olejem,
má číše přetéká.

Štěstí a přízeň mě provázejí
po všechny dny mého života,
přebývat smím v Hospodinově domě
na dlouhé, předlouhé časy.

(Žalm 23)

Tento žalm je projevem velké důvěry. Co by se mi mohlo přihodit, když Hospodin je můj pastýř? Co by mne mohlo děsit, když má životní cesta vede poblíž temných propastí? Ty jsi se mnou, tvůj kyj a tvá hůl mi dávají jistotu. Nemusím se bát svých nepřátel, i když jsou velmi mocní, ať už hrozí zvenku, nebo zevnitř. Mažeš mou hlavu olejem, dodáváš mi sílu, vždyť ty jsi nejen mocný, ale dokonce všemohoucí! Pro tebe není nic nemožné (srov. Jer 32,7; Lk 1,37). Jelikož jsi všemohoucí, je to s námi jistě velmi dobré. „Hospodin je můj pastýř, nebudu mít nedostatek.“

Všemohoucí Bůh

Co to znamená, když v Krédu říkáme: „Věřím v Boha, Otce všemohoucího“? Když jsme na začátku této kapitoly uvedli žalm 23, znamená to, že význam tohoto článku víry by měl být jasný. Žalmista vyjadřující nezdolnou jistotu tím, že o Hospodinu hovoří jako o svém pastýři, vyjadřuje v zásadě totéž co první věta Kréda. Dnešní katecheze má být dalším krokem na našem putování víry, abychom se ve víře upevnili, tedy především abychom se prohloubili v důvěře v to, že Hospodin je skutečně naším pastýřem. To znamená, že se nemusíme ničeho bát, neboť on nad námi neustále bdí a všechno je v jeho rukou. Hospodin se o mne s láskou stará. Tato katecheze nás tedy má upevnit v naší víře.

Věřit znamená s rozhodností přilnout k víře navzdory všem vnějším protikladným zdáním. Víra znamená vyznávat celou silou našeho intelektu, naší vůle a celým srdcem, že Bůh je všemohoucí Otec, byť mnohé věci zdánlivě vypovídají o opaku. Vyznávat tuto víru je třeba i tehdy, když tuto pravdu musíme obhajovat. O víru je nutné bojovat.

Věřit ve všemohoucího Boha je úkonem důvěry. Tvrzení, že Bůh je všemohoucí, se dnes setkává s mnoha problémy spojenými právě se slovem „všemohoucnost“, počínaje pocitem důvěry a naděje, který je s tímto výrazem spjat. Říci: Bůh je všemohoucí

Otec, znamená udělat úkon naděje. Když vyznáváme tak závažnou pravdu, neznamená to, že bychom druhým dávali nějakou informaci, ale že děláme úkon naděje a víry. Také v nejrůznějších potřebách, v nouzi a v nebezpečí je vyznání Boží všemohoucnosti zdrojem naděje. Così podobného říká žalm 135,5-6: „Já přec vím, že Hospodin je velký, náš Pán je nade všechny bohy. Všechno, co Hospodin chce, to činí na nebesích i na zemi, v mořích a ve všech propastných tůních.“ Opravdu, je to modlitba plná naděje. Pokusme se tedy hlouběji porozumět tomu, co je vlastně naděje a důvěra.

Svatá Terezie z Avily nám zanechala báseň, která je mnoha lidem dobře známa a kterou lidé často citují. Její citace se objevuje také v *Katechismu katolické církve*, čl. 227. Jedná se o určitý druh povzbuzení v naději, která pak představuje velmi hezký projev víry v Boží všemohoucnost. Jinými slovy ona báseň vyjadřuje totéž co žalm 23. Ve víře dochází k sjednocení naděje a důvěry. Ve španělštině báseň začíná slovy: „*Nada te turbe...*“

„Až tě nic nezneklidňuje, ať ti nic nenahání strach.

Všechno pomíjí, Bůh se nemění.

Trpělivostí se dosáhne všeho. Kdo má Boha,
tomu nic nechybí. Bůh sám stačí.“

Síla, moc a odpovědnost

Nyní se pokusíme poněkud prohloubit naše porozumění tomu, k čemu se vlastně hlásíme, když vyznáváme: „Věřím v Boha, Otce všemohoucího.“ Víra se snaží o porozumění, aby se stávala vroucnější v lásce. Pokusme se tedy trochu prohloubit tvrzení o tom, že Hospodin je všemohoucí.

Nejprve musíme odklidit z myšlenkového pole určité nedorozumění, které dnes silně podmiňuje naše porozumění. Dnes slovo „moc“ zní lidem poněkud negativně. Ještě hrozivěji mnoha lidem zní slovo „všemohoucnost“. Někteří se dokonce pokusili

o to, aby zmíněné slovo bylo vyloučeno z liturgie. Nechtěli prostě vzývat Boha jako všemohoucího, protože toto slovo může někomu připomínat „svévůli“, „tyranii“, totalitní „všemoc“, což je v jasném protikladu k lásce a dobrotě. Nesmíme se tomu divit, protože v dnešním světě se ke slovu „moc“ často skoro automaticky přidružuje právě svévole, jak je to patrné především v případech diktátorů. Dnešní člověk je prostě velmi citlivý na slovo „moc“, i když se o ni jedná třeba v samotné církvi, kde ale rozhodně nejde o diktaturu. Jestliže je tomu dnes tak, jak jsme právě řekli, můžeme ještě hovořit o Boží všemohoucnosti?

Je ale třeba velmi jasně poznamenat, že samo slovo „moc“ v sobě ještě nenese nic negativního. Podle slovníku platí, že „moc je souhrn sil a prostředků, které má někdo k dispozici vzhledem k ostatním.“ Zásadně tedy platí, že moc je něčím pozitivním. Mít moc znamená, že jsme schopni něco vykonat, jednat. Jestliže mám moc někam se vypravit, pak je to zcela zřetelně něčím pozitivním. Jakmile dítě začne chodit, jakmile „nabude moc“ kráčet po vlastních nohou, je to pro něj velkolepá zkušenost, úžasný zážitek. Zmíněná moc vykonávat různé věci se člověku odhaluje postupně a postupně také narůstá.

Slovo „moc“ označuje především tělesnou sílu, fyzickou schopnost jednat, konat. A jak je právě tohle důležité, to dobře víme ze své vlastní zkušenosti, z naší každodenní činnosti. Je to opravdu pozitivní, když něco dokážeme, když můžeme třeba chodit. Na druhé straně platí, že opak moci, tedy bezmoc (tedy když člověk nemá síly k tomu, aby se mohl náležitě pohybovat) je v této oblasti prožíván jako skutečné neštěstí. Když řekneme „moc“, pak se to vztahuje také na duchovní oblast, na síly ducha. I zde se jedná o moc jednat, konat, uskutečňovat něco. Součástí těchto sil je také schopnost rozhodovat a vybírat. Celý náš život je poznamenán mnoha možnostmi rozhodovat se a mnoha předchozími rozhodnutími, jejichž následky jistě nejsou v každém ohledu pozitivní.

Velmi hezký příklad nacházíme v evangeliu a poskytuje nám ho sám Ježíš, když zůstane udiven nad tím, jak ho římský setník prosí o to, aby uzdravil jeho služebníka. Tento setník Ježíšovi řekl: „Vždyť i já jsem člověk podřízený, ale mám pod sebou vojáky; řeknu jednomu: ‚jdi‘, a jde, a jinému ‚přijď‘, a přijde“ (Mt 8,9). Jedná se o sílu příkazu. Tímto způsobem zmíněný setník vyjadřuje svou důvěru v Ježíšovu moc, svou víru v to, že Ježíš také může vyslovit příkaz plný moci a účinnosti: „Řekni jen slovo, a můj služebník bude uzdraven“ (Mt 8,8). Stojíme před krásným příkladem, který nám dovoluje pochopit, že člověk může sílu zakoušet jako důvěru, důvěru v moc samotného Boha.

Sama o sobě je tedy moc něčím pozitivním, dokonce můžeme říci, že se jedná o něco, co je pro život člověka nezbytné. Začíná se mocí, kterou má člověk sám nad sebou, nad svými schopnostmi, nad svým jednáním, myšlením, představami, nad tím, co konám a s čím přestanu, nad tím, co se mi zdá být správné a důležité, nad tím, k čemu jsem se zavázal, nebo nad tím, co mi bylo nařízeno... To je moc nad sebou samotným. Velmi hezký příklad před nás staví apoštol Jakub, jedná se o moc nad vlastním jazykem (srov. Jak 3,1-11). Jak silný je ten, kdo dokáže ovládat svůj jazyk. Kolikrát lidé nedokáží zvládnout svůj jazyk a používají ho nesprávně. Kolik zla to působí...

Dnes se poměrně hodně diskutuje o společném svěřeni dětí do výchovy manželům po jejich rozchodu. Jedná se pouze o příklad, ale opět nám to pomáhá správně chápat, jak důležité je správně používat svou vlastní sílu a moc, své schopnosti, svou vlastní úlohu v životě druhých lidí. Jak bolestné jsou konflikty týkající se moci. Začíná to uvnitř rodin, je to patrné i ve všech ostatních oblastech lidské společnosti, politiky, také v církevních záležitostech. Jakmile přestaneme mít vzájemnou úctu a altruismus je přemožen sobectvím, ihned vzplanou konflikty a náš život je uveden do nepokoje. Je tedy naprosto nutné, abychom se učili ovládat naše schopnosti a svou vlastní sílu. Musíme se naučit znát svou moc i moc těch ostatních. Vzhledem k tomu,

že jsme ustavičně vystaveni nebezpečí, že svou moc budeme zneužívat, je nutno držet ji na uzdě. Právě to nastává, když fungují právní meze a kontrola svěřené moci. Jestliže v nějaké zemi právě tohle nefunguje, je to opravdová tragédie. V Ekvadoru jsem bydlel v jednom městě se 40 000 obyvateli, kteří vyhnali policisty, protože byli tak strašlivě zkorumpovaní, že se sami dopouštěli mnohem více kriminálních činů, než kolika dokázali zabránit. Když nefunguje kontrola moci, je to pro obyvatele země velmi dramatické.

Kontrola moci ale není pouze vnější záležitostí. Je zřejmé, že na prvním místě musí fungovat vnitřní vědomí odpovědnosti, které projevují ve svém osobním vztahu ke svěřené moci. Člověk si musí být vědom toho, že tuto moc nesmí používat podle svých vlastních choutek, nýbrž podle měřítek společného dobra. Jak se chovám ve vztahu k moci, která mi byla svěřena: Jak s mocí, která mi náleží v souvislosti s mou profesí, nakládám? Jak ji používám vzhledem k těm, kdo jsou mi podřízeni?

Každá moc nutně vyžaduje smysl pro odpovědnost. Jinak bych ji nemohl být schopen používat správně, tedy tak, jak to této moci odpovídá. Tělesná síla není člověku dána k tomu, aby ničil, i když takovou možnost člověku dává, nýbrž proto, aby konal dobro, pomáhal druhým, pracoval, tvořil. Síla ducha je člověku dána proto, aby hledal, zkoumal, bádal, aby postupoval na cestě poznání. Není člověku dána proto, aby osnoval nepravosti a uskutečňoval je. Z toho všeho vidíme, že moc je zásadně něčím dobrým, moc ale musí být uplatňována takovým způsobem, aby to svěřené moci odpovídalo. Ježíš nás tomu učí v podobenství o talentech (srov. Mt 25,14-30). Něco ti bylo svěřeno. Co s tím uděláš, co uděláš s mocí, která ti byla propůjčena? Je opravdu podivuhodné, když se lidé chovají odpovědně a dobře nakládají se svěřenými talenty, s mocí, kterou mají ve svých rukou. To je opravdu požehnání! Je to ale také zloččení, když už v těch nejmenších věcech lidé svou sílu zneužívají.

Všichni také zakoušíme bezmocnost, fyzickou slabost, která nás trýzní, která je břemenem a může se stát také trestem. Víme, co je bezmocnost. Jak často jsou naše schopnosti, síly i pravomoci omezené. Jak bolestně to prožívají rodiče ve vztahu ke svým dětem, jimž dávají dobrý příklad, ale nesmějí překročit výsostné hranice jejich svobody, kterou musí respektovat, když se děti vydají po cestách, jež se výrazně liší od toho, co by si oni sami přáli. Jak je pro nás obtížné přiznat si svou vlastní neschopnost a bezmocnost. Například v situaci, kdy nejsme schopni zvládnout nesprávný hluboce zakořeněný zvyk. Člověk svou vlastní vůlí tu prostě nedokáže zmocit nic. A nemusí se jednat o dramatické situace jako je například alkoholismus. To se přihází i s docela drobnými zlovyky, které v nás zapustily své kořeny. I v takových situacích často zakoušíme svou vlastní bezmocnost.

Každý z nás prostě musí uznat svou vlastní ohraničenost a omezenost i proto, že nás to chrání před mylným domněním, jako bychom byli všemocní, jako bychom dokázali zvládnout všechno, jako bychom sami všechno zmožili. Zkušenost omezenosti a bezmocnosti rychle likviduje mylné domnění, že jsme s to mít sami úplně všechno pod svou kontrolou. Nikomu nerostou stromy až do nebe. To neplatí jen pro velké diktátory. Zdaleka ne všichni zatím padli. To platí také pro naše falešné sny a představy, které nejsou v souladu s Boží vůlí.

„U Boha není nic nemožného“ (Lk 1,37)

Jaký význam tedy má Boží všemohoucnost? Marii anděl říká: „U Boha není nic nemožného“ (Lk 1,37). Bůh může opravdu všechno? Na rozdíl od nás by tedy Bůh mohl udělat cokoli?

V knize Moudrosti nacházíme následující tvrzení, že Bůh může všechno: „Ty můžeš vždycky prosadit svou svrchovanou moc“ (Mdr 11,21). Všechno je Bohu k dispozici. Na začátku této katecheze jsme se modlili slova žalmu: „Hospodin je můj pastýř, nebudu mít nedostatek“ (Ž 23,1). Opakují: Vyznávat Boží vše-

mohoucnost znamená především úkon důvěry, je to víra v to, že Bůh opravdu může učinit cokoli. S touto důvěrou založenou na víře si nyní klademe otázku: jak máme pojímat to, co vyznáváme, jak máme rozumět tomu, že Bůh je všemohoucí?

Bůh má mnoho „charakteristik“. Říkáme, že je všudypřítomný, vševědoucí, nekonečně dobrý, nekonečně milosrdný. V Krédu je však – což je vskutku překvapivé – ze všech těchto charakteristik připomenuta pouze všemohoucnost; žádná jiná charakteristika není zmíněna. Proč se podtrhuje zejména všemohoucnost? Je tomu tak především proto, že ihned následuje vyznání víry, že Bůh je stvořitelem nebe i země.

Naše vyznání víry praví, že všechno, co existuje, vyšlo od Boha, všechno je stvořeno jeho mocí. Nic nepochází samo od sebe, nikdo nestvořil sám sebe. I když se věda pokouší vnutit nám mínění, že hmota se pořádá sama od sebe, víra nám říká, že tomu tak nemohlo být, že svět nevznikl sám od sebe. Bůh stvořil všechno z ničeho. Všechno je v jeho rukou. To ale také znamená, že jeho stvořitelská moc se vztahuje naprosto na všechno, a proto všechno dluží svou existenci Stvořiteli. Není tedy nic, co by Bůh neměl tak říkajíc ve svých rukou. Ve své víře jsme si právě tímhle naprosto jisti. I když to nemůžeme prokázat vědeckým důkazem, jsme si tím naprosto jisti a mnohé věci ukazují na to, že zmíněné přesvědčení víry je rozumné a opodstatněné. Víím, že celý vesmír, život, má duše, můj duch, tedy že to všechno stvořil Bůh a že nic nepovstalo samo od sebe. Víím, že ne pouze to, co mám a čím jsem, ale také všechno, co jsem schopen vykonat, veškerá činnost přírody, veškerá činnost kosmu, všechny aktivity duchovních tvorů, veškerá činnost lidí, tedy že to vše je dáno Bohem. Já jsem si nedal ani život, ani bytí, ani myšlení, ani vůli, ani city. Všechno mi bylo dáno od mého všemohoucího Stvořitele. Víím to díky víře, i když je to velké tajemství, což znamená, že je to jaksi zahaleno.

Když v Krédu pronášíme zmíněnou větu, znamená to, že věříme navzdory všemu tomu, co se zdají říkat vnější věci. Zdá

se totiž, že svět, v němž žijeme a jehož jsem i já součástí a který mne hluboce podmiňuje, existuje a funguje tak, jako by vznikl sám od sebe, jako by sám sobě dostačoval, jako by nic nedlužil Bohu. Věda a technika fungují tak, jako kdyby Bůh neexistoval, jako kdyby nebylo třeba žádného Boha. Věda a technika jsou tak mocné a úžasné, že někdy vzbuzují dojem, jako by byly „bohem naší doby“. Spolu s koncem komunismu v celém světě převládla mentalita trhu. Moc trhu je nesmírná a všechno se trhu podmiňuje. Síla věcí, zákony ekonomie, všechno je podřízeno „bohu trhu“. Když dále věnujeme pozornost moci masových sdělovacích prostředků, zjišťujeme, že ovlivňují lidi od dětství až po jejich starobu. Tyto sdělovací prostředky značně ovlivňují obraz světa a představy o událostech, jaké si lidé utvářejí. To vše vyvolává zdání, že v tomto světě už není místo pro všemohoucího Boha. Svět je sám tak mocný a má takovou moc představovat se a ukazovat jako by byl „bohem“ pro sebe sama.

V devatenáctém století filosof Friedrich Nietzsche (zemřel v roce 1900) hovořil o smrti Boha. Vyslovoval tuto tezi dramatickým způsobem. Pro Nietzscheho to byla hrůzná událost. Zdá se, že od té doby uvedené mínění jaksi plíživě stále více pronikalo do našeho světa, až to mnoha lidem připadalo, jako kdyby se jednalo o cosi zcela zřejmého. Svět dnes žije tak, jako kdyby Bůh neexistoval. Mnozí se chovají tak, jako kdyby rozluštění genetického kódu učinilo z člověka jakéhosi nového boha, který nyní vezme všechno do svých rukou a bude si sám určovat své zaměření.

V jistém slova smyslu platí, že dnes je obzvláště pohoršlivé právě vyznání víry v Boží všemohoucnost. Zdá se, že tento článek víry je v nesouladu se skutečností, již prožíváme, v nesouladu se situací praktického ateismu naší doby, jenž je velmi odlišný od aktivního ateismu komunistického typu, jenž otevřeně vystupoval a bojoval proti církvi a náboženství. Tento praktický ateismus se plíživě šíří všude a je jen těžko postižitelný. Někdy se zdá, že Bůh je proti tomuto ateismu jakoby bezmocný. Co tedy zůstává z Boží všemohoucnosti? Všechny mocnosti tohoto světa se jeví

být mocnější než Bůh: trh, masové sdělovací prostředky, veřejné mínění a především tento život, který se mnoha lidem jeví jako poslední příležitost, protože po skončení života prostě nic není. Co tedy znamená vyznávat Boží všemohoucnost v takovéto atmosféře? Musíme si položit otázku: Nakolik zmíněný plíživý ateismus pronikl také do našich srdcí? Může dojít dokonce k tomu, že výrok svaté Terezie z Avily – „Bůh sám stačí“ – se nám zdá jako cosi nesrozumitelného a podivného.

Navíc často dochází k tomu, že ke všem těmto problémům se přidává další, když nám lidé říkají: „Tvrdíte-li, že váš Bůh je všemohoucí, proč tedy ve své všemohoucnosti nezabrání všem těm hrůzám, které se dějí ve světě?“ Je-li Bůh opravdu všemohoucí, proč nemůže zabránit zlu? Proč i v jedenadvacátém století musíme být svědky prakticky nekonečné záplavy zla a bolesti?

Pokusme se tedy ještě trochu prohloubit pojem všemohoucnosti. Mínil se tím, že Bůh by mohl udělat všechno možné, byť by se to jevílo jako nesmyslné; že Bůh by jednal svévolně? Mohl by například rozhodnout, že dobro by bylo zlem a zlo dobrem? Mohl by konat zlo? Mohl by konat něco zcela proti rozumu? Mohl by udělat hranatý kruh nebo železné dřevo, tedy něco naprosto nesmyslného a vnitřně si protiřečícího?

Co tedy vyznáváme, když říkáme, že Bůh je všemohoucí? Tvrdíme, že Bůh je moudrost, plnost pravdy, plnost spravedlnosti. Tohle všechno je zcela neoddělitelné od jeho všemohoucnosti. Když říkáme, že Bůh je všemohoucí, tvrdíme zároveň, že je láska, a proto jeho všemohoucnost nemůže být něčím odlišným od jeho lásky. Proto také Boží všemohoucnost rozhodně nemůže znamenat svévoli, jako kdyby Bůh byl tyranem, který si jednou zamane to a jindy zase ono. Všechno, co Bůh koná, pochází z jeho esence, a touto esencí je láska. I když to ještě nechápeme, i když tomu ještě nerozumíme, můžeme mu s důvěrou říci: Všechno, co konáš, pochází z tvé všemohoucí lásky.

Příští katecheze bude věnována tématu: Co vlastně znamená, že ve všem působí Boží prozřetelnost? Obzvláštní pozornost budeme věnovat otázce: Jak to, že existuje zlo? Jak je možné, že Bůh to vůbec dopustí?

Kristus „Boží moc a Boží moudrost“ (1 Kron 1,24)

Na závěr této katecheze bych chtěl hledat odpověď na palčivou otázku, kterou před nás staví naše doba: Je pravda, že Bůh je opravdu naprosto nepřítomný? Je pro nás Bůh bezmocný, nebo ho opravdu vyznáváme jako všemohoucího?

Musíme se tázat, co pro nás opravdu znamená víra v to, že Bůh se vtělil. My věříme, že k tomu skutečně došlo. Ježíš je věčný Boží Syn, který se stal opravdovým člověkem, když se narodil z Marie. Tím ale zároveň tvrdíme, že Bůh je mocný. Je zřejmé, že největším důkazem jeho moci je to, když se v dokonalé svobodě pokořil, stal se člověkem, dítětem, ponížil se až k tomu, že umřel na kříži a byl vzkříšen z mrtvých. Spolu se svatým Pavlem věříme, že ukřižovaný Kristus je Boží moc a Boží moudrost. „Neboť ‚pošetilá‘ Boží věc je moudřejší než lidé a ‚slabá‘ Boží věc je silnější než lidé“ (1 Kor 1,25). Když se snažíme hlouběji proniknout do tajemství Boží všemohoucnosti, nesmíme spouštět z očí právě tuto skutečnost, která je největším projevem Boží všemohoucnosti: Bůh je natolik mocný, že se může učinit maličkým jako dítě. Boží moc se nejpronikavěji projevuje v Kristově ponížení.

Takovýto projev všemohoucnosti dokáže člověk jen velmi obtížně pochopit. Dělal to problémy konec konců i Ježíšovým učedníkům. Naléhali na něj stále, dokonce v okamžiku jeho nanebevstoupení, jestli již nenastal okamžik obnovit království v Izraeli, jestli již nadešel okamžik, aby se projevil ve své moci (srov. Sk 1,6)? Ježíš před nimi ale neprojevil svou moc takovým způsobem, jak by si to oni představovali. Jeho moc je mocí lásky, jak je to vyjádřeno prostřednictvím kříže a vzkříšení.

Tři následující myšlenky, tedy jakési body, nám mohou pomoci v tom, jak máme prožívat svou víru v Boží všemohoucnost v epoše, kdy se mnohé mocnosti tohoto světa zdají být mocnější než všemohoucí Bůh.

1. Když učedníci rozmlouvají o tom, kdože je z nich vlastně největší – spory o moc byly v církvi již na počátku a jsou v ní i dnes –, Ježíš jim říká: „Víte, že panovníci tvrdě vládnu nad národy a velmoži jim dávají cítit svou moc. Mezi vámi však tomu tak nebude. Ale kdo by chtěl být mezi vámi veliký, ať je vaším služebníkem, a kdo by chtěl být mezi vámi první, ať je vaším otrokem“ (Mt 20,25-26, srov. paralelní místa). Chceme-li pochopit Boží všemohoucnost, musíme následovat Ježíše až tam, kde nejjasněji projevil svou moc, což se stalo ve službě. „Jestliže jsem vám tedy umyl nohy, já, Pán a Mistr, máte také vy jeden druhému umývat nohy“ (Jan 13,14). Po právu ho učedníci nazývali „Mistr“, protože on jím skutečně je (srov. Jan 13,13). Tajemnou skutečnost Boží všemohoucnosti odhalujeme tehdy, když napodobujeme Boha, jenž projevuje svou všemohoucnost jako Otec, což se odehrává ve službě, a to nikoli v ledajaké službě, je to darování vlastního života za druhé.

2. Jedna liturgická modlitba říká: „Bože, ty projevuješ svou všemohoucnost především milosrdenstvím a odpuštěním...“ (Kolekta 27. neděle). Církev nám říká, že Boží všemohoucnost se projevuje především tehdy, když Hospodin koná to, co může učinit pouze Boží svoboda. My jsme své svobody a moci často zneužívali, jednali jsme proti Boží vůli, stavěli jsme se jedni proti druhým, svým jednáním jsme škodili sami sobě. Ve své svrchované svobodě Bůh může všechno napravit, obnovit všechny věci. Může se nad námi smilovat a vymazat naše hříchy. Právě v tomhle projevuje svou všemohoucnost.

3. Po válce otec františkán Petr Pavlíček řekl v jednom svém rozjímání, že Maria je natolik mocná svou modlitbou a přímlovou, že dokáže Rakousku vyprosit svobodu. Z uvedeného důvodu

se utíkal k Mariině přímluvné modlitbě a vyzýval každého, aby se svěčoval do její ochrany, aby se modlil za svět a za odpuštění svých vin i za vyslyšení svých prosb. V Marii vidíme sílu víry. V Káně Maria řekla: „Udělejte všechno, co vám řekne“ (Jan 2,5). Když projevuje právě tuto bezmeznou důvěru, Maria otevřela, abychom tak řekli, cestu k tomu, aby se plně projevila Boží všemohoucnost. Zcela po právu musíme uznat, že to byla právě její přímluva, která vedla k tomu, že Rakousko nakonec nabylo svobody. Pokorné naléhavé prosby se ukazují být nesmírně mocné, protože v jistém slova smyslu mají největší vliv na Boží srdce. Z uvedeného důvodu je pro nás také Maria modelem, ikonou, na níž vidíme, co znamená mít důvěru v Boží všemohoucnost.

Tvrdit, že Bůh je všemohoucí, tudíž znamená vyznání naděje. Je-li Bůh všemohoucí, pak nás nic nemůže oddělit od jeho lásky.

15. října 2000

III.

JAKÝ JE VÝZNAM BOŽÍ PROZŘETELNOSTI? BOŽÍ DOBROTA A ZLO

Dopoledne 11. listopadu 2000 se v železničním tunelu v Kaprunu stalo velké neštěstí. Sto padesát pět lidí tu přišlo o život při požáru, který vypukl právě ve chvíli, kdy tunelem projížděl vlak směřující do Kitzsteinu. V neděli 12. listopadu večer sloužil vídeňský arcibiskup za oběti této tragické události v katedrále mši svatou. Katedrála byla plná velmi dojatých lidí. Mnozí zůstali na svých místech i po mši svaté, aby se v tichu modlili. Toho večera se měla konat katecheze o Boží prozřetelnosti. Všechno bylo přichystáno. Nakonec se ale tato katecheze přesunula až na následující měsíc. Téma Boží dobroty a zla ve světě se přímo a hluboce dotklo mnoha lidí.

V této katechezi se budeme zabývat dvěma tématy. Na 12. listopad jsem měl připravenou katechezi zabývající se Boží prozřetelností. Cítil jsem se však příliš rozrušen na to, abych mohl přednášet o tomto tématu právě v ten den. Co by člověk mohl říci o Boží prozřetelnosti v souvislosti s katastrofou v Kaprunu? Druhá část katecheze pojedná o Boží dobrotě a problematice zla ve světě. Jedná se tedy v zásadě o totéž téma, ovšem z hlediska palčivých otázek: Jak je to s působením dobrotivé Boží ruky v souvislosti s tragédiemi, k nimž dochází? Je-li Bůh dobrý, jak

je možné, že existuje ve světě zlo? Jestliže nás Bůh miluje, proč nás nechává trpět? Zlo má své místo v plánu Boží prozřetelnosti? Jestliže ano, pak je nutno se tázat: Jaká je to vlastně úloha? Je to Boží trest, když nás postihne nějaká tragická událost? Jestliže všechno je v jeho rukou, je to rozhodnutí jeho prozřetelnosti, když dochází k pohromám a katastrofám?

Všechno je v Božích rukou

Protože chci dobře vymezit téma, začneme čtyřmi citacemi z Písma svatého. Jestliže existuje odpověď na naši otázku, můžeme ji nalézt jedině v Božím slově, tedy v tom, co sám Hospodin řekl o dané záležitosti, která je vskutku plná tajemství. Možná že se jedná o nejtajemnější věc, jaká existuje.

První citace pochází z knihy proroka Izaiáše 45,5-7. Tomuto prorokovi Bůh vnukl, aby řekl: „Já jsem Hospodin a jiného není, mimo mne žádného boha není... Já vytvářím světlo a tvořím tmu, působím pokoj a tvořím zlo, já Hospodin konám všechny tyto věci.“ V tomto prohlášení je všechno, tedy světlo a tma, pokoj a zlo, plně v rukou Božích.

Také druhou citaci nalezneme ve Starém zákoně. Chana, Samuelova matka, byla neplodná. Svou bolest šla vylít před Boží tvář do chrámu, kde byl knězem Elí. Po roce se do chrámu vrátila s dítětem v náruči. Tím chlapcem byl Samuel. Chana vyjádřila svou bezmeznou radost prostřednictvím následujícího hymnu díky a chval: „Hospodin usmrcuje i obživuje, do podsvětí přivádí a vyvádí též odtamtud. Hospodin ochuzuje i obohacuje, ponižuje a též povyšuje“ (1 Sam 2,6-7). Ozvěnu těchto slov nalézáme v Mariině chvalo zpěvu: „Mocné sesadil z trůnu a ponížené povýšil“ (Lk 1,52). Písmo svaté tedy připisuje všechno Bohu. Všechno pochází z jeho ruky: život i smrt, štěstí i neštěstí. V Písmu svatém ale rozhodně nejde o fatalismus a není zde ani stopy víry ve slepý osud. Jak prorok Izaiáš, tak Chana, Samuelova matka,

ve svých výrocích vyjadřují hlubokou důvěru v Boha: všechno je v jeho rukou.

Třetí citace pochází z knihy Job. Hlavní hrdina tohoto příběhu je pohan, jehož však Izraelité pokládali za člověka spravedlivého. Příhodilo se mu nevýslovné a mnohočetné neštěstí: přichází nejen o své veškeré bohatství, ale i o celou svou rodinu. Když se to vše naplní, Job říká: „Z života své matky jsem vyšel nahý, nahý se tam vrátím“ (Job 1,21). Když ho zasáhne další vlna neštěstí a přijde o zdraví, posadí se Job do popela a jeho žena mu říká: „Zlořeč Bohu a zemři.“ On na to odpovídá: „To máme od Boha přijímat jenom dobro, kdežto věci zlé přijímat nebudeme?“ (Job 2,9-10). Stojíme tak před vzorem člověka, jenž přijímá z ruky Boží všechno. Děj se tvá vůle!

Čtvrtá citace pochází z Nového zákona a popisuje chování samotného Ježíše v Getsemanech, když se ve strašlivém zápolení potil krví. Tehdy Ježíš vyjádřil své definitivní oddání se Otcově vůli: „Abba, Otče, tobě je všechno možné; odejmi ode mě tento kalich! Avšak ne co já chci, ale co ty (chceš)“ (Mk 14,36). A Otcovou vůlí bylo, aby Ježíš nebyl od oné hodiny osvobozen. Otcovou vůlí bylo dokonce to, aby jeho Syn vypil hořký kalich svého utrpení až do poslední kapky, až po velké zvolání: „*Eli, Eli, lema sabachthani?*“ – „Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil“ (Mt 27,46; srov. Ž 22,2).

Poselství Bible říká: přijmi Boží vůli! I když se nám jeví jako temná a nepochopitelná, je pro nás dobré, když ji přijmeme. „Bud vůle tvá“ – modlíme se v Otčenáši. Tato důvěra, toto naprosté odevzdání se do Otcovy vůle je rovněž posledním Ježíšovým slovem na kříži: „Otče, do tvých rukou poroučím svého ducha!“ (Lk 23,46).

Ježíš – osud nebo Boží záměr?

To, co jsme právě řekli, přesně odpovídá naší víře. Odpovídá to rovněž tomu, co říká zkušenost těch, kdo podle této víry opravdově žili. Farář z Kaprun mi řekl, jak velmi důležité pro něj bylo, když mohl vnímat svědectví těch, kdo ony strašlivé hodiny zkoušek dokázali snášet s vírou. Ta ale neznamená, že by před námi neleželo obrovské tajemství. Vracím se k onomu 11. listopadu, ke dni svatého Martina. Je zřejmé, že od oné smutné události nás již dělí celá řada dnů. Ovšem zásadní otázky zůstávají otevřené, nemůžeme je prostě jen tak odsunout stranou. Bůh opravdu tohle všechno dopustil? Tahle obrovská katastrofa hraje nějakou roli v Božím záměru?

Bůh to dopustil, anebo to byla prostě jen nešťastná náhoda? A co si máme myslet o těch, kteří dorazili k onomu vlaku pozdě, a proto do něj nenastoupili? Jedna paní si například zapomněla rukavice, vrátila se pro ně, a proto vlak zmeškala. Jiní byli zarmoucení, protože onoho dne nemohli vyjet do hor a lyžovat, protože z různých důvodů museli zůstat prostě doma. Jiní dokázali být na vlakovém nádraží včas, nastoupili do vlaku, aby mohli odjet lyžovat, a tak se dostali do smrtelné pasti. Za tím vším je nějaký Boží záměr? Jedná se o osud, anebo pouze o náhodu? Jestliže to nebyl osud, jestliže to nebylo, jak se říká, psáno ve hvězdách, a přihodilo se to prostě jen jako slepá náhoda, pak si musíme položit otázku: Jak v oné události můžeme vidět jednat láskyplnou ruku Boží prozřetelnosti? Jestliže ale není žádná Boží prozřetelnost, znamená to snad, že o našem životě prostě rozhoduje naprosto nepředvídatelná náhoda?

Začneme dvěma objektivně platnými tvrzeními. Pro ty, kterým se to přihodilo, nemá tato otázka v sobě zhora nic abstraktního, protože se jedná o osobní a zcela konkrétní záležitost. V jediném okamžiku přišli o jednu nebo dokonce o několik milovaných osob. Otázka je pro ně velmi osobní, stejně jako je osobní také jejich utrpení. Můj Bože, proč? Proč jsi to dopustil?

To jsou velmi osobní otázky. Podobně osobní otázky si kladou ti, kdo náhodou do onoho vlaku prostě nenastoupili. Proč právě já ne? Proč právě já jsem toho všeho byl ušetřen? Kolikrát jsme slyšeli právě takové otázky od lidí, kteří prožili válku. Proč právě já jsem to přežil? Proč moji druzi padli? Jestliže otázky mají výrazně osobní charakter, pak také odpovědi musí být výrazně osobní. Je to Bůh, kdo řídí můj život? V daném rozhodujícím okamžiku, když se mi přihodilo něco, co pak změnilo celý můj další život, vstoupila do hry slepá náhoda, nebo to byl Bůh?

Otázky se stávají ještě provokativnějšími, když začneme dobře rozlišovat mezi fyzickým a etickým zlem. Jedná se o problematiku hraničící s filosofií, ale také o problematiku, kterou musíme každodenně zakoušet na vlastní kůži.

Fyzické zlo je způsobeno přírodními katastrofami, nemocemi, změnami a událostmi, k nimž prostě v tomto světě dochází. Žijeme ve světě, v němž je všechno v pohybu, všechno se neustále mění, nic není stabilní a s každou změnou je nějak spojena také smrt. To ale není zlo etického rázu. Patří k přirozenému běhu věcí, že na podzim listů opadá, že v přírodě působí zákon zániku a že na jaře se na větvích objeví nové listy. To patří k proměnlivosti tvorstva. Bůh stvořil svět takovým způsobem, že není věčný ani jednou provždy dokonalý, nýbrž neustále ve vývoji. Z uvedeného důvodu bude až do skonání světa platit, že bude něco nastávat a pak končit, něco bude růst a pak umírat.

Něčím naprosto odlišným a nesrovnatelně závažnějším je etické zlo. Toto zlo existuje pouze ve světě lidí (a ve světě andělů), tedy ve světě těch tvorů, kteří jsou vybaveni svobodnou vůlí, a proto se mohou rozhodnout buď pro dobro, nebo také proti němu. Etické zlo je nesrovnatelně závažnější než jakékoli zlo fyzické povahy. Etické zlo je mnohem nakažlivější než jakákoli zhoubná nemoc, i když nemoc stále zůstává zlem.

Velkým problémem a nesmírným tajemstvím není jenom to, proč Bůh ve stvoření dovoluje fyzické zlo, nemoc a smrt, stávání se a mizení, ale především to, jakou to má souvislost s mravní

zkažeností. Bůh to tak chtěl? Bezespornu ne. Dopouští mravní zkaženost, ale proč tomu tak je?

Vraťme se k tragedii v Kaprun. Proč Bůh dopustil takovou strašlivou událost se všemi těmi osobními následky lidí, kteří do toho byli zapleteni, jejich příbuzných a přátel? Jednu věc ale už víme naprosto jistě, totiž že definitivní odpověď na tuto velkou záhadu dostaneme až na onom světě. Z uvedeného důvodu nám může přijít vhod definice Boží prozřetelnosti, kterou nám nabízí *Katechismus katolické církve* (čl. 302): „Úradky, kterými Bůh vede stvoření k této konečné dokonalosti, nazýváme Boží prozřetelností.“ Bůh přivádí svět stejně jako každého z nás k jeho věčnému cíli. Právě tyto úradky a toto vedení nazýváme Boží prozřetelností.

Ale podívejme se na celou věc ještě z jiného hlediska. Když v osmnáctém století došlo v Portugalsku ke strašlivému zemětřesení, které v Lisabonu zahubilo 170 000 lidí, v celé tehdejší Evropě se rozpoutala živá diskuse o Boží prozřetelnosti. Byl to Bůh, kdo dopustil takovou hroznou katastrofu? Voltaire (zemřel v roce 1778) se vysmíval víře v Boží prozřetelnost. Ale starý moudrý filosof Immanuel Kant (zemřel v roce 1804) vyklkl hlubokou pravdu: Není správné činit Boha odpovědným za každou katastrofu, když lidé stavějí města na územích, kde dochází často k otřesům půdy. K řadě katastrof dochází proto, že lidé jednají nerozumně, nepozorně, neprozíravě. Výbuch jaderného reaktoru v Černobyli roku 1986 byl zapříčiněn celou řadou naprosto neuvěřitelných nedbalostí. V Turecku v roce 1998 při zemětřesení přišlo o život velké množství osob, protože stavební firmy v honbě za ziskem nestavěly budovy odolné proti otřesům půdy. Tragédie letadla Concorde v roce 2000 byla pravděpodobně způsobena malým kovovým předmětem na dráze, který proděravěl jednu pneumatiku, jejíž části se dostaly do motoru, a tak došlo k výbuchu, jehož následkem přišlo o život 133 lidí.

Boží prozřetelnost nezastupuje naši nepředvídavost a selhání lidí. Na druhou stranu ale platí, že Boží prozřetelnost nás neo-

pouští ani v těchto tragických situacích lidského selhání. I když lidská nedbalost vede ke katastrofám, ani tehdy nás v tom Boží prozřetelnost nenechává samotné. V čem tedy spočívá Boží prozřetelnost? Vraťme se k již zmíněné definici: „Úradky, kterými Bůh vede stvoření k této konečné dokonalosti, nazýváme Boží prozřetelností.“ To ale znamená, že až na konci uvidíme, pouze tehdy budeme schopni porozumět tomu, jak Bůh všechno rozvrhnul. Tehdy, až „bude Bůh všechno ve všem“ (srov. 1 Kor 15,28), až bude setřena každá slza z naší tváře, až již nebude smrt ani žal ani vzlykání ani bolest (srov. Zj 21,4), tehdy zvítězí Boží láska. To je jistota, kterou nám dává víra, naše víra, jestli doopravdy věříme v Boží prozřetelnost. Díky vzkříšení Ježíše Krista se to pro nás stalo jistotou. Bůh zvítězil nad smrtí, jak to Kristus řekl středověké mystičce Juliáně z Norwich (zemřela v roce 1416): „Ty sama uvidíš, že všechny věci budou k dobru“ (Zjevení Boží lásky; citována v *Katechismu katolické církve*, čl. 313).

Jak působí Boží prozřetelnost

Nyní přejděme k otázce, jak Bůh uskutečňuje svá rozhodnutí a jak pořádá věci. Jak Bůh přivádí stvoření a náš život k jejich naplnění? Začteme-li se do evangelia, zjistíme, že Ježíš nám dává odpověď: Boží zásahy jsou konkrétní a bezprostřední. „Copak se neprodávají dva vrabci za halíř? A ani jeden z nich nepadne na zem bez dopuštění vašeho Otce. U vás však jsou spočítány i všechny vlasy na hlavě. Nebojte se tedy: Máte větší cenu než všichni vrabci“ (Mt 10,29-31). Ježíš tu neprojevuje nedostatek lásky ke zvířatům, je to však vyjádření toho, že Bůh se o člověka trvale a pečlivě stará. Na jiném místě se v evangeliu říká: „Vždyť kdo je mezi vámi takový, že dá vlastnímu synovi kámen, když ho poprosí o chléb? ... Čím spíše váš nebeský Otec dá dobré věci těm, kdo ho prosí“ (Mt 7,9-11).

Víra v Boží prozřetelnost je především důvěrou v to, že Bůh řídí i ty nepatrné záležitosti mého života. Nic nevyklouzne z jeho

dobrotivé ruky. Tuto hlubokou důvěru si musím trvale uchovávat, a to i v hodinách naplněných velkou bolestí. Vzpomínám si, jak jsem musel asistovat při pohřbu jedné mladé dívky, která zemřela při nějakém neštěstí. Všude kolem lidé prolévali mnoho slz. Jediní, z nichž vyzařoval pokoj, byli její rodiče. Jejich chování, to, jak ve víře přijímali tuto bolestivou zkoušku, na mne velmi hluboce zapůsobilo.

Boží prozřetelnost působí bez prostředníků. Využívá ale také naší vlastní prozřetelnosti. Ti, kdo poskytují druhým pomoc při katastrofách, se vydávají ze všech sil. Je to Boží prozřetelnost, která působí díky ochotným lidským srdcím a rukám. Člověka naplňuje radostí, když vidí, kolik lidí se ve dne v noci nasazuje při katastrofách, jako je například ta, k níž došlo v Kaprun. I tohle je výraz Boží prozřetelnosti. Když se rodiče starají o děti, zase je to Boží prozřetelnost, která skrze rodiče pečuje o děti. Kolik dospělých dětí zase pečuje o zestárlé a zesláblé rodiče. I to je Boží prozřetelnost, která vstupuje do světa branou lidského srdce a skrze pracovitě a ochotné ruce. Když děláme dobře svou práci, jsme pečliví a uvědomujeme si to, co je naší povinností, pak zase platí, že zmíněná pečlivost a starostlivost o druhé pochází od Boha, jenž jedná v lidském srdci. Je přece dobře známo, že každé dobré hnutí mého srdce je Božím dílem v mém nitru. Je to Bůh, kdo mi dává sílu a vnímavost, abych viděl, co je třeba vykonat, i sílu vůle, abych to také uskutečnil a v započatém díle vytrval až do konce. Boží prozřetelnost působí vždycky takhle, tedy přímo a bez nějakých zprostředkovatelů, a to i v případě, že jsme to my, koho pohne k jednání.

Velmi často se přihodí něco, co si ani plně nedokážeme uvědomovat. Pak se stáváme nástroji Boží prozřetelnosti, aniž si toho povšimneme. Na jednom rozcestí mého životního putování jsem obdržel telefonát, který měl naprosto zásadní význam. Od onoho okamžiku můj život nabral docela nový směr. V té chvíli jsem si to ale vůbec nedokázal uvědomit a nepochopil jsem, že to byl

přímý Boží záměr. Nyní to ale už vím velice dobře. Bylo to Boží rozhodnutí.

Můžeme se ale stát také plně vědomými Božími spolupracovníky, když konáme dobro, plníme dobře svěšené povinnosti, pečujeme o někoho nebo o nějaké dobré dílo. Božími spolupracovníky se můžeme stát rovněž v utrpení, které snášíme a vnitřně proměňujeme. Svätý Pavel to říká naprosto jasně: „Teď sice pro vás trpím, ale raduji se (z toho), protože tím na svém těle doplňuji to, co zbývá vytrpět (do plné míry) Kristových útrap; (má z toho prospěch) jeho tělo, to je církev“ (Kol 1,24). Můžeme spolupracovat také prostřednictvím modlitby. Můžeme pomáhat Boží prozřetelnosti a spolupracovat s ní, když prosíme Boha za to, aby se stala jeho vůle, aby naplňoval svůj záměr. Právě takovouto modlitbou spolupracujeme na jeho záměru.

Bůh dokáže ze zla vytěžit dobro

Zásadní otázka ale zůstává stále nezodpovězena. Odkud tedy pochází zlo a zkaženost? Ještě jednou připomínám velký rozdíl mezi mravním zlem a zlem fyzickým. Bůh dopouští fyzické zlo. Bůh stvořil svět nedokonaný, a proto v něm po celou dobu jeho trvání bude přítomna bolest, nemoci a umírání. Z uvedeného důvodu můžeme říci, že bolest, nemoc a smrt mají v plánu Boží prozřetelnosti se stvořením své místo.

Bůh ale rozhodně a žádným způsobem nechce mravní zlo a člověka k němu neponouká. *Katechismus katolické církve* (čl. 311) to říká naprosto jasně: „Bůh není příčinou mravního zla ani přímo, ani nepřímo.“ Bůh rozhodně nechce, abychom se dopouštěli mravního zla. Není to rozhodně on, kdo by v nás konal zlo, i když nám dává svobodu, která nám dává možnost jednat nesprávně. On nám dává inteligenci, vůli, sílu a také možnost, abychom toho všeho zneužívali. On ale není autorem tohoto zneužívání. Bůh není původcem našich provinění. Naopak, tajuplně dokáže

dokonce i z našich hříchů vytěžit dobro, což ale rozhodně neznamená, že naše hříchy by se stávaly něčím dobrým.

Katechismus katolické církve v článku 312 uvádí příklad z Bible. Jedná se o Josefov příběh, který je popsán v kapitolách 37-50 knihy Genesis. To, co bratři Josefovi provedli, je z mravního hlediska něco nesporně ohavného. Žárlili na něj, a proto zosnovali plán, jak ho sprovodit ze světa. Pak ale svůj plán změnili a spustili ho do cisterny na jímání vody. Následně jej prodali obchodníkům putujícím do Egypta jako otroka. Bůh rozhodně toto zlo nechtěl, protože se jedná o mravní ohavnost. Jednání Josefových bratří bylo v příkrém rozporu s Božími příkázáními, když prodali svého bratra do otroctví a lhali svému otci, jemuž namluvili, že Josefa sežralo nějaké divoké zvíře. Z tohoto mravního zla vzešlo nakonec dobro. Josef v Egyptě prošel strážněmi životy člověka v otroctví a nakonec se stal vysokým faraónovým hodnostářem, což mu umožnilo zachránit vlastní bratry i celou rodinu v době hladu. Na závěr tohoto příběhu Josef říká zcela otevřeně: „A tak jste mě sem neposlali vy, ale Bůh... Vy jste proti mně zamýšleli zlo, Bůh však zamýšlel dobro..., aby uchoval naživu četný lid“ (Gn 45,8; 50,20; srov. *Katechismus katolické církve*, čl. 312).

Bůh je tak nesmírně mocný, že dokáže proměňovat zlo, dokonce i naše hříchy, v určité dobro. Svätý Augustin (zemřel v roce 430) to vyjadřuje následujícím způsobem: „Všemohoucí Bůh... je totiž svrchovaně dobrý, a proto by nepřipustil, aby v jeho díle existovalo takové zlo, vzhledem k němuž by nebyl dostatečně mocný na to, aby z tohoto zla nedokázal vytěžit dobro“ (citováno podle *Enchiridion de fide, spe et caritate*, 11,3; srov. *Katechismus katolické církve*, čl. 311). O velikonoční vigílii se v modlitbě církve objevuje výraz: „*felix culpa*“ – „blažená Adamova vina“ –, která nám získala Spasitele tak vznešeného. Těmi slovy se rozhodně nechce říci, že hřích by byl něčím posvátným a dobrým, nýbrž to, že Bůh ve své nepochopitelné dobrotivosti dokáže dokonce i z našich provinění a hříchů vytěžit skutečné dobro.

Důvěra v Boží dobrotu

Existuje větší hřích, strašlivější etické zlo než zavraždění Božího Syna? *Katechismus katolické církve* to říká zcela jasně a bez obalu: my všichni jsme zabili Ježíše Krista, nebyli to jenom židé, kteří ho vydali na hanebnou smrt kříže. Právě my jsme ho svými hříchy přibili na dřevo kříže. Příčinou smrti Božího Syna jsou hříchy všech lidí (*Katechismus katolické církve*, čl. 598). Z tohoto hříchu, který je tím největším možným mravním zlem, Bůh vytěžil tu největší milost, největší možné dobrodiní, tedy naše vykoupení.

Je nesporné, že zlo se nestává dobrem. Ovšem ve své dobroty Bůh vyvozuje dobro i ze zla, jehož se dopouštíme. Svätý apoštol Pavel praví: „Víme, že těm, kdo milují Boha, všecko napomáhá k dobrému“ (Řím 8,28). A právě to je důvěra v Boží prozřetelnost. Nesmíme pochopitelně zapomínat na to, že zatím neznáme Boží záměry natolik, abychom mohli porozumět plně jeho plánu a jeho prozřetelnosti. Proč Bůh rozhodl právě tak, a nikoli jinak, to plně pochopíme až na konci, po skončení tohoto pozemského putování, až Bůh bude všechno ve všem a my ho spatříme tváří v tvář. Prozatím vnímáme všechno jenom částečně. Chraňme se toho, abychom řekli, že tragédie, k níž došlo v Kaprun, byla čímsi přímo chtěným od Boží prozřetelnosti. Bůh to připustil. Jaký význam má toto neštěstí v životě jednotlivých osob, to můžeme jenom předpokládat a přijímat to ve víře.

Přál bych si tyto úvahy uzavřít myšlenkou, která se nachází v Lukášově evangeliu a která mne vede k hlubšímu zamyšlení: „V té době přišli k němu se zprávou o Galilejcích, jejichž krev smísil Pilát s krví jejich obětních zvířat“ (Lk 13,1). Pilát byl velmi krutý člověk. Lidé přišli za Ježíšem a vyprávěli mu o násilnostech, k nimž docházelo. Pilát nechal pobít Galilejce v Jeruzalémském chrámě v okamžiku, kdy se chystali přinášet oběti Bohu. Bylo to odporné krveprolití. Ježíš jim na to odpověděl následujícími slovy: „Myslíte, že ti Galilejci, když to museli vytrpět, byli větší

hříšníci než ostatní Galilejci? Ne, říkám vám; když se však neobráíte, všichni podobně zahynete“ (Lk 13,2-3). Ježíš sám pak připomíná další tragédii, k níž došlo nedávno, když se věž v Siloe zřítíla a pohřbila osmnáct osob. „Anebo oněch osmnáct, na které padla věž v Siloe a usmrtila je: myslíte, že byli větší viníci než ostatní obyvatelé Jeruzaléma? Ne, říkám vám; když se však neobráíte, všichni právě tak zahynete“ (Lk 13,4-5). Možná že skrze neštěstí v Kaprun každému z nás Ježíš klade stejnou a velmi osobní otázku.

3. prosince 2000

IV.

„V NIKOM JINÉM NENÍ SPÁSY“ JEDINEČNOST JEŽÍŠE KRISTA

Vpravdě velké je tajemství zbožnosti. Sláva tobě, Pane.

Byl zjeven v těle. Sláva tobě, Pane.

Byl ospravedlněn Duchem. Sláva tobě, Pane.

Byl viděn od andělů. Sláva tobě, Pane.

Byl hlásán národům. Sláva tobě, Pane.

Došel víry ve světě. Sláva tobě, Pane.

Byl přijat do slávy. Sláva tobě, Pane.

Sláva tobě, Pane.

(Srov. 1 Tim 3,16)

Heslem svatého jubilejního roku 2000 bylo: „Ježíš Kristus je stejný včera, dnes i na věky.“ Právě tímto ústředním tématem jubilejního roku se chceme v dnešní katechezi zaobírat. Petr v jednom ze svých vystoupení v Jeruzalémě říká: „V nikom jiném není spásy. Neboť pod nebem není lidem dáno žádné jiné jméno, v němž bychom mohli dojít spásy“ (Sk 4,12).

My křesťané vyznáváme, že Ježíš Kristus je naprosto jedinečný. On je cesta, pravda a život (srov. Jan 14,6). Vyznáváme jej jako jediného Spasitele v době, kdy si mnohem hlouběji uvědomujeme množství a rozličnost různých náboženství, s nimiž se každodenně dostáváme do styku. V rozsáhlých oblastech

dnešní Evropy je tolik lidí vyznávajících islám, že tvoří již druhou nejpočetnější náboženskou skupinu, která je tam přítomna. V mnoha částech světa křesťané tvoří jen malou část obyvatelstva. Navzdory této situaci, navzdory množství různých náboženství nepřestáváme vyznávat, že Ježíš Kristus je jediný Spasitel člověka a Prostředník mezi Bohem a lidmi. V nikom jiném není spásy.

Věřit a tázat se

Katecheze by měla především vzdělávat, posilovat a prohlubovat naši víru, měla by nám pomáhat k tomu, abychom tuto víru také vyznávali. Na pouti víry se ale nevyhnutelně setkáváme také s otázkami. Rovněž v Bibli vidíme celou plejádu postav, které se dotazují. Dokonce Ježíšova Matka se ptá: „Jak se to stane?“ (Lk 1,34). Klást otázky rozhodně není zakázáno. Musíme dokonce konstatovat, že ten, kdo jako věřící člověk neklade otázky, vážně riskuje, že až se ho jiní budou tázat, nedokáže vydat počet ze své naděje. Jsme zatím na cestě k víře. Tato pouť s sebou nese také nejasnosti, což platí i v případech, že máme víru jinak pevnou. Zatím jsme nedosáhli věčného přístavu blaženého patření na Boha, kdy sám Hospodin bude odpovědí na všechno naše dotazování a kdy také setře z našich tváří každou slzu. V tomto životě se budeme stále nacházet před velkými záhadami, které ovšem nesmíme jen tak přejít a odsunout je stranou. Tyto záhady by měly být pobídkou, abychom usilovali o prohloubení své víry a na cestě k plnosti pravdy pokračovali dychtivějším krokem.

V evangeliu často vidíme, jak Ježíš využívá otázek, které mu lidé kladou nebo které on klade jim, k tomu, aby lidi přiváděl k hlubšímu porozumění víře a aby je tak učil lépe vlastní víru prožívat. Naše otázky nejsou pouze intelektuální záležitostí, často se jedná o záležitosti, které mají velký vliv na to, jak sami žijeme. Tyto otázky nám mohou pomoci k tomu, abychom lépe poznali Krista, abychom vyspěli v lásce, abychom dokázali lépe zakoušet, proč je Kristus naším Spasitelem, ba proč je mým osobním

spasitelem, jak to krásně říká apoštol Pavel: On „mě miloval a za mě se obětoval“ (Gal 2,20). Otázky, které nám klade život, mohou každého z nás nakonec přivést k tomu, aby vyznal totéž co Pavel.

Petr a Jan před veleradou

Vyjdeme z úryvku knihy Skutků, kde se hovoří o tom, jak vystupoval Petr a Jan před veleradou (srov. Sk 4,1-22). Po Velikonočích se Petr a Jan vydali do Jeruzalémského chrámu. U brány, která se nazývala „Krásná“, postával žebrák, byl to člověk od narození ochrnutý. Pozvedl k nim oči, protože očekával, že obdrží nějakou almužnu. Petr mu říká: „Stříbro ani zlato nemám. Ale co mám, to ti dám: Ve jménu Ježíše Krista Nazaretského – vstaň a chod!“ (Sk 3,6). Ten člověk se ihned uzdravil. Ubohý postižený člověk a žebrák zakouší spásu.

K takovým událostem dochází i jindy a jinde než v době, o níž hovoří kniha Skutků. Podobných uzdravení se odehrálo velmi mnoho i v současnosti. Při určitých liturgických výročních památkách, jako je třeba památka Jména Panny Marie, stále častěji slyšíme svědectví o podobných událostech, jako je například uzdravení Jean Peirra Belly. Tento Francouz byl nevysvětlitelným způsobem uzdraven v Lourdes ze strašné nevyléčitelné nemoci. Myslím ale zároveň na vnitřní uzdravení od nevěry a na návrat k Ježíši Kristu. Vzpomínám si zejména na jednoho spolubratra dominikána, Paula Dreyfuse, jenž byl původem Žid. Nechal se pokřtít a hned potom se rozhodl stát se dominikánem. Tento konvertita dokázal velmi jímavě popsat, co se s ním vlastně stalo a co při tomto obrácení prožíval a jak objevil Ježíše Krista. I tohle jsou zkušenosti spásy podobající se té, již učinil onen ochrnutý poblíž „Krásné brány“ do Jeruzalémského chrámu.

Takový čin vyvolal pochopitelně pozdvižení, a proto byl Petr spolu s Janem předveden před židovskou veleradu, kde jim bylo

přísně zakázáno, aby hovořili a vystupovali ve jménu Ježíšově. Apoštolové ale odpovídají: „Je přece nemožné, abychom nemluvili o tom, co jsme viděli a slyšeli“ (Sk 4,20). Petr a Jan trvají na tom, že to bylo právě jméno Ježíšovo, které zapříčinilo uzdravení postiženého člověka (srov. Sk 4,10). Na tomto základě pak vyslovují následující větu: „V nikom jiném není spásy. Neboť pod nebem není lidem dáno žádné jiné jméno, v němž bychom mohli dojít spásy“ (Sk 4,12). Ježíš Kristus je jediným Spasitelem a Vykupitelem.

Není to drzost, tvrdit takovou věc, když ve světě existuje tak velké množství různých náboženství a když křesťanství je pouze jedním náboženstvím mezi ostatními? Neznamená to nakonec, že podle křesťanů žádné jiné náboženství člověku nedává spásu, protože jedině ve jménu Ježíše Krista je spása a jedině v tomto jménu je vykoupení?

Takovéto tvrzení před nás staví otázku: nepovede to k hrozně netoleranci? Nebylo by lépe poněkud umírnit naše neslychané nároky, pokud nechceme skončit na jedné straně v nesnášenlivosti a na straně druhé v rozmíškách, což by mohlo nakonec vést až k tomu, že nebudeme schopni života ve společenství s ostatními. Fridrich II. pruský to řekl velmi pregnantně: „Každý se musí spasit takovým způsobem, který je mu nejbližší.“ Každý musí mít své vlastní náboženství, aby se mu zamlouvalo a vyhovovalo mu. Takové mínění dnes zastává stále větší počet lidí. Mnoho osob se dnes domnívá, že nárok vyslovený Petrem a Janem znamená netoleranci, a proto se jedná o cosi neudržitelného. Takoví lidé budou jistě i dnes tady mezi námi. Když upřeme svůj pohled na celou Evropu, nemůžeme si neuvědomit, že tento problém je stále dramatičtější, protože vyznavači různých náboženství žijí vedle nás.

Vzpomínám si na jeden svůj pobyt v Indii, tedy na subkontinentu, kde dnes žije více než miliarda lidských bytostí. Z nich jenom 2,7 procenta jsou křesťané a pouze část z nich jsou katolíci, řada pokřtěných patří k anglikánskému vyznání i k dalším konfe-

sím. Jak má tato hrstka křesťanů, kteří žijí v moři jiných starých náboženství, jako je hinduismus, buddhismus, islám, vnímat tvrzení, že v žádném jiném jménu není spása? Uvědomíme-li si situaci, v níž se tamější křesťané nacházejí, nebude pro nás nepochopitelné, proč někteří teologové pocházející z Indie hledají nové cesty, jak se s tímto problémem vypořádat.

Jedině v Ježíši Kristu je spása

Dominus Iesus, prohlášení Kongregace pro nauku víry „o jedinstvu a univerzalitě spásy v Ježíši Kristu a v církvi“ ze dne 6. srpna roku 2000, které vyprovokovalo ostré diskuse v masových sdělovacích prostředcích, se velmi úzce dotýká otázky, jíž se chceme v této katechezi zabývat. Někteří teologové se pokoušeli najít nějakou novou cestu, abychom se mohli vyhnout mnoha obtížím spojeným s oním neslýchaným nárokem na jedinstvo a univerzalitu spásy v Ježíši Kristu. Jak vlastně dokážeme my křesťané soužít s ostatními velkými náboženstvími, která existují vedle nás, když máme zároveň tak neslýchaný nárok, totiž že Ježíš je absolutně jediným prostředníkem mezi Bohem a lidmi? Zmínění teologové se shodli na tom, že on je jedním z velkých projeveních se Boha mezi mnoha dalšími takovými projevenými se. Je nesporné, že Ježíš Kristus patří mezi prvořadě svědky Boha, ovšem je pouze jeden mezi mnoha ostatními. Tihle lidé chtěli říci, že spása se nachází také mimo hranice křesťanství, tedy například v buddhismu, hinduismu a v ostatních náboženstvích.

My se ale musíme s tímto problémem poměřovat na základě víry. Vzpomínám si na jednu návštěvu v náboženském centru Bangalore, které se nachází na jihu Indie. Na tomto území žijí také katolíci. Byl jsem hostem Národního katechetického a biblického centra, které sídlí v komplexu rozličných budov uspořádaných kolem otevřené kaple. Již z dálky bylo možno přes otevřenou bránu vidět svatostánek s Nejsvětější svátostí. Každé ráno sekretářka jednoho náboženského institutu již zdálky dě-

lala gesto, které je v Indii projevem úcty Bohu, tedy položila si dlaň na čelo a klaněla se. Zeptal jsem se ředitele katechetického a biblického centra: „Ta paní je katolička?“ „Ne, je zbožnou hinduistkou, ale pokaždé, když jde kolem, se ukloní směrem ke svatostánku, projevuje tak bohopoctu.“

To znamená, že ve všech náboženstvích se vyskytují velmi zbožné osoby, které mají určitou víru. Jak se k této situaci stavějí praktikující křesťané v Indii? Jak se k tomu samému stavíme my? Vždyť se mezi námi nachází stále více zástupců jiných náboženství, jako např. muslimů. Jak se vyrovnáváme s tím, že v našem sousedství žijí třeba muslimské rodiny, které berou velmi vážně náboženský život, a proto se během dne vícekrát modlí? Jak se v takové situaci chováme? Co pro nás vlastně znamená to, že vyznáváme Ježíše Krista jako jediného a prostředníka mezi Bohem a lidmi?

Existuje však další rovina daného problému. Je to rovina více filosofická, ale zároveň není odtržená od praktického života. Dnes je značně rozšířené mínění, že žádná absolutní pravda prostě neexistuje. V oblasti filosofie se toto mínění šíří již dobře dvě stě let. Dnes tento názor zastává stále větší počet běžných lidí. K pravdě bychom se měli možnost pouze přibližovat. Každý z nás by měl možnost vidět pouze zlomek této pravdy, mohl by na ni jen letmo pohlédnout, směl by zahlédnout jen její záblesk. Pravda by ale měla být nedosažitelná pro každého z nás. Z toho by ale celkem jasně vyplývalo, že by neexistovalo žádné náboženství, které by se mohlo považovat za jediné pravdivé. Všechna náboženství by se pouze snažila přibližovat se k pravdě, k absolutnu, k nekonečnu a k Božímu tajemství podobně, jako lze obdivovat nějaké velehory z jednoho nebo druhého místa pohledu. Pokaždé jsou to tytéž velehory, ale zároveň se nám také pokaždé budou jevit poněkud jinak. Velehory jsou stejné, ale nikdo je nevidí stejně jako ti ostatní.

Co odpovíme na tuto otázku, která se týká samotného jádra naší víry? Budeme šířit poselství o svobodě výběru ze supermar-

ketu náboženských nabídek, anebo budeme nositeli poselství toho, mimo jehož jména není spásy? Chceme-li odpovědět na základě prvního hnutí myslí, je na první pohled zcela zřejmé: svou vlastní inteligencí prostě nedokážeme zmíněný problém vyřešit. K řešení nedospějeme ani tehdy, budeme-li se spoléhat pouze na naši vlastní zkušenost. Pokud budeme stavět jen na svých vlastních schopnostech a silách, nedojdeme uspokojivého poznání. Odpověď na tuto palčivou otázku nám může dát jedině Bůh sám.

Má víra v Ježíše Krista se přece nezakládá přednostně na mé inteligenci a také ne na mé zkušenosti, nýbrž na bezpodmínečné důvěře, kterou skládám v Boha. Věřím ti, protože mi to tak řekl. Věřím ti, protože jsi Bůh. Souhrnně tedy platí, že naše víra se nezakládá na tom, co my sami dokážeme odhalit, objevit, vymyslet, ale na tom, co žádné oko nikdy nespátřilo, žádné ucho nikdy neslyšelo, co nikomu nepřišlo na mysl, co totiž Bůh připravil pro ty, kdo ho milují (srov. 1 Kor 2,9). Žádný člověk si nikdy nedokázal představit tajemství Boha, které slavíme o Vánocích, když vidíme v onom nepatrném děťátku v jeslích věčného Božího Syna. K něčemu podobnému nedošlo žádné náboženství, žádný člověk na to nepomyslel. Toto tajemství nám zjevil sám Hospodin. Nezjevil-li by takovou věc sám Bůh, pak bychom o tom nic nevěděli a nemohli bychom tomu věřit.

Řečeno jinak: nejsme to my, kdo tvrdíme, že Ježíš je jediný prostředník mezi Bohem a lidmi, jediný a univerzální Spasitel. Nejedná se o nějaký nárok vyslovený křesťany, nýbrž – jak praví svatý Pavel – je to tajemství, které bylo po věky a po celá pokolení lidem skryto (srov. Kol 1,26). Toto tajemství přijímáme prostřednictvím poslušnosti víry. To, že Bůh poslal svého Syna, je základem naší víry. Právě tuto skutečnost slavíme o Vánocích. Toto tajemství víry je rovněž důvodem, proč jsme rok 2000 slavili jako jubileum, jako svatý rok. „Bůh poslal svého Syna“. Tohle jsme neodhalili prostřednictvím svého uvažování, lidské vědy, protože nám to zjevil Bůh: „Když se však naplnil čas, poslal

Bůh svého Syna, narozeného ze ženy, podrobeného Zákonu, aby vykoupil lidi, kteří podléhali Zákonu. Tak jsme byli přijati za syny“ (Gal 4,4-5).

Žádná jiná cesta spásy mimo Ježíše Krista

Věříme, že „mnohokrát a mnoha způsoby mluvil Bůh k otcům ústy proroků“, jak se praví v listu Židům (srov. 1,1). Hospodin hovořil k lidem prostřednictvím proroků ve Starém zákoně. Prostřednictvím svědomí ale nepřestal nikdy hovořit ke všem lidem v jejich srdci. O kousek dál list Židům říká: „V této poslední době však promluvil k nám skrze svého Syna. Jeho ustanovil dědicem všeho a skrze něj také stvořil svět. On je odlesk jeho (božské) slávy a výrazná podoba jeho podstaty, on všechno udržuje svým mocným slovem“ (Žid 1,2-3). Zdá se to být naprosto neuvěřitelné, že Ježíš je skutečně dědicem všeho a že je výrazem Boží podstaty. My věříme, že ono děťátko v jeslích je dědicem všeho, že toto děťátko je ten, kdo prostřednictvím svého slova všechno nese, tedy všechno udržuje v existenci. Toto nesmírné tajemství jsme neodhalili my lidé. Je to Boží zjevení. Jestliže je to ale všechno pravda, pak to má nedozírné důsledky.

Jaký význam má skutečnost, že ono děťátko je opravdu Boží Syn, který svým mocným slovem všechno udržuje v bytí? Náznak odpovědi nacházíme v hymnu z listu Kolosanům (srov. Kol 1,12-20). Tento hymnus zpíval svatý Pavel a není nesnadné si představit, že ono společenství, jemuž byl list adresován, pokračovalo v Pavlově zpěvu. Je to velmi slavnostní text. Měli bychom ho zpívat pokaždé, když se přibližujeme k jeslím. Měli bychom zároveň dodávat: tohle říkáme o tom, jenž se stal malým dítětem.

Pak budete radostně děkovat Otci, že vás uschoпил k účasti na dědictví věřících ve světle. On nás totiž vytrhl z moci

temnosti a převedl do království svého milovaného Syna. V něm máme vykoupení a odpuštění hříchů.

On je (věrný) obraz neviditelného Boha, dříve zrozený, než celé tvorstvo. V něm bylo stvořeno všechno na nebi i na zemi, (svět) viditelný i neviditelný: ať jsou to (andělé) při trůnu, ať jsou to panstva, ať jsou to knížata, ať jsou to mocnosti. Všecko je stvořeno skrze něho a pro něho. (Kristus) je dříve než všechno (ostatní) a všechno trvá v něm. A on je hlava těla, to je církve: on je počátek, prvorozený mezi vzkříšenými z mrtvých. Tak má ve všem prvenství. (Bůh totiž) rozhodl, aby se v něm usídlila veškerá plnost (dokonalosti), a že skrze něho usmíří se sebou všecko (tvorstvo) jak na nebi, tak na zemi tím, že jeho krví (prolitou) na kříži zjedná pokoj (Kol 1,11-20).

Když někdo naslouchá těmto slovům a s prostotou se snaží porozumět jim ve víře: „Ano, Pane, tak to je. Věřím a mám důvěru, že to tak opravdu je,“ pak je mu jasné, že to ani jinak být nemůže, že ten Jediný je skutečně Prostředníkem spásy pro všechny lidi. Platí tudíž, že v žádném jiném jménu není spásy.

Někdo by mohl namítnout, že svatý Pavel byl orientální člověk, což ho vedlo k přehánění na základě bujaré fantazie. V některých charismatických skupinách k tomu vsutku dochází. Když se modlitba chval náležitě „rozžhaví“, pak také mohou trochu přehánět. Ten, kdo miluje, má právo na trochu přehánění. Co si ale máme pomyslet o tom, že také Ježíš pronesl chvalozpěv díky? Nebudu hazardovat, a proto si nedovolím tvrdit, že Ježíš prožil charismatický entuziasmus. Je ale nesporné, že Ježíš jásal: „Velebím tě, Otče, Pane nebe a země, že když jsi tyto věci skryl před moudrými a chytrými, odhalil jsi je maličkým“ (Mt 11,25). Když se poněkud zamyslíme, není obtížné odhalit, že všechny ty věci, které Bůh skryl před moudrými a rozumnými a které zároveň odhalil maličkým, se týkají především Ježíše samotné-

ho a toho, kým a čím ve skutečnosti je. Lukáš to na paralelním místě vyjádří ještě silněji: „V té chvíli zajásal v Duchu svatém“ (Lk 10,21).

Ježíš tedy říká něco, co nás staví před bezvýhradnou volbu. Buď platí, že to něco je pravda, anebo je ten člověk šílenec. „Všechno je mi dáno od mého Otce. A nikdo nezná Syna jenom Otec, ani Otce nezná nikdo, jenom Syn a ten, komu to chce Syn zjevit“ (Mt 11,27). Již na tomto místě říká Ježíš něco, co vysloví znovu a mnohem jasněji ve své řeči na rozloučenou v průběhu poslední večeře: „Nikdo nepřichází k Otci než skrze mne“ (Jan 14,6). Není tedy jiné cesty, jak dospět k Bohu, kromě Ježíše Krista.

Ježíš Kristus je Pán

Co vlastně znamená toto naše tvrzení, když pak kolem sebe vidíme všechna ostatní náboženství? „Nikdo nepřichází k Otci než skrze mne“ (Jan 14,6). Pár řádků výše na Tomášovu otázku: „Pane, nevíme, kam jdeš. Jak bychom mohli znát cestu?“ Ježíš odpovídá: „Já jsem cesta, pravda a život“ (Jan 14,6). Který člověk může o sobě říci: „Já jsem ta cesta, pravda i život“? Tohle ale není jediné místo, kde Ježíš v evangeliích projevuje naprosto jedinečné sebevědomí a hovoří o sobě tak, že je to plně v souladu s Petrovým výrokem: „V nikom jiném není spásy. Neboť pod nebem není lidem dáno žádné jiné jméno, v němž bychom mohli dojít spásy“ (Sk 4,12).

Annemarie Schimmel, velká znalkyně islámu, napsala knihu s titulem: *A Mohamed je jeho prorok*. Podtitul zní: *Úcta k prorokovi v islámské zbožnosti*. Tato velká odbornice, která dlouhá léta přednášela na Harvardské univerzitě ve Spojených státech a nyní je emeritní profesorkou, popisuje, jak muslimové projevují úctu Mohamedovi, jak hovoří o jeho životě ve všech nejmenších detailech, jak vše přikrášlují, jak prorokovi projevují lásku. Annemarie Schimmel tvrdí, že muslimům je často velmi nepříjemné, když

zjišťují, že křesťané nechápou jejich lásku vůči Mohamedovi. Jestliže se s veškerou opatrností opovázíme porovnat Ježíše s Mohamedem, pak věřím, že můžeme říci, že Mohamed by se nikdy neodvážil říci: „Já jsem ta cesta, pravda i život,“ protože vystupoval jako prorok. Žádný starozákonní prorok by se toho rovněž nikdy neodvážil.

Když jsem pobýval na Srí Lance, stal jsem se svědkem jedné z nejvýznamnějších slavností lidového buddhismu. Navštívil jsem rovněž národní svatyni, chrám v Kandy, což je metropole celého ostrova, kam putují poutníci nejen z celého ostrova, ale rovněž z Indie i z ještě vzdálenějších krajů, aby uctívali nejvzácnější známou Buddhovu relikvii. Jedná se o jeden jeho zub, který je na tomto místě uchováván a bývá nesen ulicemi města ve slavnostním procesí v průvodu velkého množství sloňů. Onen slavnostní průvod je vskutku imponující. I v tom lze vidět hlubokou lásku lidu vůči Buddhovi a jeho životnímu osudu. O událostech jeho života existuje celá řada vyprávění, aby se tak udržovala vzpomínka na tohoto člověka, a přece je jasné, že žádný buddhista nikdy nesložil jako projev úcty k Buddhovi podobný hymnus, jaký nám ve svém listu Filipánům zanechal apoštol Pavel. Tento hymnus, který recitujeme v Breviáři každou sobotu večer při nešporách, před nás znovu staví tutéž otázku: jak je možné tvrdit takové věci o člověku, o děcku, které leží v jeslích? V listu Filipánům nacházíme následující slova:

Mějte v sobě takové smýšlení, jaké měl Kristus Ježíš:
 Ačkoliv má božskou přirozenost,
 nic nelpěl na tom, že je rovný Bohu,
 ale sám sebe se zřekl, vzal na sebe přirozenost služebníka
 a stal se jedním z lidí.
 Byl jako každý jiný člověk,
 Ponížil se a byl poslušný až k smrti,
 a to k smrti na kříži.
 Proto ho také Bůh povýšil

a dal mu Jméno
 nad každé jméno,
 takže při Ježíšově jménu musí pokleknout každé koleno
 na nebi, na zemi i v podsvětí
 a každý jazyk musí k slávě Boha Otce vyznat:
 Ježíš Kristus je Pán (Flp 2,5-11).

Pokusme se nyní pohlédnout na tento text očima věřícího Žida té doby. Když hledáme, nalezneme ve Starém zákoně následující tvrzení vztahující se na Boha: „Přede mnou každý klesne na kolena... a každý jazyk odpřísáhne: ‚Jenom v Hospodinu – řekne o mně – je spravedlnost i moc‘“ (Iz 45,23-24). Křesťanům ve Filipách tedy Pavel jasně říká, že každé koleno musí před Ježíšem pokleknout, to ale přesně odpovídá skutečnosti, že „v nikom jiném není spásy; není pod nebem jiného zjeveného lidem jména, jímž bychom mohli být spaseni.“

Jestliže text z knihy proroka Izaiáše a dotyčná slova z hymnu obsaženého v listu Filipanům říkají totéž, jednou o Bohu – podruhé o Ježíšovi, pak to skutečně znamená, že není žádné jiné jméno, v němž bychom mohli dojít spásy. A právě proto je Ježíšovo jméno předmětem adorace, proto je titulován jako Pán, což odkazuje na jeho božství. Nyní chápeme, proč je Ježíš skutečně cestou, pravdou i životem, proč je definitivním Božím slovem v dějinách. V Ježíši nám Bůh řekl a daroval všechno.

Je pochopitelné, že nám nebude stačit celý pozemský život na to, abychom pronikli až na dno tohoto přehlubokého tajemství. Nikdy se nedobereme dna. Nikdy nebudeme moci říci, že jsme porozuměli všemu. Ve víře můžeme a musíme zvolat spolu se svatým Pavlem: „V něm jsou skryty všechny poklady moudrosti a poznání“ (Kol 2,3). O pár řádků dále pak Pavel dodává: „V něm totiž přebývá celá plnost božství tělesně“ (Kol 2,9). V onom maličkém dětátku tělesně přebývá plnost božství.

Něco podobného netvrdilo žádné jiné náboženství. To pochopitelně neznamená, že my křesťané jsme svou vlastní zá-

sluhou lepší nebo zbožnější než ostatní lidé. Nezapomínejme na to, co řekl Ježíš například setníkovi v Kafarnaum, ten setník byl původem pohan: „Amen, pravím vám: Takovou víru jsem v izraelském národě nenašel u nikoho“ (Mt 8,10). Nám je ale dáno poznání, víra, z čehož plyne závazek hlásat, že v žádném jiném jménu není spása kromě Ježíše. On je vtělená Pravda. On je vtělený Život.

Přirozeně je možno namítat: samo o sobě to také může být pravda, věříme, že Bůh ho poslal, že Ježíš je pravý Bůh i pravý člověk (srov. vyznání Chalcedonského koncilu z roku 451). Ovšem my ubožáci, napůl nevidomí, z toho všeho chápeme pouze nepatrnou část. Můžeme si tedy nárokovat, že dospějeme k celkovému porozumění tomuto nevýslovnému tajemství? Jestliže on je pravda, pak to ale rozhodně neznamená, že my bychom byli vlastníky pravdy. Smíme se tedy opovážit říci, že máme pravdu a že ji dokážeme sdělovat vám; že známe cestu a dokážeme ji ukazovat vám? To ale rozhodně neznamená, jak to dnes mnozí tvrdí, že v zásadě jsou všechna náboženství jen pokusem, jak dospět k nevýslovnému tajemství Boha, i když v Ježíši Kristu se ono tajemství stalo člověkem. Nikdo z nás si nemůže nárokovat, že by Ježíše pochopil do všech důsledků. To se ale rozhodně odlišuje od mentality, která je dnes velmi rozšířena, totiž že v zásadě všechna náboženství jsou relativní a každé konkrétní náboženství obsahuje jen zlomek pravdy; že se jedná pouze o určité pokusy člověka přiblížit se k Bohu, ovšem Bůh by zůstával zásadně nedosažitelný.

Abychom se stali Božími dětmi

Věřím, že můžeme udělat ještě jeden krok, který je zcela nezbytný. Ještě jednou budu citovat z listu Galaťanům (Gal 4,4-7). Je to místo, kde Pavel hovoří o svém osobním setkání s Ježíšem Kristem:

Když se však naplnil čas, poslal Bůh svého Syna, narozeného ze ženy, podrobeného Zákonu, aby vykoupil lidi, kteří podléhali Zákonu. Tak jsme byli přijati za syny. A protože jste synové, poslal nám Bůh do srdce Ducha svého Syna, Ducha, který volá: „Abba, Otče!“ Už tedy nejsi otrok, ale syn a jako syn také dědic skrze Boha.

Věřím, že právě zde se nachází ústřední bod celého tajemství: Bůh poslal svého Syna a všechno mu dal do rukou. Všechna tajemství, veškeré poznání, všechna moudrost, plnost spásy se nacházejí v jeho Synu. V důsledku tohoto obdarování se můžeme stát Božími syny a dcerami. Jan praví: „Hledte, jak velikou lásku nám Otec projevil, že se (nejen) smíme nazývat Božími dětmi, ale (že jimi) také jsme“ (1 Jan 3,1). Bůh nám daroval podíl na svém životě. Postavil nás rovnými Ježíšovi. Učinil nás – abychom tak řekli – jeho pokrevními sourozenci. Stali jsme se údy jeho těla.

Vraťme se ale k listu Kolosanům, v němž nacházíme následující slova: „V něm totiž přebývá celá plnost božství tělesně... On je hlavou všech (andělských) knížat a mocností“ (Kol 2,9-10). Bůh se stal člověkem proto, aby se spojil s každým člověkem. Ti, kdo jsou prostřednictvím křtu spojeni s Kristem, se stali spolu s Kristem dědici, syny a dcerami Božími. Jsme doopravdy Božími dětmi. Tohle můžeme vědět jedině díky víře, která nám umožňuje, aby se to na nás opravdu uskutečnilo. Jestliže to vezmeme vážně, pak to znamená, že naše poznání toho, co nám Bůh zjevil ve svém Synovi, je pravdivé. Jan apoštol ve velmi pokročilém věku říká členům svého společenství, které sestávalo z prostých lidí, následující slova: „Vy však máte Ducha, kterého dává Svatý... Duch svatý, kterého jste od něho přijali, zůstává ve vás, a nepotřebujete, aby vás někdo poučoval. Vás poučuje o všem jeho Duch“ (1 Jan 2,20.27).

Právě tohle je jedna z nejsilnějších zkušeností naší víry, totiž že právě prostí věřící jsou těmi, kdo chápou tajemství zjevená nám Bohem v Ježíšovi. Mám přítele, který žije ve Švýcarsku, po

řadu let jsme spolu v kontaktu jakožto členové modlitební skupiny. Je to obyčejný zahradník a zároveň člověk velmi hluboké víry. Tento drahý přítel mi jednou řekl: „Podívej, já ti mohu vysvětlit tato tajemství.“ Nikdy nestudoval teologii. Ovšem co znamená eucharistie, tajemství milosti nebo tajemství nového života v Ježíši, to všechno dokázal vyjadřovat prostými slovy, protože se skrze Krista stal dědicem, dítětem, synem Božím a protože mu skrze Krista v Duchu svatém byla dána plnost pravdy.

Ve dvacátém století podstoupilo mučednickou smrt tolik lidí jako v žádném předchozím věku lidských dějin. A všichni tito mučedníci prokazují, že právě prostí lidé se mohou stát svědky pravdy víry až do té míry, že darují svůj život. Dosvědčují tak správnost cesty, kterou nám ukazuje Ježíš. Tváří v tvář této skutečnosti si uvědomujeme, že člověk vlastně nemůže nic poznat, a proto by všechno mělo být pouze relativní.

Ježíš nám v evangeliu předal jasné učení, ukázal nám život a přímou cestu a daroval nám skrze Ducha svatého podíl na své vlastní moudrosti. Vzpomínám si při této příležitosti na Franze Jägerstättera (zemřel v roce 1943). Byl docela prostým rolníkem z horního Rakouska, a přece dokázal jasně rozlišovat. Ačkoli nestudoval, velmi dobře pochopil podstatu nacionálního socialismu. Dokázal jasně rozlišit pravdu a lež. Pro něj se nejednalo o něco pouze relativního. Jasně pochopil, že nacionální socialismus byl lží, zatímco křesťanská víra mu ukazovala cestu pravdy.

Bůh chce, aby všichni lidé došli spásy

Co tedy platí o všech těch, o nichž jsme hovořili, tedy o budhistech, hinduistech, muslimech; a co s těmi, kdo možná o Ježíšovi nikdy nic neslyšeli nebo se o něm dozvěděli jen něco povrchního? Pro ně by spása nebyla, jestliže spásy docházíme jedině skrze Ježíše Krista? Pavel jasně říká, že Bůh „chce, aby se všichni lidé zachránili“ (1 Tim 2,4). Bůh si přeje spásu každého člověka. Přeje si tedy také, aby všichni došli k poznání pravdy,

protože blud člověka nezachraňuje. Každý člověk hledá pravdu. Jakožto křesťané máme povinnost odpovídat na jejich hledání tím, že jim budeme přinášet světlo pravdy, která nám byla darována. Máme povinnost sdělovat lidem hledajícím pravdu světlo Božího zjevení.

Ještě musíme připomenout jednu věc, která se týká těch, kteří nikdy o Ježíšovi nic neslyšeli. „Neboť jsem měl hlad, a dali jste mi najíst, měl jsem žízeň, a dali jste mi napít... Pane, kdy jsme tě viděli hladového, a dali jsme ti najíst, žíznivého, a dali jsme ti napít?... Amen, pravím vám: Cokoliv jste udělali pro jednoho z těchto mých nejposlednějších bratří, pro mne jste udělali“ (Mt 25,35-40). Tohle na zemi platí pro každého, ať už Ježíše poznal, nebo nikoli. Dostanou odměnu za všechno dobro, jež vykonali, i když Ježíše v tomto životě nepoznali.

7. ledna 2001

V.

JEDNA CÍRKEV A MNOHO RŮZNÝCH VYZNÁNÍ

„Šavle, Šavle, proč mě pronásleduješ?“ (Sk 9,4). Pavel je na cestě do Damašku, aby stíhal křesťany a odvedl Ježíšovy učedníky, které pronásledoval, před veleradu do Jeruzaléma. Najednou spatří světlo, které ho oslepí, a uslyší hlas: „Saule, Saule, proč mne pronásleduješ?“ Saul pronásleduje Ježíšovy učedníky a Ježíš mu říká: „Já jsem Ježíš, kterého ty pronásleduješ“ (Sk 9,5). Z toho vyplývá, že nelze dělat rozdíl mezi Ježíšem a jeho učedníkem. Ježíš utváří se svými učedníky tajemnou jednotu. Kdo pronásleduje jednoho, pronásleduje zároveň také toho druhého. Kdo naslouchá učedníkovi, naslouchá Kristu (srov. Lk 10,16).

Právě o tom budeme pojednávat v této katechezi. Budeme hovořit o onom společenství, které se nazývá církev. Věříme, že tato církev je jedna, svatá, katolická a apoštolská. Zároveň si ale také položíme otázku: Jaká je vypovídací hodnota tohoto tvrzení, když existuje tolik různých křesťanských vyznání, tak zvaných konfesí. *Dominus Iesus*, dokument Kongregace pro nauku víry publikovaný se schválením Svatého otce, pojednává o tématech jak předchozí, tak této katecheze, tedy o jedinečnosti a univerzalitě spásy v Ježíši Kristu a v církvi. Jedinečnost Ježíše Krista byla tématem předchozí katecheze. V této katechezi budeme

hovořit o druhém aspektu, tedy o jedinství církve a o množství různých konfesí.

Církev Ježíše Krista

Cílem této katecheze je především to, aby vzrostla naše láska k církvi, aby zesílila, abychom porozuměli hlavou i srdcem tomu, jak krásná je církev Ježíše Krista. Budeme proto hovořit o církvi jako o těle Kristově. On je Hlavou, my jsme údy tohoto tajemného těla (srov. 1 Kor 12.12-31a; Ef 4,7-16). Jestliže jsou pronásledovány údy, pak je pronásledována také jejich Hlava. Proto Ježíš říká Saulovi: „Saulu, Saulu, proč mne pronásleduješ?“

Budeme tedy hovořit o Ježíšovi jako o Hlavě těla, o Ježíšovi, který dává život tomuto tělu, i o těle, které žije v něm a skrze něho. Budeme hovořit o církvi jako o nevěstě Kristově i o tom, že může existovat pouze jedno Kristovo tělo. Přirozeně platí, že může existovat také pouze jedna jeho nevěsta. Kristus nemá mnoho těl, ale pouze mnoho údů v jediném těle. Kristus má pouze jednu nevěstu, a nikoli mnoho nevěst. Budeme hovořit o nevyčerpatelném svatebním daru, který Kristus daroval své nevěstě, o pokladu, jež získal na kříži. Tento poklad nevěstě odevzdal a ona z něho čerpá a bude čerpat až do skonání času. Tento poklad se nikdy nevyčerpá, je to poklad Ježíšovy lásky vůči jeho jedině nevěstě, tedy církvi. On se stará o své tělo i o svou nevěstu. Bude ji živit a obdař ji vším, čeho má zapotřebí až do konce všech dob.

Jestliže se rozhlédneme kolem sebe, zjistíme, že všechno vypadá úplně jinak. V únoru roku 2000 jsem pobýval v Nigérii, v Ibadanu, což je město zhruba se dvěma miliony obyvatel. Nikdo přesně neví, kolik lidí bydlí v Ibadanu, protože je to moře různých přístřešků. Když jsem se procházel po ulici, arcibiskup mi ukázal jeden dům a řekl, že v každém poschodí tohoto domu je jedna církev. Opravdu, na balkóně každého poschodí visely

různé tabulky: „Full Gospel Church“, Mount Sion Church“, „King David Church“ ... V Africe je nazývají „houbovitě církve“, protože se rodí jako houby po dešti. Jsou to opravdu církve? Řím říká, že nikoli. Nejedná se o církve ve vlastním slova smyslu, tak to stojí ve výše zmíněném dokumentu Kongregace pro nauku víry. Právě toto tvrzení vyvolalo mnoho hluku. Řím tvrdí: „I když pokřtění jsou v těchto komunitách prostřednictvím křtu sjednoceni s Kristem, a proto jsou v určitém nedokonalém společenství s církví,“ přesto se nejedná „o církve ve vlastním slova smyslu“ (*Dominus Iesus*, čl. 17). Totéž bylo řečeno o protestantských církvích, což mnoha lidem způsobilo bolest a což také zapříčinilo jejich rozladění. Mnozí v dokumentu, který obsahoval takovéto formulace, viděli projev velké arogance. Jak může katolická církev prohlásit, že ostatní církevní komunity nejsou církvemi ve vlastním slova smyslu?

Podtrhujeme, že je zcela zřejmé, že Kristus chtěl pouze jednu jedinou církev. On svolal lidi do jediného Božího lidu, k němuž on jakožto Žid náležel. Bůh Otec ho poslal, aby obnovil onen Boží lid a aby do něho přivedl také ty, kdo byli mimo hranice Izraele; aby v této jediné Boží rodině všechny shromáždil. Kristus chtěl pouze jednu jedinou církev, a proto církev může být jen jedna. Poblíž Caesareje Filipovy Ježíš řekl Šimonu Petrovi: „A já ti říkám: Ty jsi Petr – Skála – a na té skále zbuduji svou církev“ (Mt 16,18). Toto prohlášení je stále platné. „Zbuduji svou církev na této skále.“ K čemu ale došlo v dějinách? Víme o nesčetném počtu rozdělení. Například v Iránu, kde dnes žije velký národ vyznávající islám, kdysi kvetlo křesťanství. Dnes tam zbývají jen hloučky pokřtěných, které jsou vzájemně rozděleny. Je to velmi smutná podívaná. Pohleďme na Jeruzalém, tedy na zemi, kde Kristus umřel na kříži za všechny lidi. Vystupme spolu na Golgotu, pojďme na místo Kristova hrobu, z něhož vstal při svém vítězství nad smrtí. I tam jsme svědky deprimující podívané svědčící o strašlivém rozdělení, které panuje mezi křesťany.

Stále se vedou spory o každý centimetr, každý úzkostlivě hájí vlastní práva na ta nejposvátnější místa křesťanstva. Co si o nás asi myslí muslimové (i když ani oni neudrželi jednotu)?

Jak se nás to všechno dotýká? Jak se v našem domě projevuje ekumenismus? V poslední době se začala stále častěji objevovat následující otázka: Možná jsme se poddali myšlence, že jsme vzájemně až příliš odlišní? Neměli bychom si ale spíše uvědomovat, že ve skutečnosti jsme se zatím opravdově neotevřeli jedni druhým, přestože jsme se domnívali, že už toto vzájemné otevření nastalo? Možná že pouze biskupové a Řím prožívají obavu nad tím, aby se vzájemná vzdálenost mezi jednotlivými konfesemi ještě nezvětšovala? Co tohle všechno znamená pro ekumenismus? I o tom musíme v této katechezi vážně hovořit.

Ježíš chtěl pouze jednu církev

Podle mého názoru je třeba na začátku předeslat dvě velmi důležité věci. Za prvé: Jak říká II. vatikánský koncil, církev je komplexní skutečnost obsahující prvky viditelné i neviditelné, lidské i božské, historické a nadpřirozené.

Církev je tudíž velmi komplexní skutečností obsahující viditelné i neviditelné prvky (srov. *Lumen gentium*, čl. 8). Protože je velmi komplexní, složitou skutečností, která utváří církev jako tajemství, může člověk rozpoznat církev jedině prostřednictvím víry. Můžeme toho chápat o církvi velmi mnoho, můžeme ji studovat například z toho hlediska, jak se jeví navenek, vnímat její velikost i slabost, přesto ale zůstává v platnosti, že vlastní tajemství církve můžeme chápat jedině ve víře.

Jeden můj drahý přítel, spolubratr z dominikánského řádu, použil jeden obraz pocházející z islámského světa. Hovořil o Afghánistánu, kde dlouho pobýval. V této zemi se v minulosti zachovával následující obyčej: Když snoubenec poprvé poznával svou nevěstu, mohl pouze nadzvednout její závoj a pohlédnout do zrcadla, v němž se odrážela její tvář. Poprvé ji prostě nesměl

spatřit přímo tvář v tvář, ale jen odraz jejího obličej v zrcadle. Nyní otec Serge de Beaurecueil říká, že službu, kterou v Afghánistánu vykonával, lze přirovnat k zvednutí závoje, aby lidé poznali pravou tvář církve. Tento závoj ale může zvednout jedině víra. Ve víře spatřujeme, že církev je tak nádherná, že se to nedá s ničím jiným srovnat. Kristova nevěsta nemůže nebýt nádherná, když se projeví její spanilost.

Nyní druhá věc. Domnívám se, že je velmi důležité nepodlehnout domněnce, která je dnes velmi rozšířená a která se týká mnohosti komunit křesťanských církví. Podle tohoto mínění by mělo platit, že Kristova církev by se měla naplno projevit s celou svou neviditelnou skutečností výlučně až na konci časů. V tomto okamžiku by tato Kristova církev byla pouze cílovým ideálem, k němuž pouze směřujeme. To, co je viditelné v různých křesťanských konfesích, by bylo pouze projevem snahy o přiblížení se k tomuto ideálu. Z uvedeného důvodu katolická církev, evangelíci, pravoslavní a řada dalších konfesí představují různé způsoby, jak vyjadřovat totéž tajemství. Všechny tyto konfese by byly na cestě k cílovému ideálu Kristovy církve, která bude skutečně jediná, až zmizí lidská nedokonalost a naplno se projeví Boží království. Toto mínění je bezesporu svůdné, ale bohužel musíme jasně říci, že se jedná o omyl.

Je třeba přiznat, že v daném mínění je také něco kladného. Nemůžeme popřít, že církev je doposud nedokonalá, na cestě, je to putující církev. Stane se dokonalou až v okamžiku, kdy bude celá v Božím království, až bude sjednocena kolem Otce, až všichni lidé dosáhnou svého posledního cíle a budou všichni, jak doufáme, sjednoceni v Otcově domě. Tehdy také bude platit, že církev dosáhne své pravé dokonalosti. To ale rozhodně neznamená, že v tomto čase by existovaly pouze jakési zlomky Kristovy církve, jako kdyby jedni vlastnili jeden kousek nějaké charakteristiky Kristovy církve a jiní zase nějaký jiný její zlomek. Ne, katolická církev věří, což mnohé pohoršuje, že církev, o níž Kristus hovoří s Petrem – „A já ti říkám: Ty jsi Petr – Skála

– a na té skále zbuduji svou církev“ (Mt 16,18) – se uskutečňuje v katolické církvi, v církvi, která je ve společenství s Petrovým nástupcem. V ní je totiž plnost svátostí, především eucharistie.

Takovéto tvrzení dnes pochopitelně mnoho lidí popuzuje. Bylo tomu tak vždy, ale dnes to platí obzvláštním způsobem. Co ale katolická církev míní tímto tvrzením?

V Lukášově evangeliu (srov. Lk 5,1-3) Ježíš hovoří k zástupu shromážděnému poblíž Genezaretského jezera. Lidí bylo tak mnoho, že Ježíš musel vystoupit na loďku a promlouvat k nim z tohoto místa. Lukáš poznamenává, že to byla Petrova loďka (srov. Lk 5,3). Pro evangelistu tato skutečnost rozhodně není bez významu. Ježíš tedy hovoří z Petrovy loďky. Svatý Ambrož (zemřel v roce 397) jednou řekl: „*Ubi Petrus, ibi Ecclesia*“ – „Kde je Petr, tam je církev.“ Pochopitelně platí, že Petr sám neutváří církev, ale zároveň také platí, že církev bez Petra prostě není. „A já ti říkám: Ty jsi Petr – Skála – a na té skále zbuduji svou církev“ (Mt 16,18). Církev Ježíše Krista není nějakou abstraktní ideou, není pouze cílovým ideálem, nýbrž skutečností přítomnou již nyní v lidských dějinách. Tato církev je zde a je poznatelná, viditelná, má jméno, hlavu, tedy toho, komu Kristus nařídil: „Pas mé beránky!“ – „Pas moje ovce!“ (Jan 21,15.17). Proto také II. vatikánský koncil učí, že Kristova církev subsistuje (přesně podle latinského znění) „uskutečňuje se v katolické církvi a je řízena Petrovým nástupcem a biskupy ve společenství s ním“ (*Lumen gentium*, čl. 8). V posledních letech se hodně diskutovalo o onom „*subsistit in*“ – „uskutečňuje se v“, tedy o vlastní vypovídací hodnotě tohoto výroku. Znamená to tedy, že Kristova církev se uskutečňuje, stává se viditelnou, poznatelnou, skutečnou v katolické církvi.

Z tohoto pohoršení a ze sporů, které vyvolává římský dokument *Dominus Iesus*, asi nikdy nevyjdeme. Nejde pouze o to, že formulace jsou velmi důrazné, ale také proto, že zde vyslovované nároky jsou naprosto v protikladu k duchu dnešní doby. Je to ale plně v linii s logikou vtělení, s Boží logikou. On se stal kon-

krétním člověkem, a nikoli jakousi ideou nebo pouze ideálem, který by se měl naplnit až na konci. On je Ježíš z Nazareta v Galileji. Boží Syn se stal člověkem v přesně stanoveném okamžiku lidských dějin. Dějiny Boha s lidmi, shromáždění Boží rodiny mezi lidmi a ve prospěch lidí, to všechno jsou reálné události. Bůh se stal člověkem. Ježíš z Nazareta je Boží Syn. Církev je jeho tělo.

V určité době bylo snadné tvrdit, že církev je Kristus, jenž pokračuje v životě a ve svém působení. V tomto tvrzení je nesporně hodně pravdy. V církvi a prostřednictvím církve je Kristus historicky přítomen v naší době, v našem světě. Bez církve by Kristus byl historickou postavou, na niž by bylo dobré vzpomínat, ale nebyl by přítomen jako ten, kdo stále působí. Na tomto místě je záhodno připomenout slova vzkříšeného Ježíše: „Hle, já jsem s vámi po všechny dny až do konce světa“ (Mt 28,20). Tohle Ježíš řekl svým jedenácti apoštolům a jejich prostřednictvím – protože jsou jádrem, počátkem a základem církve – je Ježíš přítomen v dějinách až dodnes.

Reakce na dokument *Dominus Iesus* je dobře známá. Nejostřejší kritiky zněly asi následovně: „Typické pro katolickou církev, která se považuje za jedinou cestu spásy. To je tedy arogance!“ Jedna církev tvrdí, že je uskutečněním církve Ježíše Krista, tedy že je pravou Kristovou církví. Není to opravdu neúměrný nárok, který druhé nemůže nepopuzovat? Bylo narušeno tabu dnešní doby, tabu toho, co je politicky korektní. Církev se totiž opovažuje tvrdit nejen to, že existuje pravda, ale dokonce to, že existuje na určitém konkrétním místě v dějinách a že v církvi je síla a schopnost kompetentně se o této pravdě vyjadřovat.

Když jsem se připravoval na cestu do Iránu, četl jsem si proslov, který měl prezident Chatámí v Německu. Opravdu mne překvapilo, jak jasně se vyjadřoval. Tématem jeho řeči byl *Dialog mezi civilizacemi a kulturami*. Totéž téma předložil také v Organizaci spojených národů jako téma roku, které také posléze bylo přijato pro rok 2001. Onen věřící muslim a zároveň

hlava státu říká: neexistuje dialog, pokud není položena otázka pravdy. Jestliže pravda neexistuje, pak jsou naše diskuse i náš dialog pouze povrchním plýtváním času. V Německu vyvolalo vzrušení, že jeden člověka, dokonce hlava státu, říká takové věci. Opravdu jsme svědky toho, že jakmile někdo tvrdí, že pravda reálně existuje a že je možno ji poznat, i když se k ní nakonec můžeme pouze přibližovat a neustále ji nahlížet jaksi zdálky, ihned se mu dostává následující reakce: „No to je netolerance, to je totalitarismus!“ A právě tohle je také podezření, velmi rozšířené podezření, s nímž tak mnozí pohlížejí na katolickou církev. Ona by měla být poslední baštou totalitarismu, protože zastává mínění, že pravda skutečně existuje. Této problematice se tedy musíme věnovat poněkud podrobněji.

Pravda, jednota a mnohost

Přál bych si, abyste na okamžik nechali stranou právě zmíněnou problematiku a s pozorným srdcem očima víry pohlíželi na tajemství církve. V Krédu vyznáváme, že církev je jediná: jedna, svatá, katolická a apoštolská. Chtěl bych tedy nejprve hovořit o jednosti církve a o tom, proč v ni věříme. Dále bych se chtěl věnovat mnohosti a rozrůzněnosti, která se v této jediné církvi nachází. Za třetí bych se věnoval otázce: Co vlastně rozhoduje o jednotě církve? Nakonec pohovořím o bolestném problému: Jak tohle všechno uvedeme v soulad s rozděleními; jaký vliv mají tato rozdělení na otázku jednoty církve?

Jakmile začneme nahlížet církev ve světle víry, ihned se setkááme s trojjediným Bohem, jehož obraz se nachází na mnoha hlavních oltářích v křesťanských chrámech. II. vatikánský koncil říká: Církev je lid sjednocený jednotou Otce, Syna a Ducha svatého (*Unitatis redintegratio*, čl. 2). Jediný Bůh svolává lidi do jediné Boží rodiny, do církve.

Církev vyšla jako jediná ze svého Zakladatele. Církev má pouze jednoho Pána a její Pán chce pouze jednu církev. A my věříme, že tato církev je svátostí jednoty. II. vatikánský koncil praví, že Kristus daroval svůj život proto, aby všechny lidi smířil s Bohem a aby je shromáždil v jednotě (*Gaudium et spes*, čl. 78,3). A k tomu dochází skutečně i symbolicky prostřednictvím církve a v církvi.

Církev je jediná také díky své duši. Ona má pouze jeden životodárný princip, o němž bohužel hovoříme jen velmi málo: Oživuje ji jediný Duch svatý. Stejně jako je církev Kristovým tělem, tak také má jedinou duši, jíž je Duch svatý, jak říkají církevní Otcové. II. vatikánský koncil praví: „Duch svatý, který sídlí ve věřících a naplňuje i řídí celou církev, vytváří ono podivuhodné ústrojenství věřících a tak hluboce všechny v Kristu spojuje, že je zdrojem jednoty církve“ (*Unitatis redintegratio*, čl. 2; citováno také v *Katechismus katolické církve*, čl. 813). Tento náhled na tajemství církve můžeme mít jedině ve víře.

Víra po nás není žádána jako slepé rozhodnutí. Dostává se nám stále podpory a pomoci. To, co nás víra učí vyznávat, je potvrzováno vnějšími i vnitřními znameními. Upozorním na tři z těchto znamení, která se vztahují na církev.

Především je třeba si uvědomit, že prožívat zkušenost celosvětové církve je vskutku něčím úžasným. Církev je jedna v nevídané rozmanitosti národů, jazyků a kultur. Tuto zkušenost může člověk udělat v Římě, ale také v každém velkoměstě, na cestách po celém světě, protože všude tam jsou společenství hovořící nejrůznějšími jazyky. To je viditelné znamení oné jednoty, která pochází od Boha a již církev vlévá do církve.

Dalším výmluvným znamením jednoty církve je papež, i když platí, že úloha papežů a tajemství jejich služby patří mezi tajemství víry. To, že papež je neomylný, že v otázkách víry a mravů se těší asistenci Ducha svatého, aby nám mohl ukazovat cestu pravdy, právě to něco, co se nedá dokázat prostřednictvím matematické metody. Je to pouze víra, která nám to umožňuje

přijmout. Jedině díky víře tomu můžeme rozumět. Je ale možno vnímat a zakoušet, že tato petrovská služba zviditelňuje zcela jedinečným a vlastním způsobem jedinnost církve.

Na stejné rovině s předešlými znameními, ovšem zároveň ještě tajemněji, je to zkušenost eucharistie. I když v mnoha částech světa již nehovoříme tímtež latinským jazykem, přesto platí, že pokaždé, když vstupujeme do chrámu, setkáváme se tam s jedinou bohoslužbou, slavení jediné eucharistie. Setkáváme se s toutéž vírou, s toutéž skutečností, a tak zakoušíme jednotu církve. Je to tajemství, jehož se můžeme tak říkajíc dotýkat.

Je nesporné, že tato jednota není uniformitou, je to jednota v neuvěřitelné různorodosti, což platilo již od počátku, ode dne letnic. Zástupci mnoha národností nacházející se v Jeruzalémě, kteří naslouchali Petrovi a ostatním apoštolům hovořícím v jejich jazycích (srov. Sk 2,11), představují již celou církev v její různorodosti. Podobně pokračuje její existence až dodnes. Je to různorodost obdarování, jichž se každému jednotlivci dostává a z nichž těžíme všichni; různorodost lidí, kteří tyto dary dostávají; různorodost národů, kultur, jazyků; různorodost životních podmínek a životních stylů, to všechno má své oprávněné místo v jednotě církve (srov. *Katechismus katolické církve*, čl. 814). Je pravda, že tato jednota je stále ohrožena, počínaje od farních společenství, když se rodí spory uvnitř farních rad. Objevují se velké neshody a konflikty mezi jednotlivými skupinami věřících uvnitř církve, mezi jednotlivými konfesemi a tak dále.

Bolestné rozdělení

Jak je možné tohle všechno skloubit? Jaká jsou vlastně pouta oné tajemné jednoty? Co vlastně drží církev pohromadě?

Od dob reformace, když se otázka pout jednoty stala velmi ožehavou, se uvádějí tři tato pouta, jež drží církev pohromadě. Jedná se o pouto víry, tedy o vyznání víry, o Krédo; o pouto

liturgie, tedy o pouto svátostí (již jsem na to upozornil, když jsem připomínal, že i když se liturgie slaví v různých jazycích, přesto se jedná o tutéž liturgii) a o liturgické slavnosti církve; na třetím místě se jedná o pouto apoštolské posloupnosti, tedy o kontinuitu biskupské služby od apoštolů po dnes u Petrova nástupce i u všech ostatních biskupů církve (srov. *Katechismus katolické církve*, čl. 815).

Jsou to právě tato tři pouta – víra, svátosti, apoštolská posloupnost –, která drží církev pohromadě. Kde tato tři pouta scházejí nebo z nich schází třeba jenom jedno, tam schází cosi podstatného ze známek pravé Kristovy církve. Z druhé strany můžeme a musíme říci (a zde se nachází skutečně kritický bod): tam, kde tohle všechno je, tam také reálně existuje církev Ježíše Krista. Jeden výrok II. vatikánského koncilu to říká zcela jasně. Dokument *Dominus Iesus* neříká nic nového, pouze to zdůrazňuje a připomíná. V dekretu o ekumenismu (*Unitatis redintegratio*, čl. 3) tedy nacházíme následující vyjádření:

Neboť jedině prostřednictvím katolické církve, která je všeobecným nástrojem spásy, je dosažitelná plnost všech prostředků spásy. Věříme totiž, že jedině apoštolskému sboru, jemuž stojí v čele Petr, svěčil Pán všechno bohatství Nového zákona, aby ustavil jedno Kristovo tělo na zemi, k němuž se potřebují plně přivtělit všichni, kdo už patří nějakým způsobem k Božímu lidu.

Nuže tedy, v katolické církvi máme k dispozici všechny poklady, které Kristus chtěl dát své církvi jako prostředky k dosažení spásy.

Co takovéto tvrzení znamená pro ty ostatní? Že katolická církev je jediná pravá a že všechny ostatní pravé nejsou? Jaká je vypovídací hodnota uvedeného tvrzení? Jak tomu všemu máme rozumět? Přirozeně by bylo možné říci (a je to interpretace, s níž

se setkáváme relativně často), že katolická církev je jedinou pravou církví, proto ty ostatní tak říkajíc nejsou vůbec k ničemu. To ale rozhodně není pravda.

Podívejme se nyní na to, jak se Svatý otec chová k ostatním církvím a církevním komunitám. Když při zahájení svatého jubilejního roku otevřel Svatou bránu do baziliky Svatého Pavla, byli tam s ním arcibiskup z Canterbury a jeden pravoslavný biskup. Dne 25. ledna 2001, což je den, kdy se slaví obrácení svatého Pavla, slavil Svatý otec (opět v bazilice svatého Pavla) bohoslužbu; dlužno podotknout, že se nejednalo o eucharistii. Tohle všechno má velký význam. To, jak se chová Svatý otec, jasně dokládá, že ostatní církve a církevní komunity opravdu nesmíme přehlížet a myslet si, že jsou prostě k ničemu.

Co tedy znamená, když katolická církev říká, ba dokonce v jistém slova smyslu má dokonce povinnost to říkat, že v katolické církvi žije a uskutečňuje se Kristova církev. Otcové II. vatikánského koncilu na naši otázku odpovídají velmi krásnou formulací: „Ovšem i mimo její organismus je mnoho prvků posvěcení a pravdy, které jako dary vlastní Kristově církvi vybízejí ke katolické jednotě“ (*Lumen gentium*, čl. 8). To platí především pro ostatní církve a církevní komunity, ale v širším slova smyslu také pro ostatní náboženství. Toto množství prvků posvěcení a pravdy je konkretizováno v následujícím výčtu: „psané Boží slovo, život milosti, víra, naděje, láska i jiné vnitřní dary Ducha svatého“ (*Unitatis redintegratio*, čl. 3; srov. *Katechismus katolické církve*, čl. 819).

Je třeba si uvědomovat, že církev zakoušela rozdělení již od svých počátků. Docházelo k tomu již v Jeruzalémě mezi věřícími mluvícími řecky a hebrejsky. Posléze se velmi záhy křesťanstvo rozdělilo na západní a východní. Další dělení následovala. V Persii existovala kvetoucí církev, která se rozšířila dokonce až do Číny a do Mongolska. Byla však oddělena od byzantské i od latinské církve. Bohužel téměř celá se z dějin vytratila.

Jak došlo ke zmíněným rozdělením? Z určitého hlediska platí, že jednou z příčin byly chyby a hříchy lidí. Můžeme však také odhalovat vnější příčiny, třeba skutečnost, že východní perská církev nemohla udržet kontakty se západněji položenými církvemi nebo že představitelé církví podlehlí domněnku, že vzájemná geografická vzdálenost je příliš velká, což zmíněné církve stále více odcizovalo, až došlo k rozdělení. Východní církev a církev hovořící latinsky se vzájemně stále více odcizovaly, až si nakonec nedokázaly vzájemně porozumět. Tak se rozvinuly odlišnosti národnostního, politického a kulturního typu, a církve se od sebe vzdálily. Byla to ale také vina těch, kdo nežili opravdovým křesťanským životem. Došlo by k reformaci, kdyby byla v dané době církev vhodně reformována vzhledem k dobovým požadavkům jak v hlavě, tak v údech?

K čemu dochází, když se takové rozdělení naplní? Ti, kdo odcházejí pryč, si s sebou vždy odnášejí něco důležitého, něco, co patří k životu církve, zároveň ale také odhalují další věci, na něž se v onom velkém proudění, jímž je církev, poněkud zapomnělo nebo se jim nevěnovala dostatečná pozornost, ale k nimž by se církev měla vrátit. Evangeličtí křesťané kupříkladu odhalují, že je třeba věnovat velkou pozornost Božímu slovu, které bylo dost opomíjeno. Ovšem ty věci, které vyšly z jednoty katolické církve, jsou a zůstávají poklady jediné církve Ježíše Krista. Tyto dary, abychom tak řekli, se přenesly do ostatních církví. Jestliže utvářely tyto nezávislé církve a církevní komunity, stále o nich platí podle slov koncilu, že: „vybízejí ke katolické jednotě“, protože se jedná o dary jediné Kristovy církve (srov. *Lumen gentium*, čl. 8). Z toho vyplývá, že v těch komunitách, kde je opravdově prožívána víra, i když zůstávají navenek oddělené, se projevuje tíhnutí k jednotě. Koncil také říká, že touha vrátit se k jednotě všech křesťanů je Kristův dar a pobídka ze strany Ducha svatého (srov. *Unitatis redintegratio*, čl. 4).

Nostalgie po jednotě

Musíme si klást otázku: Neochudila tato rozdělení katolickou církev natolik, že už si nemůže nárokovat to, že je opravdu Ježíšovou církví? Někteří se domnívají, že katolická církev by měla říci: Kvůli rozdělením jsme se všichni stali o mnoho chudšími, a proto žádá církev v sobě již neuskutečňuje plnost tajemství církve. Ne, tohle rozhodně říci nemůžeme a ani nesmíme.

S hlubokou pokorou, ale také s maximální jasnoživostí musíme říci: Navzdory všem nedostatečnostem, které se v průběhu dějin v katolické církvi projevily, v katolické církvi je plnost prostředků udělování milosti, a proto se katolická církev právem hlásí k tomu, že v ní se uskutečňuje církev Ježíše Krista. V dějinné souvislosti katolická církev zůstává církví, kterou založil Ježíš Kristus, protože je v ní petrovska služba, apoštolská posloupnost, protože se v ní slaví eucharistie, tedy to tajemství, které Ježíš při poslední večeři světil svým učedníkům. „A já ti říkám: Ty jsi Petr – Skála – a na té skále zbuduji svou církev“ (Mt 16,18). Dokonce i tehdy, když Petr v průběhu dějin projevil svou lidskou slabost, a jednalo se dokonce o slabosti mravní (měli jsme v dějinách papeže, kteří byli vším jiným, ale ne světci), uvedené Ježíšovo slovo zůstává v platnosti. Církev Ježíše Krista je tam, kde je Petr.

Nacházel jsem se spolu s našimi seminaristy v soukromé kapli Svatého otce a měl jsem s ním koncebrovat. Pokaždé cítím v srdci velké pohnutí, když vidím toho, jemuž ve víře musíme říci: „Ty jsi Petr...“ Je to jeho nástupce ve službě. Rozhodně se nedopouštíme chyby, když říkáme, že je Kristovým náměstkem. Víme, že kde je on, tam je církev, protože Ježíšovo slovo platí stále, nepomíjí. Víme, že tam, kde se slaví eucharistie v poslušnosti Ježíšovu příkazu, je církev. To ale rozhodně neznamená, že připomínka večeře Páně, jak ji slaví evangelíci, by byla v našich očích prostě k ničemu. Říci něco podobného by bylo bezbožností. Když evangelíci slaví večeři Páně, jsou správně přesvědčeni,

že Ježíš je uprostřed nich: „Kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich“ (Mt 18,20). My ale věříme a musíme to říci, aniž bychom chtěli někoho zranit: chybí zde něco, a to právě spojení s Petrem a plná realita svátosti eucharistie.

Jednou měl svatý Jan Bosco (zemřel v roce 1888) vidění. Nacházel se v chrámu Panny Marie pomocnice v Turíně, který on sám vybudoval. Viděl lodku církve na rozbouřeném moři. Na můstku stál ve svém bílém oblečení Petr, papež. Lodkou zmítaly vlny ze všech stran, zuřila bouře. Na rozbouřeném moři se objevily dva sloupy. Když loďka zamířila mezi tyto sloupy, dostávala se do klidných vod. Na jednom sloupu se nacházela Panna Maria Pomocnice, která bdí nad křesťany. Tento obraz měl Don Bosco ve velké úctě. Na druhém sloupu se nacházela eucharistie. Tyto symboly ukazují církev v její tajuplné plnosti a moci.

Když tedy vyznáváme svou víru v katolickou církev a v to, že právě v ní se uskutečňuje Kristova církev, pak to rozhodně není úkon arogance vůči ostatním, není to marnivost. Naopak, je to přiznání se k velké skutečnosti a k hodnotám, které nám byly svěřeny. Uvědomujeme si zároveň, jak velké duchovní poklady dáváme ostatním církvím a církevním komunitám. I ostatní církevní komunity a církve vlastní mnoho darů a prostředků k dosažení spásy, mnoho z plnosti pravdy. Omezím se pouze na jeden příklad. Dne 5. května roku 2000 v Římě Svatý otec připomněl mučedníky dvacátého století. Jednalo se o ekumenickou koncelebraci, protože mučednictví je společnou hodnotou všech křesťanů. Existuje bezpočet pravoslavných a evangelických mučedníků. Z toho můžeme vyvodit, že v jejich vyznávání Krista a víry a v jejich daru života pro Krista je již velmi zřejmá patrná jednota. To všechno nás zavazuje a zároveň motivuje, abychom usilovali o jednotu, jak si ji přeje Ježíš Kristus.

11. února 2001

VI.

JEŽÍŠOVY ZÁZRAKY A ZNAMENÍ

Zázrak a víra

Proč věnovat jednu katechezi znamením a zázrakům, které vykonal Ježíš z Nazareta? Neměli bychom prostě a jednoduše věřit bez toho, že bychom očekávali znamení nebo zázraky nebo se o ně nějak opírali? Ježíš řekl Tomášovi, že ti, kdo neviděli a věří, jsou blažení (srov. Jan 20,29). Víru má upevňovat katecheze. Co mají tedy zázraky a znamení do činění s vírou? Na dalších řádcích rozvedu myšlenku, že zázraky nemohou víru nahradit. Mohou ale víru upevnit. Zázraky mohou v člověku víru probudit. Jestliže člověk víru již má, pak zázraky ji mohou učinit rozhodnější.

Nyní uvedu druhý důvod, proč věřím, že je toto téma důležité. Naplňuje mne smutkem, když vidím, že zázraky a s nimi spjatou problematiku mnozí pojmají způsobem, který odpovídá racionalismu. Jeden příklad takového přístupu, který se objevoval již v osvícenské době a který je dnes opět v módě, je Ježíšův zázrak rozmnožení chlebů. Při onom zázraku Ježíš nasytil na opuštěném místě pět chleby a dvěma rybami pět tisíc lidí. Tuto událost mnozí dnes vysvětlují následujícím způsobem: Ježíšovo kázání by se dotklo srdcí zúčastněných lidí natolik, že v daném okamžiku přestali myslet výhradně na sebe a na svůj vlastní hlad,

ale věnovali pozornost také ostatním, kteří tam byli. Přestali tedy skrývat zásoby, které si vzali s sebou, a rozdělili se mezi sebou, takže se všichni najedli dosyta.

Odhlédneme-li od podobných nepřijatelných racionalistických vysvětlení znamení a zázraků vykonaných Ježíšem, zbývá nám odpovědět na otázku, zda existuje něco, co se podobá Božímu zásahu do dějin a do našeho života, nebo zda se všechno řídí jen podle neochvějných přírodních či historických zákonitostí bez přímého Božího zásahu.

V jistém smyslu platí, že problematika Ježíšových zázraků patří do stejné kategorie otázek, jako je například nadpřirozený charakter naší víry. Jestliže se někdo domnívá, že Ježíš není schopen konat zázraky, jestliže právě tohle zpochybňuje, jak může takový člověk věřit, že Ježíš je věčný Boží Syn poslaný Otcem, který se stal člověkem prostřednictvím působení Ducha svatého a narodil se z Marie Panny a že nakonec vstal z mrtvých? Tyhle věci na sobě totiž vzájemně závisejí, totiž to, že Ježíš konal zázraky na jedné straně a že je skutečně Božím Synem na straně druhé. Kdo popírá jedno, bude popírat i to druhé.

Omezím se na jeden příklad, i když to v soudobé exegetické literatuře bývá představováno jako cosi evidentního. V synoptických evangelích (Matouš, Marek, Lukáš) nacházíme Ježíšovy řeči o naplnění časů. Nedlouho před svým utrpením v Jeruzalémě Ježíš hovořil o tom, k čemu dojde v poslední době, mezi jiným také o vyvrácení Jeruzaléma. Dnes víme, že kolem roku 70 Římané oblehli, dobyli a vyvrátili toto město Davidovo. Závěr, který se vyvozuje, jako kdyby se jednalo o cosi naprosto jasného, je následující: Jestliže se v evangelích píše o konci Jeruzaléma, pak tato evangelia musela být sepsána až po naplnění těchto událostí. Současně si ale musíme položit otázku: Ježíš opravdu nebyl s to nic předpovědět? Ona slova opravdu nemohou být Ježíšovým proroctvím? Jestliže chci být vědecky korektní, nemohu takovou možnost prostě a jednoduše vyloučit jako cosi nemožného. Základním bodem je, zda věříme, že Ježíš je s to vykonat něco

nadpřirozeného, nebo nikoli. Věřím, že mohl předpovědět, jak to říkají evangelia, své utrpení, oslavení, a v důsledku toho také pád Jeruzaléma?

Na tomto místě chci pojednat o Ježíšových zázracích a znameních tak, aby to vedlo k posílení naší víry, chci prostě dělat katechezi. Jde o to, že Ježíšovy zázraky jsou znameními shůry, znameními, která zviditelňují nadpřirozený charakter naší víry. Jak ale přistupovat k tomuto tématu? Je třeba si vyjasnit některé předběžné otázky, protože odpovědi na položené otázky v mnohém závisejí právě na východiscích. Anglický spisovatel C. S. Lewis (zemřel v roce 1963), který napsal nádhernou knihu o zázracích, zahajuje své pojednání následující příhodou:

„V celém svém životě jsme se setkal pouze s jedním člověkem, jenž věřil, že viděl ducha. Na celé záležitosti je zajímavé právě to, že poté, co viděl ducha, začal onen člověk ztrácet víru v nesmrtnost duše, v níž před tím pevně věřil. Podle jeho mínění to, co viděl, musel být pouze přelud nebo důsledek přetížené nervové soustavy. Není vyloučeno, že takovéto vysvětlení bylo také správné. Vidět ještě neznamená věřit. Z uvedeného důvodu platí, že na otázku, zda k zázrakům skutečně dochází, nemůžeme odpovědět čistě na základě zkušenosti. Je totiž možné dávat různé výklady této zkušenosti. Nestačí opírat se pouze o vyprávění o zázracích, abychom dokázali, že k nim došlo. Naše tázání musí mít mnohem hlubší ponor.“

Nedorozumění týkající se zázraků

Jakmile se dotkneme tématu zázraků, okamžitě se objeví nástrahy, na něž musíme upozornit, abychom do nich neupadli.

Jednou z nich je například tvrzení, že lidé minulých epoch měli daleko primitivnější vizi světa, než jak na svět dnes pohlížíme my, lidé vědecké doby, a proto tito lidé v minulosti

považovali za zázrak určité události nebo věci, které dnes dokážeme velmi dobře vysvětlovat na základě našich lékařských nebo přírodovědeckých znalostí. Mnoho zázračných uzdravení by prý bylo možno dnes vysvětlit na základě dnešních znalostí z oblasti lékařství.

Druhou takovou pastí je mínění, že pokud k zázrakům skutečně dochází, pak by tato znamení člověka prostě nutila k víře. Člověk by pak neměl úniku před povinností věřit. To by ale odporovalo svobodě, kterou Bůh lidem daroval. Bůh nikoho nedonucuje k tomu, aby věřil. To znamená, že nemůže dojít k tomu, že by existovaly naprosto jednoznačné a dokazatelné zázraky.

Nyní uvedu třetí past, která nás ohrožuje. Přírodní zákony jsou tím, čím jsou. Jestliže Bůh tak důrazně věcem vtiskl tyto přírodní zákony, jak s tím uvést do souladu skutečnost, že je porušuje? Nebylo by to protičečení vzhledem k uspořádání přírody? Zkrátka, Bůh by dal zákony a pak by je sám nedodržel; není to protičečení?

Čtvrtá past je jiné povahy, ale je to stejně závažná překážka, jako ty předchozí. Někteří lidé se domnívají, že pokud by Hospodin dnes konal ty zázraky, které se odehrály v Ježíšově době a za časů prvotní církve, pak by všichni lidé uvěřili, a tak by se vlastně naplnil běh dějin.

Nyní se pokusíme oprostít naši mysl od tohoto plevele a od takovýchto pastí. Tím se začneme přibližovat k podstatě celého problému.

Ještě před tím bych si já sám chtěl vyjasnit jednu věc. Nechci ji nikomu vnucovat a ani to nemám právo dělat. Osobně věřím tomu (a zdá se mi, že je to dobrý základ), že nemohu o žádném Ježíšově zázraku prostě říci, že to tak nebylo. Neodvážím se takto hazardérsky hovořit o žádném z Ježíšových zázraků. Podle mého mínění by se jednalo o neomalený předsudek. Někdo se na to může dívat pochopitelně poněkud jinak. Pokud bych to měl vyjádřit pozitivně, použil bych asi následující slova: Víím, že o všech Ježíšových znameních a zázracích mohu s úctou říci: Proč

by to vlastně Pán neměl vykonat? Jedná se o rozmnožení chlebů i o četná uzdravení, jedná se o jeho kráčení po vodě i o vzkříšení Lazara... Proč by Pán neměl znát srdce lidí? Proč by neměl znát budoucnost?

Když se chci v tomto mém přesvědčení utvrdit, mám po ruce jeden jasný argument: Pro každý zázrak a pro každé znamení, které Ježíš vykonal a o němž nás zpravují evangelia, existuje celá řada analogií a paralel v průběhu církevních dějin. Když pročítáme kanonizační akta za poslední dvě nebo tři staletí, která jsou psána již na základě historické metody, nacházíme zde v životě svatých paralely se všemi Ježíšovými zázraky. Je to opravdu velmi zajímavé. Z toho jasně vyplývá, že Ježíšovy zázraky, o nichž nám vypravují evangelia, rozhodně nejsou čímsi izolovaným od ostatních staletí křesťanských dějin.

Musím se dotknout další záležitosti. Svatému otci se vytýká, že prohlásil mnoho nových blahoslavených a svatých. Pro každou beatifikaci i kanonizaci se požadují zázraky, výjimkou jsou mučedníci, musí se jednat o zázraky potvrzené a prozkoumané jak z lékařského, tak teologického hlediska. To znamená, že bez „potvrzení shůry“, bez „potvrzení z nebe“ nedojde k žádné beatifikaci ani kanonizaci... Metodologie zkoumání a prověřování těchto znamení je striktně vědecká. Teologové jsou v dané záležitosti ještě přísnější než lékaři.

Také následující tvrzení musí být od počátku naprosto jasné: zázraky nikoho nenutí k víře. Ještě se k tomu vrátím později. Zázraky rovněž neruší přírodní zákony. I tomuto bodu se chci ještě poněkud podrobněji věnovat. Konečně, k zázrakům dochází pouze v určitých přesně vymezených souvislostech. To bude také poslední a hlavní bod dnešní katecheze. Zázraky nejsou události izolované od souvislostí. Nejedná se o události vymykající se uspořádanosti světa. Rozhodně nemají nic společného se zábavním průmyslem. Jsou to znamení víry, znamení pro víru. Jejich pravým kontextem je víra. Pouze tam, kde je víra, může docházet k zázrakům.

Zázrak není záchranná vesta proti nevěře

Začnu nelehkou otázkou: jsou zázraky nutné pro to, aby člověk věřil? Stále znovu se totiž objevují tyto námitky: pokud by nějaký zázrak byl prokázán, pak by člověka přímo nutil věřit, dohnal by ho k víře. Tak tomu ale být nesmí. Bylo by to totiž v protirečení vůči víře, která je svobodným úkonem vůle.

Začnu všeobecně známým příkladem. Alexis Carrel (zemřel v roce 1944) byl lékařem, který v roce 1912 obdržel Nobelovu cenu. Tento vzdělanec doprovázel do Lourdes jednu osobu, která se zde v roce 1902 uzdravila. Posléze o dané zkušenosti napsal: „Věřím v zázračná uzdravení. Nikdy nebudu moci zapomenout na to, jak bylo působivé vidět na vlastní oči velký rakovinový nádor, který se na ruce toho člověka proměnil v malou jizvu. Nemohu tomu rozumět. Nemohu to ale také uvádět v pochybnost, protože jsem to spatřil na vlastní oči“ (*Člověk, tvor neznámý*). Alexis Carrel byl agnostik, tedy nevěřící člověk. Dalo by se očekávat, že se po zmíněném zážitku okamžitě obrátí, že padne na kolena a začne vyznávat víru. Nebylo tomu tak. K jeho obrácení došlo až v roce 1944, nedlouho před tím, než opustil tento svět. Obrátil se ke Kristu až dvaáctýřicet let poté, co byl svědkem zázračného uzdravení! Zázraky člověka nedohánějí k víře. Velmi podobný příběh bych mohl vyprávět o svém dědečkovi. I on zažil něco podobného v Lourdes, ale k jeho smíření s Bohem a s církví došlo až na smrtelné posteli.

Uvedené pravidlo platí i obráceně. Ti, kdo se domnívají, že se všichni stanou věřícími lidmi, když uvidí sdostatek zázraků, se hrubě mýlí. Známe famózní promluvu Johna Henryho Newmana (zemřel v roce 1890). Psal se rok 1830 a Newman byl ještě anglikánem, když kázal na téma: „Zázraky nejsou záchrannou vestou proti nevěře.“ Newman vychází z konstatování: pokud by zázraky nutily člověka k víře, pak by bylo nevysvětlitelné, proč izraelský národ ztrácel víru. Citoval při tom z Bible: „Jak dlouho mne bude tento lid znevažovat? Jak dlouho mi nebude

věřit přes všechna znamení, která jsem uprostřed něho vykonal?“ (Nm 14,11). Izraelité nevěřili navzdory tomu, že se stali svědky mnoha znamení a zázraků. V další části své promluvy Newman připomíná následující slova pocházející z Nového zákona: „Co máme dělat? Vždyť ten člověk koná mnoho znamení! Necháme-li ho tak, všichni v něho uvěří, a pak přijdou Římané a vezmou nám (svaté) místo i národ... Od toho dne se rozhodli, že ho zabijí“ (Jan 11,47-48.53). Tihle čelní představitelé vyvoleného národa tedy konstatují, že Ježíš vykonal mnoho znamení, ale nevěří. Ba co více, nenávidí Ježíše. Newman konstatuje: „I když se to zdá být neuvěřitelné, zázraky nevedou k tomu, že lidé by byli lepšími.“ To by mělo potěšit všechny, kdo nikdy žádný zázrak neviděli. „Zázraky nedělají lidi lepšími. Dějiny Izraele to jasně dokládají. A poněvadž Izraelité nejsou o nic víc lepší nebo horší než ostatní národy, ona skutečnost musí vyplývat ze samotné povahy zázraku, nikoli ze zkaženosti Izraelitů. Není to tudíž tak, že Izraelité by měli tvrdší srdce než ostatní národy. Musíme přijmout, že náboženství se zázraky není účinnější než náboženství bez zázraků.“ Newman z toho vyvozuje: „Vidět zázraky proto není cesta, která by lidi nutně přiváděla k víře a k poslušnosti. Na druhé straně platí, že když žádný zázrak nevidí, není to omluva pro jejich nevěru a neposlušnost.“ Právě to je také „Sitz im Leben“ (místo v životě) Newmanovy promluvy. Mnozí věřící se tedy ne zcela správně domnívají, že kdyby docházelo k většimu množství zázraků podobně jako v biblických dobách, víra by byla snazší.

Musím proto citovat ještě další místo z oné velmi přesvědčivé Newmanovy promluvy: „Kladu si otázku: Proč by vás skutečnost, že uvidíte nějaký zázrak, měla učinit lepšími, než jste nyní? Pochybujete snad o Boží všemohoucnosti nebo o Boží existenci? Ne. Pochybujete snad o tom, co je vaší povinností? Ne. Pochybujete snad, že slunečné nebo deštivé počasí pocházejí od Hospodina, nebo že každoroční návrat života je jeho dílem, nebo snad že právě na jeho příkaz příroda rozvine veškerou svou

nádheru? Určitě o tom nepochybujete. Rozhodně také nepochybujete o tom, že vaší povinností je být poslušní vůči tomu, kdo je Stvořitelem světa i vás samotných. A přece platí, že být víte o své povinnosti, nejste sami ze sebe schopni přesně konat to, o čem nepochybujete, že je to vaší povinností. Nepotřebujete vědět pro to, abyste byli poslušní. Víte toho už dost. Dokázal by nějaký zázrak odhalit vám určitou pravdu, kterou jste ještě nepochopili na základě toho, co Bůh již vykonal? Mohl by vás nějaký zázrak naučit o Bohu něco navíc vzhledem k tomu, co již věříte bez toho, že byste onen zázrak viděli?“

Po těchto úchvatných slovech velkého Johna Henryho Newmana, na jehož kanonizaci netrpělivě čekáme, se můžeme opět vrátit k naší otázce: K čemu tedy zázraky vlastně jsou?

Na tomto místě bych se rád vrátil ke dvěma otázkám, které jsme si položili výše. Jedná se o onu past, která spočívá v otázce: Nejsou zázraky vlastně protifečením proti přírodním zákonům, nejedná se o přestoupení těchto zákonitostí? Jak se vypořádáme s tímto „vměšováním se“ Boha do záležitostí přírodních zákonů? Bůh se vměšuje do světa, když vykonal nějaký zázrak? Druhá ze zmíněných otázek zní: Jaký význam tedy mají zázraky, když nás nenutí k víře, ba dokonce nás do ní ani neuvádějí; jaký smysl mají zázraky, když nejsou nezbytné pro naši spásu, jestliže již sami dobře víme, co máme konat a jak si máme počínat?

Zázraky a přírodní zákony

Jsou zázraky skutečně přestupkem vzhledem k přírodním zákonům? Nejprve jedno předznamenání: přírodní zákony nejsou v přírodě. Jsou pouze v našich hlavách a v našich knihách. Přírodní zákony jsou ty důsledky, které vyvozujeme na základě našeho pozorování přírody, které konáme s přesvědčením, že v pozadí oněch jevů existuje nějaký řád. Právě tohle jsou přírodní zákony, jak to velmi pěkně nazýváme, jako například zákon přitažlivosti a další.

Můžeme si vůbec dovolit tvrzení, že Bůh se vměšuje do přírodních záležitostí, že tak říkajíc strká prsty do průběhu věcí? I my, když se k tomu svobodně rozhodneme, můžeme ze své vlastní iniciativy zasahovat do běhu věcí v přírodě, můžeme do ní vnášet nové prvky a proměňovat ji. Velmi hezky to říká C. S. Lewis: „Příroda je vynikající hostitelka. Ona přijímá všechno, co do ní někdo vloží.“ My neporušujeme přírodní zákony, když v přírodě působíme. Jestliže lékař dá někomu lék nebo vykoná chirurgický zákrok, jistě působí v přírodě, ale neznásilňuje tím žádný přírodní zákon, i když v jistém slova smyslu do ní vkládá nový prvek a působí jako činitel na přirozený běh věcí. Je pravda, že když vykonáme něco v rozporu s přírodou a ničíme ji, pak riskujeme, že přírodu budeme znásilňovat. Příroda se potom po právu brání a v jistém slova smyslu se „mstí“. Co si dramaticky zrůdného děláme i dnes (a nebude to bez následků), když se prohřešujeme proti zákonitostem živočišné říše, jako např. v případě velkochovů, které jsou vyloženě proti základním pravidlům života zneužívaných živočichů. Jedná se o velkochovy kuřat, kde se s živočichy nakládá naprosto v rozporu s jejich přirozeností. Z toho pak nevyhnutelně vyplývají důsledky jako nemoci a další problémy. Když se kuřata chovají tímto způsobem, pak se nesmíme divit, že příroda se „mstí“. To všechno je důsledek zneužívání lidské svobody. Nejprve to nějaký člověk vymyslel, pak to realizoval a prosadil to svou silou proti zákonitostem živočišného světa jen kvůli svému krátkozrace pojímanému materiálnímu prospěchu.

I Hospodin může zasahovat do běhu přírodních procesů, je v tom ale zásadní rozdíl oproti tomu, jak do přírody zasahujeme my. My můžeme přírodu přetvářet, měnit ji, spolupracovat s ní, využívat jejích zákonitostí. Můžeme ji také zneužívat, ale vždy v mezích toho, co je nám dovoleno. Můžeme jednat pouze v přesně vymezených hranicích. Také umělec může přírodu přetvářet pouze v souladu s látkou, kterou mu příroda poskytuje. U Boha je to jiné. On může do přírody vložit opravdu něco

nového. Věnujme ale nejprve pozornost činnosti člověka. Když lékař vynakládá snahu na to, aby někoho uzdravil, nemůže dělat nic jiného, než že mobilizuje a aplikuje síly vedoucí k přemožení dotyčné nemoci, tyto síly jsou ale v přírodě již přítomny. Tak se děje prostřednictvím různých přípravků a léků, případně prostřednictvím chirurgických zákroků. Jestliže ale tělesná energie nemocného už je tak slabá, že nedokáže reagovat odpovídajícím způsobem, jestliže příroda říká dost, pak je každý lidský lékař bezmocný a jeho umění musí kapitulovat. Boží síla se ale nikdy vzdávat nemusí. Ve své nekonečné svobodě Bůh může uvést do přírody takový prvek, který v ní prostě zatím nebyl. Jelikož je svrchovaný Stvořitel, jenž uvedl všechny věci z ničeho do bytí, může také do nějakého nemocného těla vložit nový prvek, který ho obnoví, znovu zorganizuje, přestaví. To lidské lékařství rozhodně nikdy nedokáže. Tento nadpřirozený prvek určitě není něčím cizorodým. Není to vměšování se do přírodních zákonitostí ani jejich narušování. Jde spíše o to, že Bůh z vlastní iniciativy obnovuje a nově uspořádává, jestli to tak smíme říci, něco, co již v řádu stvoření existuje.

Příroda přijímá bez jakýchkoli potíží toto Boží působení. Co se stane, když je nějaké tělo zázračným způsobem uzdraveno? Příčina tohoto uzdravení je nadpřirozená a svrchovaná stvořitelská Boží moc, ovšem účinek v těle je docela přirozený. Uzdravený orgán, orgán osvobozený od rakoviny je zcela přirozený. Při zázraku tudíž Bůh přírodu neznásilňuje tak, jak to někdy děláme my, nýbrž ji obnovuje nadpřirozeným způsobem a znovu ji vrací do její spořádané podoby.

Nesmíme ale zapomínat na zmíněný nadpřirozený činitel, na nějž jsem právě upozornil. Tento činitel bude hrát velkou roli především v zázracích duchovní povahy. Je nesporné, že tělesné zázraky odkazují za hranice toho, co je viditelné, k tomu, co je neviditelné. Existují ale také zázraky, při nichž se uzdravuje lidská duše. Ty jsou ještě tajemnější a důležitější než zázraky při nevysvětlitelném uzdravení těla. Existuje zázrak obrácení,

když se proměňuje lidské srdce. Lidsky se to zdá být naprosto nemožné, ale Bůh tajemně působí tento zázrak obrácení. Jako příklad takového uzdravení duše můžeme uvést obrácení svatého Pavla na cestě do Damašku.

Jaký efekt mají zázraky

Jaký význam vlastně zázraky mají? Viděli jsme, že pro naši víru nejsou nezbytné, že nemohou nikoho donutit k víře a že ji ani nemohou samy způsobit. Proč Pán tedy uskutečnil tolik zázraků? Svátý Augustin (zemřel v roce 430) jednou pronesla tato velmi pěkná slova: I zázraky a znamení jsou určitou řečí. Musíme se učit této řeči rozumět. Ježíšova znamení a jeho zázraky mají velmi přesnou gramatiku. Není to jazyk, který by používal libovolných znaků. Pokusme se tedy nyní trochu do tohoto Ježíšova jazyka proniknout.

Vyjádřím to postupně v několika bodech, které popisují zmíněnou Ježíšovu „gramatiku“. Na základě těchto bodů budeme schopni porozumět tomu, co nám chce Ježíš svými zázraky říci.

1. Znamení a zázrak se vždy odehrávají v náboženské atmosféře. Nejedná se tedy o nějaké nejasné nebo temné jevy, které se prostě stanou a hotovo. O UFO se prostě nikdy nehovoří v tom smyslu, jako kdyby mělo jít o zázraky. Zním ale fanoušky UFO, kteří se zapřísahají, že je viděli a že o této záležitosti prostudovali kde co. UFO mohou představovat jevy, které vzbuzují údiv, ale nejedná se o zázraky. Znamení a zázraky mají vždy mnoho co do činění s tím, co očekáváme od Boha; jedná se o odpověď na naše prosby, o vyprošené znamení, vymodlenou pomoc a podporu jako projev spásy. Proto znamení a zázraky, které vykonal Ježíš z Nazareta, jsou vždy velmi úzce spojeny s vírou. Ne že by víru někomu dávaly, spíše víru předpokládají. „Všechno je možné tomu, kdo věří!“ (Mk 9,23), říká Ježíš otci, jenž ho prosí o uzdravení svého syna. Tam, kde víra není, Ježíš nemůže zázra-

ky konat ne proto, že by k tomu neměl dostatečnou moc, nýbrž proto, že ke konání zázraků není vhodné prostředí. V Nazaretě, tedy ve městě, kde žil, se setkal s velmi silnou opozicí a nevěrou, a proto tam nevykonal zázraky (srov. Mk 6,5). Rovněž tam, kde si na Ježíšovy zázraky dělali lidé nárok, aby tak prokázal, že je Mesiáš, Ježíš nic nevykonal a takovým lidem nedal žádné znamení (srov. Mk 8,11-13).

2. K zázrakům a znamením dochází nejen v náboženském kontextu, ale také v přesně vymezeném životním kontextu. Když dojde k nějakému zázraku, určitě nejde o vyřešení nějakého teoretického problému lékařské vědy, který by se například týkal rakovinových nádorů. Jedná se vždy o konkrétní potřebu. „Pane, můj služebník leží doma ochrnutý a hrozně se trápí“ (Mt 8,6). Vzpomeňme na Syrofeničanku, která šla za Ježíšem a křičela, aby uzdravil její postiženou dceru (srov. Mk 7,25-26); nebo na ženu, která bylo osmnáct let zkřivená a která – jak sám Ježíš říká – byla po osmnáct let držena satanem v poutech (srov. Lk 13,11); nebo na ženu stíženou krvotokem, která po dvanáct let utrácela všechny své peníze za lékaře (srov. Mk 5,25); nebo na velké množství malomocných, nevidomých, ochrnutých; nebo na onu matku z městečka Naim, jíž zemřel jediný syn (srov. Lk 7,11-12), právě tato nouze je životním kontextem, v němž dochází k Ježíšovým zázrakům a znamením. „Chci, buď čistý!“ (Mk 1,41).

3. Ježíšovy zázraky a jeho znamení mají vždy souvislost s extrémně intenzivně položenými otázkami ohledně smyslu života a víry. Osoby, které se nacházejí v mezních životních situacích, z nichž nedokážou vlastními silami vybědnout, zarmoucené osoby, které vzývají pomoc Boží, jak to vidíme často v žalmech, osoby, jimž už nikdo z lidí nedokáže účinně pomoci. Právě jim se Pán zjevuje jako Spasitel.

4. Ježíšova znamení a jeho zázraky vykazují velmi jasný, nezaměnitelný styl. Nejzarytější skeptik řekne, že některé Ježíšovy zázraky jsou věrohodnější než ty další. Na druhé straně ten, kdo je na zázraky orientován, řekne, že přijmout tento Ježíšův zázrak je poněkud obtížnější. Jedná se o kritéria hodnocení zázraků. Shoduje se tento nebo onen zázrak s Ježíšovou mentalitou? Jako příklad můžeme uvést příhodu, podle níž Ježíš proměnil ve vepře ty hochy, kteří se k němu jako k malému dítěti chovali špatně. Tato příhoda se pochopitelně nenachází v Novém zákoně, nýbrž v apokryfním vyprávění o Ježíšovi. Zcela spontánně řekneme, že tohle Ježíšově mentalitě vůbec neodpovídá. Dalším případem může být to vyprávění, podle něhož Ježíš jako malý chlapec utvořil z bláta ptáčky (*Evangelium o Ježíšově dětství podle Tomáše*); takovýto zázrak zcela zřetelně neodpovídá Ježíšovu stylu. Připouštím, že mezi pravými Ježíšovými zázraky mi dělají poněkud větší problém dva tisíce vepřů z Gerasy (srov. Mk 5,11-13) než třeba uzdravení nevidomého Bartimaia (srov. Mk 10,46-52), protože druhý zázrak jasně směřuje na srdce člověka. Ježíšovy zázraky tedy vykazují určitý styl. Lidé říkají: „Všechno vykonal dobře.“ Ježíšova znamení jsou výrazem jeho přátelství k lidem. Jsou to znamení vypovídající o Božím přátelství k lidem, jak to jednou výstižně řekl Maurice Blondel: „Ježíšovy zázraky zřetelně vypovídají o Ježíšově zcela mimořádné dobrotivosti.“

5. Ježíšovy zázraky a jeho znamení na jedné straně mívají na lidská srdce a vypovídají o přátelství k lidem, na druhé straně však také provokují odpor a probouzejí opozici. Není tomu proto, že Ježíš konáním těchto zázraků prokazuje dobrotivost, ale proto, že tyto skutky vybízejí k odpovědi. Ježíšovy zázraky a jeho znamení nejsou pouze vyjádřením Boží dobrotivosti, ale vybízejí člověka k obrácení. Právě proto se setkávají s opozicí. Je třeba, abychom se odvrátili od naší netečnosti a lenosti, které se stavějí proti skutečnému obrácení srdce. Ježíšova uzdravení a další jeho znamení bezesporu odkazují na něco mnohem důležitějšího, to-

tiž na proměnu srdce, na uzdravení od našich hříchů. Ježíšovy zázraky jsou zacíleny na proměnu života člověka, a právě proto vyvolávají takovou opozici a takový odpor. Často se podivuji nad tím, jak snadno lidé věří v existenci UFO a jak naproti tomu lidé odmítají věřit v Ježíšovy zázraky. Důvod spočívá právě v tom, co jsme řekli. UFO nevyžaduje žádnou proměnu života.

6. Ježíšovy zázraky a jeho znamení v sobě obsahují požadavek, který je nám adresován. Nehovoří pouze o něčem, ale také k někomu. Vypovídají o Ježíšovi. Při zázracích nejde pouze o to, že je zde někdo, kdo k nám hovoří, ale také o to, že nám někdo něco daruje. V Ježíšových znameních a zázracích se nám Ježíš zjevuje jako Spása. On uskutečňuje naši spásu.

7. Dospěli jsme až k poslednímu bodu týkajícímu se Ježíšových znamení a jeho zázraků. Jsou to znamení Božího přátelství k lidem, znamení Boží dobrotivosti. Ovšem mezi všemi znameními, která Ježíš vykonal, není většího nad znamení kříže. Při žádné jiné události Ježíš nevyjádřil své přátelství k lidem tak velkolepě a intenzivně jako v daru svého života za nás. Právě proto je také kříž tím největším znaméním mezi všemi ostatními. Určitě neexistuje nesoulad mezi zázraky, při nichž Ježíš uzdravoval, a velkolepým spásným činem světa a našeho přijetí za syny Boží skutečně prostřednictvím kříže.

8. Jsme na konci dnešní katecheze, ale musím ještě upozornit na osmý bod. Není to náhoda, protože se jedná o symboliku osmi dnů. Ježíšovy zázraky jsou vždy také anticipací jeho vzkříšení. Když napřimuje zkřivenou ženu, když uzdravuje nevidomé, je to anticipace Velikonoc. Pro ony lidi je to již jejich osobní podíl na tajemství Velikonoc. Ježíšovy zázraky a jeho znamení Velikonoc, kříže a vzkříšení.

V příští katechezi budeme hovořit právě o Ježíšově vzkříšení.

11. března 2001

VII.

„PÁN SKUTEČNĚ VSTAL“ JEŽÍŠOVO VZKŘÍŠENÍ Z MRTVÝCH

Kristus vstal z hrobu po všech svých mukách.

Z toho se musíme všichni radovat,
protože Kristus chce být naší útěchou.

Kyrie eleison.

Kdyby nevstal z hrobu, svět by byl ztracen.

Jelikož vstal z hrobu, všichni se radují.

Kyrie eleison.

Aleluja, Aleluja, Aleluja.

Radujme se tedy z toho,

že Kristus chce být naší potěchou.

Kyrie eleison.

Otázka Ježíšova vzkříšení dnes

„*Christos voskresje*“, „Kristus vstal“, tak se zdraví ruští pravoslavní křesťané ve velikonoční době. Navzájem si pak odpovídají: „*Voistinnno voskresje*“, „Určitě vstal“.

Ježíš opravdu vstal z mrtvých. Naše pochybující společnost říká: No a co? Co si s tím máme počít? Co se vlastně změnilo? Co nám to má říkat? Jeden zázrak jako tolik jiných událostí, které se odehrály v rozporu s tím, co je obvyklé a normální!

Festus, druhý nástupce Pontia Piláta na místě římského prokurátora v Palestině, měl odpovědnost za jednoho vězně, kterého zdědil po svém předchůdci v úřadu, Felixovi, a který byl držen v cele v Caesareji. Tento vysoký úředník nevěděl, co si s tím člověkem počít, a proto se obrací na Agrippu, jemuž o Pavlovi sděluje: Židé „měli proti němu jen nějaké sporné otázky o jejich náboženství a o nějakém mrtvém Ježíši, o kterém však Pavel tvrdil, že žije. Já jsem byl na rozpacích, co s těmi spornými otázkami. Proto jsem se ho zeptal, zdali by nechtěl jít do Jeruzaléma a tam se dát soudit v tomto sporu“ (Sk 25,19). Pavel to z pochopitelných důvodů odmítl, a proto Festus žádá Agrippu, aby mu v obtížné situaci nějak poradil. Nuže tedy, Pavel hovoří o jistém Ježíšovi, který zemřel. Tohle by bylo Festovi, římskému prokurátoru, celkem jasné, protože byl velmi dobře informován o událostech relativně nedávné minulosti. Ví dobře, že předchůdce jeho předchůdce, tedy Pontius Pilát, nechal Ježíše v Jeruzalémě ukřižovat. Pavel ale nyní zastává názor, že tenhle Ježíš žije.

Je známo, že existují lidé, kteří rozšiřují zprávu, že Ježíš vstal z mrtvých, tedy že žije, jak to dokládá jeho prázdný hrob a skutečnost, že se některým zjevil jako živý. Co to všechno má znamenat? Ve světě se děje mnoho podivných věcí, o nichž se chvíli hovoří, ale pak se na ně pozapomene. Svět pokračuje ve své cestě kupředu a nepřestane se jen tak kvůli něčemu točit. Všechno se zase vrací do starých kolejí.

Tak je tomu i dnes. Největší svátek křesťanů se dnes zcela zjevně stal pro naši posměvačnou společnost předmětem žertování a zlehčování. Televizní programy neberou ohled, anebo jen velmi povrchně, na Svatý týden. V časopisech se stále častěji objevují posměšné karikatury týkající se církve, křesťanů, a dokonce i Krista samotného. Nedovedu si vůbec představit, že něco podobného by se mohlo dít v souvislosti s ramadanem nebo Jom kippur (Den smíření – židovský svátek).

Co znamená tato stále rozšířenější banalizace Velikonoc spojo-

vaných se zajíčkem, který dětem přináší vajíčka, na jedné straně a posměšky na účet křesťanské víry na straně druhé? Již ve starověkých Aténách lidé projevíli nepochopení pro zvěst o Ježíšově vzkříšení z mrtvých. Když Pavel hovořil na Areopagu, pokusil se Atéňanům předložit Ježíšovu zvěst takovým způsobem, že začal hovořit o Bohu Stvořiteli. Pak pokračoval tím, že hovořil o člověku prověřeném Bohem tím, že byl vzkříšen z mrtvých, tedy o Ježíši z Nazareta. V tom okamžiku se Atéňané od Pavla odvrátili a nechtěli jej dále poslouchat. Někteří se mu otevřeně posmívali, jiní projevíli poněkud více slušnosti a řekli mu: „Rádi si tě poslechneme, ale až někdy jindy“ (srov. Sk 17,19-34).

Na cestě do Emaus

Musíme si klást otázku, jaký vliv by mělo na dnešní církve a na naše křesťanské bytí, kdyby hrob nebyl nalezen prázdný? Není málo biblických odborníků, kteří považují vzkříšení Ježíše z Nazareta za spíše bezvýznamnou událost. Neustále podtrhují skutečnost, že křesťanská víra by mohla klidně existovat i v případě, kdyby hrob v Jeruzalémě nebyl shledán prázdný. Tohle mínění nabývá stále více vrchu. Proč je ale tak důležité, že Ježíš doopravdy tělesně vstal z mrtvých a že hrob byl opravdu prázdný? Jaký význam má skutečnost, že Ježíš nežije dále pouze ve vzpomínkách, ale že doopravdy vstal a že toto jeho skutečné vzkříšení je jádrem naší zvěsti? A jestliže je tomu tak, co to mění na našem způsobu života?

Není dnes náhodou situace naší církve podobná situaci oněch dvou učedníků, kteří se – zklamaní nad tím, k čemu došlo v Jeruzalémě – ubírali do Emaus? Je pravda, že toho slyšeli víc než dost, tedy že ženy našly prázdný hrob a že jim nějaký anděl řekl o Ježíšově vzkříšení; že apoštolé považovali za nesmysl to, co říkali ženy; že tedy někteří z učedníků se šli k hrobu podívat a že ten hrob byl opravdu prázdný, ale Je-

žíše neviděli (srov. Lk 24,1-12). Ti dva byli velmi zarmoucení a ubírali se, jak jsme již podotkli, do Emaus.

Po dvě staletí historická kritika, především ta, která vychází z osvícenských inspirací, nám chce dát na srozuměnou, že vyprávění o vzkříšení a o zjeveních se zakládají pouze na představách a zbožných přáních. S touto teorií, pouze trochu upravenou, se můžeme setkat i dnes: Zbabělí učedníci Mistra opustili a utekli, pak se v nich ozvalo špatné svědomí kvůli tomu, že svého Mistra zradili, tím se v nich probudila fantazie, podle jejich mínění Ježíš musel dále žít, aby mohlo pokračovat jeho dílo, to všechno přece nemohlo skončit tímhle způsobem. Aby se vymanili ze své zoufalé situace, vymysleli si vzkříšení a začali vykládat o setkáních se vzkříšeným Pánem. Je ovšem velmi obtížné obhájit toto mínění, když vezmeme vážně Pavlovu zprávu o tom, že se Ježíš zjevil také pěti stům učedníků najednou. Všichni měli kolektivní halucinaci? Skutečností ale zůstává, že osvícenská epocha i její potomci nám již po dvě staletí stále novým způsobem opakují v zásadě totéž, tedy že se jedná o výmysl a intriku. Bohužel to mnohé věřící přivádí k pochybnosti a týká se to i našeho společenství. Někteří z nich to dokonce neváhají napsat a nechat vytisknout.

Když čteme evangelijní texty souběžně s dalšími, je to tak zvaná synoptická – srovnávací četba, už na první pohled musíme zjistit, že je tu celá řada nesouladů. Podle evangelisty Lukáše se všechno odehrálo v Jeruzalémě, zatímco Matouš a Jan situovali zjevení Vzkříšeného především do Galileje. Jak to vysvětlit? Problémem je, že mnozí z této zjevné nesourodosti vyvozují závěr, že ve skutečnosti nedošlo k ničemu a že vyprávění mají pouze symbolickou vypovídací hodnotu. Ježíšovo dílo pokračuje, nezapomněli jsme na něj, stále na něj myslíme a ze všech sil se snažíme, abychom naplňovali to, co po nás chtěl. Co je ale historickou skutečností z toho, co se o něm vypravuje?

Na tomto místě bychom se mohli pokusit o souhrnný pohled na evangelia a o odpověď na otázku: jak je to vlastně s histo-

rickou věrohodností těchto textů? Je možné tuto věrohodnost historicky potvrdit? Já jsem přesvědčen, že evangelijní vyprávění o Ježíšově vzkříšení a o jeho zjeveních učedníkům jsou historicky věrohodná, rozhodně se nejedná o nějaké halucinace roznícených myslí.

Abychom ale zůstali věrni katechetickému duchu, jehož zásady se snažíme dodržovat, musíme najít nějakou jinou cestu. V takové katechezi musí dojít k tomu, co se stalo oněm dvěma učedníkům, kteří šli do Emaus. Na konci svého putování, když před nimi Ježíš rozlámal chleba a pak se jim ztratil z očí, se jejich oči otevřely a oni mohli upřímně vyznat: „Což nám nehořelo srdce, když k nám na cestě mluvil a odhaloval smysl Písma?“ (Lk 24,32). Stejně jako oni i my máme jednoho vynikajícího katechetu, Ježíše samotného. On je s námi na cestě a vysvětluje, co o něm říkají Písma. On je ten katecheta, který s námi kráčí naší životní poutí. To je ten katechista, který říká pochybujícímu Tomášovi: „Vlož sem prst, podívej se na mé ruce, vztáhni ruku a vlož ji do mého boku; a nebuď nevěřící, ale věřící“ (Jan 20,27). Ježíš nám otvírá mysl, uši, rozněcuje naše srdce. Pokračuje v tom, že lidem vytýká jejich nevěru. Evangelista vypravuje o tom, že Ježíš svým učedníkům vytýkal jejich nevěru (srov. Mk 16,14). Proč jste tak nechápaví? Proč máte tak tvrdá srdce? On sám nás tedy může vést, a my se chceme jeho vedení poddat.

Katecheze o vzkříšení o velikonoční noci

Věřit ve vzkříšení Ježíše z Nazareta neznamená přijímat ve víře nějakou izolovanou událost. V první řadě musíme věřit v Něho, v Ježíše Krista, jehož nám poslal nebeský Otec. Věřit znamená důvěřovat mu a přijmout to, co nám zjevil, vydat se tou cestou, na niž nás on sám postavil. Ježíšovo vzkříšení není vědecký údaj, který lze ověřovat podobně jako nějaký běžný fyzikální nebo chemický jev. Je to spíše křížovatka na životní pouti a my se na této křížovatce nacházíme.

Co ale Ježíš přesně řekl těm dvěma, kteří se ubírali do Emaus? Ona lekce byla tou nejdůležitější katechezí v dějinách lidstva. Bohužel ti dva neměli k dispozici magnetofon, aby jeho slova mohli nahrát. Protokolárně o tom vlastně nic nese-psali. Nevíme přesně, co Ježíš řekl těm dvěma putujícím učedníkům. Podobně také přesně nevíme o tom, co Ježíš řekl těm dvěma prvním učedníkům, kteří se za ním vydali, když se s ním setkali u Jana Křtitele u Jordánu, když se na ně Ježíš obrátil s otázkou: „Co byste chtěli?“ – „Rabbi, kde bydlíš?“ – „Pojďte a uvidíte?“ (srov. Jan 1,38-39). Bohužel ani tihle dva o tom nic nenapsali a neza-znamenali, co jim Ježíš vlastně řekl. První rozhovor s Ježíšem a nyní první setkání se Vzkříšeným...

Co tedy vlastně Ježíš řekl těm dvěma na cestě do Emaus? Co všechno mohl učedníkům sdělit v oněch čtyřiceti dnech před svým návratem k nebeskému Otci? Víme jen to, že hovo-řil o Božím království: „Potom začal od Mojžíše, (probral dále) všechny proroky a vykládal jim, co se ve všech (částech) Písma na něj vztahuje“ (Lk 24,27). Nemáme žádný zvukový záznam oněch setkání. Máme ale k dispozici Tradici, která vychází od samotného Ježíše. Není pochyb o tom, že učedníci si pamato-vali, co jim Ježíš sdělil. Prostě se jim to vtisklo do mysli, a proto to pak stále opakovali a sdělovali ostatním. I když tedy nebylo nic přesně zaznamenáno, přece přešla tato katecheze do živo-ta církve. Každoročně si církev připomíná a slaví putování do Emaus, při němž Ježíš vykládá Písma a ukazuje nám všechno, co je o něm psáno.

Ještě dnes církev opakuje to, co Ježíš vykonal na cestě do Emaus. Děje se to například o velikonoční vigílii. Velikonoční noc, můžeme to klidně říci, má své kořeny v tom, co tehdy Ježíš ve dnech, které následovaly po jeho ukřížování a vzkříšení, řekl svým učedníkům. Když slavíme onu velkolepou slavnost, je to tak, jako kdyby i nás chtěl Ježíš doprovázet a vysvětlovat nám Písma. V následující části této katecheze tedy chceme poněkud hlouběji proniknout do tajemství velikonoční vigílie a odhalit

tak pravý smysl Ježíšova vzkříšení, který se před námi právě při této náboženské zkušenosti odhaluje.

Velikonoční vigilie začíná ritem světla. Vstupujeme do tmavého kostela, kde září pouze velikonoční svíce. Tříkrát se zpívá, že Kristus je světlo. Pak se zažehne světlo. Následuje hymnus velikonoční svíce a velikonočního světla, vzdává se chvála Kristu, jenž je světlem zářícím v temnotách. „Noc jako den se rozjasní“ (Velikonoční chvalozpěv – Exsultet). Za světla velikonoční svíce pak pokračuje dlouhá bohoslužba sestávající z mnoha čtení, přesně ze sedmi čtení ze Starého zákona a ze dvou čtení z Nového zákona. Při těchto čteních (tři jsou z Mojžíšových knih a čtyři z proroků) dochází přesně k tomu, co vykonal Ježíš na cestě do Emaus, když vysvětloval svým učedníkům Písma a učil je chápat, proč musel Mesiáš to vše vytrpět, aby tak vešel do své slávy. Odhaluje se tak před námi význam kříže i vzkříšení. Procházet obřady celé velikonoční vigilie by bylo příliš dlouhé. Chtěl bych alespoň poukázat na to, že právě ona slavnost je pokračováním toho, co se kdysi stalo na cestě do Emaus. Chtěl bych, abyste porozuměli tomu, proč musíme s takovou radostí zpívat Aleluja, když se setkáváme se Vzkříšeným.

Na počátku

Začíná se třemi čteními z Mojžíšových knih. Jedná se o vyprávění o stvoření (srov. Gn 1,1-2,2), pak se čte o Abrahámově oběti (srov. Gn 21,1-18), následně si připomínáme to, jak vyvolený národ přešel Rudým mořem (srov. Ex 14,15-15,1).

„Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi“ (Gn 1,1). Naše víra ve vzkříšení Ježíše z Nazareta není vírou v jen tak nějaký zážrak, je to totiž především víra ve Stvořitele nebe a země, víra v Boha, jenž všechno stvořil. Gilbert Keith Chesterton (zemřel v roce 1936), anglický katolický spisovatel, řekl jednou se svým kousavým humorem: „Od okamžiku, kdy lidé již nevěří v Boha, nevěří už v nic, ale zároveň věří každému nesmyslu.“ Když člověk nevěří v Boha stvořitele, pak je snadné věřit v cokoli, co

náhodou přijde člověku pod nos. Lidé věří esoterismu, horoskopům, osudu, tedy všemu možnému, ale nevěří v Jediného, v Boha stvořitele nebe a země.

Jestliže věříme, že Ježíš z Nazareta vstal z mrtvých, pak si také připomínáme, co nám řekl před tím, než vystoupil na nebe. Stalo se to zřejmě v Galileji na té samé hoře, na níž Ježíš pronesl řeč o blahoslavenstvích. To, co při této příležitosti Ježíš řekl, je nesmírně silné, a my to můžeme pochopit jedině díky víře. Pokud bychom se domnívali, že právě tohle řekl někdo, kdo byl pouhý člověk, pak bychom museli uvažovat o tom, jestli byl normální. Ježíš tehdy pravil:

Je mi dána veškerá moc na nebi i na zemi. Jděte tedy, získajte za učedníky všechny národy, křtíte je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého a učte je zachovávat všechno, co jsem vám přikázal. Hle, já jsem s vámi po všechny dny až do konce světa! (Mt 28,18-20)

Jestliže nevěříme, že Bůh je stvořitelem nebe i země, že všechny věci jsou jeho stvořením, že mu všechno náleží a že všechno spočívá v jeho ruce, pak je pro nás Ježíšovo prohlášení nevyhnutelně něčím absurdním.

Jednou při konferenci na islámské univerzitě v Teheránu Imám-Sadiq jsem citoval právě tento text, abych dal studentům i tamním profesorům na srozuměnou, že jak islám, tak křesťanství má absolutní víru. Citoval jsme právě toto Ježíšovo prohlášení, které je pro nás křesťany absolutním tvrzením: „Je mi dána veškerá moc na nebi i na zemi. Jděte ke všem národům a získávejte mi učedníky.“ Ti, kdo tam byli spolu se mnou, mohli mnohem lépe než já pozorovat, k čemu v tom okamžiku došlo. Řekli mi potom, že v daném okamžiku se v celém sále rozhostilo absolutní ticho. Pak jsem pokračoval: „I pro vás je Korán absolutním zjevením Boží vůle, která je darována všem lidem.“

Naší vírou je právě tohle: Kristus doopravdy vstal z mrtvých. Nejedná se o jen tak nějaký zázrak, o jen tak nějakou událost, protože je to vrcholná událost ze života vtěleného Božího Syna, o němž svatý Jan napsal: „Všechno povstalo skrze ně a bez něho nepovstalo nic, co jest“ (Jan 1,3). Apoštol Pavel říká: „V něm bylo stvořeno všechno na nebi i na zemi“ (Kol 1,16). Ježíš je opravdu prostředníkem, a to nejen v díle spásy, ale také v díle stvoření.

Abrahám

Následující čtení při velikonoční vigílii, která je vlastně „emauskou katechezí“, se zdá být s prvním čtením v ostrém kontrastu. Jedná se o Abrahámův příběh. Bůh vyvolil Abraháma a přislíbil mu: „Učiním tě velkým národem... V tobě dojdou požehnání veškeré čeledi země“ (Gn 12,2-3; srov. Gn 13,16; 15,5; 22,16-17). Bůh nyní od Abraháma požaduje právě toho jediného syna, v němž spočívalo veškeré zaslíbení, v němž spočívala veškerá jeho naděje. Pavel to popisuje v listu Římanům následovně:

Jak stojíš v Písmu: „Ustanovil jsem tě za otce mnoha národů“ – před Bohem, kterému on uvěřil, že oživuje mrtvé a volá k bytí to, co není. Ačkoliv už nebylo naděje, on přece doufal a uvěřil, že se stane otcem mnoha národů, protože mu bylo řečeno: „Tak četné bude tvé potomstvo!“ A třeba pozoroval, že jeho tělo je už neplodné – vždyť mu bylo skoro sto let – a že je neplodné i Sáfino lůno, přece jeho víra nezeslábla (Řím 4,17-20).

To znamená, že Abrahám byl odhodlán obětovat Bohu svého jediného syna, i když na jeho životě záviselo naplnění Božího přislíbení. Abrahám však doufal tam, kde už to vypadalo beznadějně. Pavel pak dodává: „Je naším otcem před tvářmi toho, v nějž uvěřil, před Bohem, který dává život mrtvým a povolává v bytí to, co není.“ Jestliže nevěříme v Boha stvořitele, jak můžeme

věřit ve vzkříšení z mrtvých? Abrahám věřil v Boha stvořitele, měl důvěru v to, že Hospodin je dost mocný, aby opravdu splnil to, co slíbil.

Člověka opravdu překvapuje, že Abrahám měl obětovat svého jediného syna. Abrahám tedy směřoval se svým synem Izákem k hoře, kterou mu Hospodin ukázal. Společně pak na tuto horu vystupují: „A šli oba pospolu. Tu Izák svého otce Abraháma oslovil: ‚Otče!‘ Ten odvětil: ‚Copak, můj synu?‘ Izák se otázel: ‚Hle, oheň a dříví je zde. Kde však je beránek k zápalné oběti?‘ Nato Abrahám řekl: ‚Můj synu, Bůh sám si vyhlédne beránka k zápalné oběti.‘ A šli oba dál“ (Gn 22,6-8). Izák ještě neví, že on má být tou zápalnou obětí. „Bůh sám si vyhlédne beránka k zápalné oběti.“ Můžeme si velmi jednoduše představit, že na cestě do Emaus Ježíš učedníkům vysvětlil také toto místo ze Starého zákona. Pokaždé, když nasloucháme tomuto příběhu, rozpomínáme se na to, že „tak Bůh miloval svět, že dal svého jednorozeného Syna“ (Jan 3,16).

Bůh nakonec říká Abrahámovi: „Protože jsi to učinil a neodepřel jsi mi svého jediného syna, jistotně ti požehnám a tvé potomstvo jistotně rozmnožím jako nebeské hvězdy a jako písek na mořském břehu. Tvé potomstvo obdrží bránu svých nepřátel“ (Gn 22,16-17). Nyní slyšme, co Ježíš vysvětlil učedníkům putujícím do Emaus, co oni pak vyprávěli svatému Pavlovi a co on později napsal ve svých listech: „Když ani vlastního Syna neušetřil, ale vydal ho za nás za všechny, jak by nám s ním nedaroval také všechno ostatní?“ (Řím 8,32).

V tomto druhém čtení velikonoční vigilie jsme určitým způsobem vybudnuti, abychom porozuměli tomu, proč musel Mesiáš vytrpět všechno to, co strpěl. Je tomu tak proto, že právě on je ten vyhlédnutý Beránek Boží, jehož Otec přinesl v oběť za nás. Otec ho vydal za nás všechny, jak to říká Pavel: „Ponížil se a byl poslušný až k smrti, a to k smrti na kříži“ (Flp 2,8). Ježíš zemřel na kříži a Bůh ho vzkřísil. Abrahám je spravedlivý člověk, který Bohu nic neodepřel. V něm vidíme obraz Krista, který nic neo-

depřel svému nebeskému Otcí. Dal Otcí všechno, projevil totální poslušnost. Ježíš je tedy Synem v nejplnějším slova smyslu.

Terezie od Dítěte Ježíše (zemřela v roce 1897) řekla nedlouho před svým odchodem z tohoto světa: „Nikdy jsem Bohu nic neodpřela.“ Je opravdu odvážné už jenom to, když člověk takovou věc vysloví. Terezie to ale mohla říci. Je opravdu úžasné, že to vůbec nějaký člověk může říci. Opravdovým základem velikonoční radosti je to, že můžeme říci: On byl poslušný až do konce, až do posledního vydechnutí, až do smrti na kříži. On je věrný svědek, takže v něm můžeme vidět pravý obraz Boha Otce.

Ježíš jednou pravil: „Kdo vidí mne, vidí toho, který mě poslal“ (Jan 12,45). U Ježíše se nesetkáme s žádným gestem, postojem, slovem, myšlenkou, které by nebyly v dokonalém souladu s Bohem. Ježíš je dokonalý obraz Boha Otce. Nikdy nezvolil cestu své vlastní vůle. Jak to krásně vystihuje apoštol Pavel: „Vždyť ani Kristus neměl zalíbení sám v sobě“ (Řím 15,3). Právě proto ho Bůh vyvýšil, tedy vzkřísil ho z mrtvých; právě proto v něm naplno září Otcovo světlo, světlo slávy. Právě to je pramen a zdroj naší velikonoční radosti. Tato jistota víry vyplývá z naší jistoty, že není nic krásnějšího, vznešenějšího a lepšího, nežli konat Otcovu vůli. Právě v tom spočívá pravé blahoslavenství. To je také nejhlubší pravda lidství, jeho pravá realizace.

Jak často ale v sobě zamlžujeme Boží obraz, když se nechováme jako Boží děti a nejednáme podle Otcovy vůle. Pokud jsme přesvědčeni o tom, že naše štěstí spočívá v zaměřování se jen na sebe sama a na realizování našich vlastních představ, pak nemůžeme porozumět tomu, co je to velikonoční radost vyplývající z toho, že Ježíš vstal z mrtvých, a jejímž prostřednictvím Bůh stvrdil, že Ježíš je opravdu jeho milovaným Synem. Otec řekl: „To je můj milovaný Syn, v něm mám zalíbení“ (Mt 3,17). Na hoře proměnění se pak ozývá Otcův hlas, který říká: „To je můj milovaný Syn, v něm mám zalíbení“ (Mt 17,5). Otec nám neustále opakuje: v něm můžete vidět, jaký jsem já i to, čím se má stát váš život. V něm můžete vidět, co znamená být doo-

pravdy člověkem nebo stát se skutečně člověkem podle Božího záměru.

„Nikdy jsem Bohu nic neodepřela,“ řekla svatá Terezie. To je ale možné jen díky tomu, že Ježíš vstal z mrtvých a poslal svého svatého Ducha do našich srdcí. Jedině díky tomu existují lidé, kteří mohou něco takového tvrdit, aniž by to byla lež. A právě proto jsme se vydali touto cestou. Velikonoční radost spočívá také v tom, že existuje tolik Ježíšových učedníků, kteří pokračují v životě v poslušnosti, naplňují tedy tu poslušnost, kterou prokazoval Ježíš svému nebeskému Otcí. Právě v této poslušnosti víry spočívá Abrahámovo potomstvo: „Protože jsi to učinil a neodepřel jsi mi svého jediného syna, jistotně ti požeňm a tvé potomstvo jistotně rozmnožím jako nebeské hvězdy a jako písek na mořském břehu“ (Gn 22,16-17). Abrahámovými potomky jsou ti, kdo konají Boží vůli, tedy ti, kdo podobně jako Ježíš, spolu s ním a skrze něho, přijímají Boží vůli do svého života. Tak se stávají stále žijícím a přítomným Kristem, stávají se církví. Církev není nic jiného než Kristus, který dál žije, církev je opravdu jeho tělem, které žije dál v tomto světě. Prostřednictvím toho Kristova těla se vzkříšení stává něčím viditelným a zakusitelným.

Rudé moře

Učedníkům putujícím do Emaus v době po Velikonocích Ježíš jistě vysvětlil také význam třetího čtení, jemuž nasloucháme v průběhu velikonoční vigílie. Tento úryvek četli učedníci již ve večeradle. Jedná se o příběh vysvobození z egyptského područí, o příběh záchrany prostřednictvím vod Rudého moře. Je to kniha Exodus, která nám vypravuje, jak byl vyvolený národ zachráněn v situaci, kdy se zdálo, že už není žádná naděje. Když se Egypťané rozhodli pronásledovat odcházející Izraelity se vši svou vojenskou silou, rozestoupilo se před Izraelity moře a oni jím mohli projít suchou nohou. Tehdy byl zachráněn celý národ. Když Ježíš vstal z mrtvých, nařídil, aby se uděloval křest:

„Jděte tedy, získejte za učedníky všechny národy, křtíte je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého“ (Mt 28,19). To, co celý národ prožíval, když procházel rozestoupenými vodami Rudého moře, se prostřednictvím křtu nesčetněkrát opakuje. Říká nám to modlitba po třetím čtení o velikonoční vigílii:

Bože, to, o čem jsme nyní slyšeli ze Starého zákona, je pro nás stále živé. Ani dnes nepřestáváš konat své podivuhodné skutky, a cos vykonal kdysi, je předobrazem toho, co konáš křtem mezi námi. Vysvobodil jsi z otroctví svůj vyvolený národ, vysvobodil z otroctví hříchu celý svět a uskutečni na nás své zaslíbení, které jsi dal Abrahámovi a jeho potomkům.

Měli bychom se zabývat také dalšími čteními z knih proroků (srov. Iz 54,5-14; 55,1-11; Bar 3,9-15.32-4,4; Ex 36,16-28), která hovoří o tom, jak Bůh vysvobodil svůj lid z otroctví, jak se svým lidem uzavřel novou smlouvu, o tom, že jeho láska je neskonale pevná, takže přemáhá každou nevěrnost jeho lidu.

Jedno z oněch čtení Ježíš bezesporu vysvětloval oněm učedníkům putujícím do Emaus. Je to dlouhé čtení, jemuž jsme naslouchali na Velký pátek a které církev nikdy nepřestává číst, protože velmi zřetelně hovoří o Ježíši. Všichni jistě známe úryvek z knihy proroka Izaiáše (srov. Iz 52,13-53,12). Ježíš sám nám přece řekl, že prorok mluví o něm: „Tím, co zakusí, získá můj spravedlivý služebník spravedlnost mnohým; jejich nepravosti on na sebe vezme. Proto mu dávám podíl mezi mnohými a s četnými bude dělit kořist za to, že vydal sám sebe na smrt, a byl počten mezi nevěrníky. On nesl hřích mnohých, Bůh jej postihl místo nevěrných“ (Iz 53,11-12).

Když tedy o velikonoční noci zpíváme Aleluja a Gloria, tehdy se ono společné putování Ježíše s učedníky jdoucími do Emaus stává také naším putováním a naší zkušeností. Když se pak zmínění učedníci z Emaus vrátili do Jeruzaléma, uslyšeli, jak je ostatní učedníci zdravili: „Pán skutečně vstal a zjevil se Šimo-

novi“ (Lk 24,34). Tímto způsobem se křesťané o Velikonocích zdraví v Jeruzalémě.

Co se vlastně změnilo

Mohli bychom dlouho hovořit také o věrohodnosti historických údajů. Spokojím se ale pouze se třemi poznámkami. Za prvé, pokud by hrob v Jeruzalémě nebyl prázdný, pak by učedníci prostě nemohli v Jeruzalémě hovořit o Ježíšově vzkříšení. Za druhé, zjevení vzkříšeného Ježíše určitě nebyla halucinacemi nebo pouhé představy vzrušených myslí. Byly to tělesné vjemy. Za třetí, je nesporné, že v učednících se setkání se vzkříšeným Kristem projevilo navenek pozorovatelnou pronikavou změnou chování. Prostě a jednoduše ztratili strach. Od setkání s Kristem už se neskrývali, ale s odvahou vyšli na veřejnost, začali se chovat jako praví svědkové. Právě tohle je zřejmě ten nejsilnější argument ve prospěch historické věrohodnosti Ježíšova vzkříšení z mrtvých. Jedná se o skutečnost, že učedníci se stali společenstvím Ježíšových svědků.

Co skýtá velikonoční víra naší době? Ježíšovo vzkříšení z mrtvých opravdu něco změnilo? Co to pro nás znamená, že věříme v Ježíšovo vítězství nad smrtí? Z poselství o Ježíšově vzkříšení můžeme jako křesťané vyvodit existenci církve, protože učedníci se stali společenstvím Ježíšových svědků, stali se církví. Církev shromáždil Vzkříšený. Toto společenství odložilo nejen své strachy a obavy, ale také tendenci uzavírat se do sebe. Tehdy stejně jako dnes Vzkříšený vytýká nevěřícím to, že se víře uzavírají a nepřestává je vybízet k tomu, aby se stali věřícími.

Přál bych si uzavít tuto katechezi slovy teologa, která na mne udělala velký dojem. Gerhard Lohfink napsal knihu s velmi krásným titulem, jehož vypovědací hodnotu můžeme vyjádřit následovně: Bůh si přeje svůj lid. Gerhard Lohfink si klade následující otázku: odkud pochází všechna ta dnešní nevěra vůči Kristovu vzkříšení?

Příčin je mnoho. Jedna spočívá bezesporu v hlubokém komplexu podřazenosti, který je na křesťanech patrný. Od osvícenecké epochy (což trvá již dvě staletí) totiž bylo a je křesťanům neustále předhazováno, že křesťanství vůbec nezměnilo svět...

Je ale pravda, že křesťanství vůbec svět neproměnilo k lepšímu?... Již sama skutečnost, že bylo proneseno horské kázání, neproměnilo svět? První křesťanské komunity, které odmítaly klanět se římskému císaři jako bohu, svým odmítáním kultu císařů odhalily, že žádný stát nemá právo chovat se jako kdyby byl posledním cílem, jako kdyby byl bohem – tohle opravdu vůbec v ničem nezměnilo svět?

Mnozí mučedníci od prvního století až po dnešní doby, kteří volili raději smrt, než aby zapřeli svou víru a poslali pravdu, dokázali, že právě pravda je silnější než jakákoli vnitrosvětská moc. To neznamená nic vzhledem k proměně světa?

Všichni svatí od těch, kteří žijí ve skrytosti, až po osobnosti jako svatý František z Assisi a Terezie z Avily, nezměnili ve světě zhora nic tím, jak s radostí plnili Boží vůli? Všechny kláštery, které pokrývají naše země podobně jako hvězdy pokrývají oblohu, od počátku středověku svými školami, svými přínosy lékařské vědě, svými dílnami, svými sály, kde se opisovaly knihy, svým architektonickým uměním, svým zemědělským a krajinotvorným přínosem neudělaly opravdu zhora nic pro vylepšení tohoto světa?

Všechny matky, které večer co večer sedí u postýlek svých dětí a modlí se spolu s nimi a učí je přehlížet uplynulý den očima víry, opravdu nepřispěly zhora ničím k proměně tohoto světa k lepšímu? Všichni manželé, kteří se nepoddali duchu doby, nepodlehli tlaku, aby se rozešli a rozvedli, zůstali věrni svým závazkům, tihle lidé opravdu neudělali zhora nic pro vylepšení tohoto světa?

Všechny sestry, které probděly tolik nocí u lůžek nemocných a umírajících, které omývaly nemocné a posilovaly zarmoucené, opravdu neudělaly nic, co by přispělo k proměně tohoto světa k lepšímu?...

Je jisté, že vůbec nevíme, jak by vypadal svět, kdyby tu nebyla křesťanská víra... Pokud by ale Ježíš nevstal z mrtvých, svět by skončil. Jsem pevně přesvědčen o tom, že v tomto tvrzení je víc pravdy, než kolik jsme ochotni si připustit. Kdyby Ježíš nebyl vzkříšen z mrtvých a kdyby jeho vítězství nad smrtí nerozpoutalo tichou a stále trvající revoluci, svět by dnes rozhodně vypadal jinak a možná by už nějakou dobu neexistoval, protože by byl zničen (Gerhard Lohfink, *Gottes Volksbegehren*. Biblische Herausforderung, München, Neue Stadt, 1998, s. 83-85).

29. dubna 2001

VIII.

„MARIA, POMOZ NÁM!“ SMYSL ÚCTY K PANNĚ MARIÍ

*Regina coeli, laetare, alleluia!
Quia quem meruisti portare, alleluia,
resurrexit, sicut dixit, alleluia.
Ora pro nobis Deum, alleluia.*

Vesel se, nebes Královno, aleluja,
zaplesej tvorstva koruno, aleluja.
Neb tvůj Syn, jehožs nosila, aleluja,
vpravdě vstal, Kristus, tvá chvála, aleluja.
Z vítězství jeho raduj se, aleluja,
u něho za nás přimluv se, aleluja.

Zkušenosti s Mariinou pomocí

Dne 13. května roku 1981 v 17:19 na náměstí Svatého Petra v Římě byl spáchán atentát na Jana Pavla II. Střelil Ali Agca, ostřelovač, který použil zbraně s ráží 9 mm. Dne 13. června roku 2000 byl atentátník omilostněn prezidentem Italské republiky. Svatý otec se z toho upřímně radoval, protože již delší dobu se snažil o to, aby byl tento muž omilostněn. Kulka Svatého otce vážně zranila a bylo třeba, aby podstoupil operaci, která by zamezila

vnitřnímu vykrvácení. Chirurgové z Gemelliho kliniky, kteří papeže operovali a dlouhé hodiny bojovali o jeho život, jenž visel na tenkém vlásku, zjistili, že kulka jen o několik milimetrů minula aortu a že vážně nepoškodila žádný z životně důležitých orgánů. Později papež komentoval zmíněnou událost následujícími slovy: „Jedna ruka vystřelila, jiná ruka změnila směr kulky.“

Bylo 13. května, což je den prvního zjevení Matky Boží ve Fatimě. Ani papeži tato velmi jasná souvislost nemohla uniknout. Jakmile byl jen trochu při síle, ihned si nechal na kliniku donést dokumenty týkající se fatimského tajemství, kde se nachází také text tak zvaného třetího fatimského tajemství. Přečetl si je a vrátil dokumentaci do archivu, kde zůstala až do 13. května roku 2000. Onoho dne k překvapení všech zveřejnil papež prostřednictvím státního sekretáře ono tajemství. Integrovaný text byl publikován o něco později spolu s objasňujícím komentářem kardinála Josefa Ratzingera.

Od 13. května roku 1981 stále vzrůstala láska a úcta Svatého otce k Panně Marii Fatimské. Dovolím si nyní poukázat na některá data. 1. Přesně rok po atentátu vykonal papež děkovnou pouť do Fatimy (rok 1982). 2. V roce 1984 zcela spontánně poslal biskupovi z Fatimy škatulku s kulkou, která ho zasáhla. Tato kulka pak byla zasazena do koruny sochy Panny Marie Fatimské. 3. Dne 13. května roku 2000, byl to svatý rok velkého jubilea, papež znovu navštívil Fatimu a daroval Panně Marii Fatimské zlatý biskupský prsten, který kdysi obdržel od kardinála Wyszyňského. Je na něm vyryto papežovo heslo: *Totus tuus* – Celý tvůj.

V této katechezi budeme hovořit o zkušenostech lidí s Pannou Marií Pomocnicí. Mírně tím ony zcela konkrétní zkušenosti spojené s její pomocí a přímluvou. Takové události rozhodně nejsou odtrženy od běhu dějin a od lidských životních osudů a v dějinách církve se stále opakovaly. Ve Vídni je jedna ulice, která se nazývá podle Panny Marie Pomocnice. Této ulici dali takový název proto, že se na ní nachází kostel zasvěcený právě

Panně Marii Pomocnici. Mnoho lidí po dlouhá staletí zakouší, že Maria se opravdu chová jako naše starostlivá matka a pomáhá nám v našich úzkostech a potřebách. Není tedy divu, že kostely zasvěcené Panně Marii Pomocnici se nacházejí na mnoha místech.

Chci se vrátit ke 13. květnu roku 1981. Toho dne papež podepsal zakládající listiny jednoho institutu, který si velmi přál založit a který existuje až dodnes. Nese jeho jméno: *Institut Jana Pavla II. pro studium manželství a rodiny*. Rodina je tématem, které se nachází v základech jeho pontifikátu. Papež to opakuje velmi často: budoucnost světa spočívá v rodině.

Dne 13. května roku 1981 papež podepsal také další zakládací listiny. Jednalo se o ustanovení *Papežské akademie pro život*. Základním úkolem zmíněné akademie je věnovat se vědeckému studiu života z lékařského, biologického, právního a teologického hlediska. Jako prvního prezidenta této akademie jmenoval papež slavného francouzského vědce Jéroama Lejeuna, který právě od onoho 13. května byl zván k Svatému otci na oběd. Lejeune byl velkým obhájcem života, především toho života, který se nacházel v ohrožení. Podařilo se mu dokonce objevit příčiny genetické vady, kterou lidé obvykle nazývají mongolismus. Až do okamžiku, kdy zemřel na rakovinu, byl v trvalém přátelském kontaktu se Svatým otcem.

Právě 13. května roku 1981 se v Římě měla konat velká manifestace pořádaná Komunistickou stranou Itálie na podporu zákonného povolení potratů. Jakmile se rozšířila zpráva o atentátu na papeže, organizátoři akce odvolali. Z uvedených údajů můžeme určitým způsobem vyčíst, jak se v onen den vzájemně propletly kultura života a kultura smrti a jak spolu v onen památný den vedly zápas.

Pokusme se tedy hlouběji proniknout do zkušenosti s Marií jako Pomocnicí. Jaký poměr existuje mezi zmíněnými zkušenostmi a úctou k Panně Marii? Jaké základy má úcta k Matce

Boží? Je nesporné, že tyto zkušenosti jsou dědictvím dlouhých generací. Co nás opravňuje k tomu, abychom Marii prokazovali úctu, a kde jsou meze tohoto uctívání? Jak rozlišit falešné projevy mariánské úcty od těch zdravých a správných?

Když se papež po zásahu kulky schoulil, měl prý šeptat následující slova: „Maria, má matko, má matko!“ Heslo „*Totus tuus*“ vypovídá o obzvláštní důvěře, kterou Svätý otec chová k Panně Marii. Tento jeho hluboce synovský vztah k Marii ale rozhodně nezačal dne 13. května roku 1981. Od onoho dne se ale mnohem jasněji projevuje papežova vděčnost za pomoc, kterou osobně zakusil. Z mnoha papežových počínů je to celkem jasně patrné. Je ale také zcela zřejmé, že úcta k Matce Boží hrála v papežově životě důležitou roli mnohem dřív, než došlo ke zmíněným událostem. V devíti letech přišel o maminku, jediného bratra ztratil, když mu bylo dvanáct let. Otec zemřel, když bylo Karolovi dvacet let. On sám často opakuje, že Maria mu byla matkou. V dané souvislosti nesmíme zapomínat na to, že polský lid velmi silně uctívá Ježíšovu Matku. U Jana Pavla II. má ale tato úcta velmi patrné osobní rysy, jak o tom svědčí například časté pouti na Jasnou Góru (Cęstochowa). Na tomto místě jednou papež řekl: „Kolikrát jsem na tomto místě řekl: *Totus tuus*, celý tvůj!“ Celý život Svätého otce je projevem jeho hluboké vděčnosti vůči Marii. Jeho důvěra vůči ní není sentimentální, ale mužná a opravdová. Musím připomenout den 8. října roku 2000. Když vrcholila pouť biskupů ve svätém roce 2000, papež recitoval před sochou Panny Marie Fatimské dlouhou modlitbu, která se nazývá „svěření“ třetího tisíciletí do Mariiných rukou. Papež světil nastávající tisíciletí právě Marii.

Maria, Matka Boží

Mohli bychom přinést ještě celou řadu dalších příkladů zkušenosti s Mariinou pomocí. Jsou to vždy buď osobní zkušenosti těch, kdo se z takové pomoci přímo mohli těšit nebo byli svědky

takové pomoci. Známe řadu takových případů z historie a odehrávají se i dnes. Stále se ale vrací otázka: Proč? Proč obzvláštní úcta k Panně Marii?

Chtěl bych začít otázkou, která je bezesporu tou nejzásadnější a nejobtížnější, co se týče námitek proti mariánské úctě. Tu bychom si měli klást především v okamžiku, kdy máme rozhodnout, zda v této oblasti někdo chybuje; jde tedy o otázku: Kde jsou podle evangelia správné meze této úcty?

Mohla by se stát úcta k Panně Marii jakousi náhražkou klanění se Kristu a Bohu? Není tomu náhodou tak, že mariánský kult někdy zastihuje zdravé klanění se, které jsme podle víry povinováni prokazovat výhradně Kristu a Bohu? *Katechismus katolické církve* v této věci hovoří velmi střízlivě: „Co katolická víra vyznává o Marii, pramení z toho, co vyznává o Kristu; co však učí o Marii, to opět osvětluje její víru v Krista“ (čl. 487). Nuže tedy, všechno, co věříme o Marii, se zakládá na víře v Krista, ba dokonce tuto víru v Krista objasňuje.

Zásadně tedy platí, že Mariina úloha ve všem závisí na úloze, jakou hraje Kristus. Mariina role nás dokonce hlouběji uvádí do poznání Kristovy role. Všechno tedy závisí na tom, jak vnímáme Krista. Jestliže by byl Ježíš jen výjimečným člověkem, prorokem, pak by Maria byla pouze matkou tohoto výjimečného člověka. V dějinách byla velká řada matek významných lidí, ale nebylo by asi zcela správné přepisovat jim nějaký obzvláštní význam. Jestliže tou významnou osobností je izraelský Mesiáš, Syn Boží, pak platí, že ona je opravdu Matkou Boží v tom smyslu, jak to pojímá církev. Ona je matkou Božího Syna, který se stal člověkem. Pak ale platí, že úcta a čest projevované Marii nelze oddělovat od klanění, které prokazujeme Kristu.

Právě tohle je však bod, na nějž se kritika mariánské úcty nejvíce zaměřuje. Právě zde se objevuje jakési rozhořčení nad tím, jak Marii uctívají katolíci a pravoslavní křesťané. Není tomu náhodou tak, že Maria byla vyvýšena na trůn, postavena na oltář jako nějaká bohyně? Nestavějí ji katolíci a pravoslavní

určitým způsobem na roveň Kristu, ba dokonce Bohu? Když člověk v nějaké muslimské zemi začne hovořit o Matce Boží, ihned se proti tomu zdvihá odpor. Pro muslimy je totiž tento výraz jedním z nejhroznějších rouhání, které si lze představit. Pro muslimy je naprosto nepochopitelné, jak je možné o nějaké lidské bytosti hovořit jako o Matce Boží? Nedošlo k určitému zbožštění Marie?

Ve skutečnosti se jedná o kritiky, které se vyskytovaly již v křesťanském starověku a které se v dějinách objevovaly téměř neustále. Mariánská úcta by neměla být ničím jiným než určitou obdobou kultů velkých bohyně – matek z pradávných náboženství. Tento zvyk uctívat bohyně by tímto způsobem křesťanství převzalo a jaksi „pokřtilo“. Vrátila by se tak na scénu Isis se svým synem Osirisem, jak je známe z egyptského náboženství předkřesťanské epochy. Tato bohyně a její syn by se staly modelem pro Marii a Ježíše. Mnohým mariánský kult připomíná Artemis Efezskou, bohyni plodnosti.

Pavel musel podstoupit velký zápas s těmi, kdo vyráběli sošky posledně zmíněné bohyně, protože jeho kritika modloslužebnictví ničila těmto lidem obchod. Vše končilo velkým srocním těchto řemeslníků (srov. Sk 19,21-40), kteří rozhněvaně volali: „Veliká je Artemis Efesanů!“ (Sk 19,28). Když pak zjišťujeme, že právě ve městě Efezu došlo v roce 431, tedy o necelých čtyřiceti sta let později, k prohlášení třetího ekumenického koncilu o tom, že Maria je Bohorodičkou, není to dokladem, že došlo vlastně k pokřesťanstění onoho pradávného kultu bohyně Artemis a kultu bohyně – matek? Neplatí náhodou o mnoha křesťanských chrámech, že se nacházejí na místech, kde předtím stály pohanské kultovní stavby? Na první pohled by se někomu taková interpretace mohla zdát věrohodná a přijatelná, je dokonce v jistém slova smyslu i svůdná, a proto se často setkáme s tím, že ji někdo předkládá a je o svém mínění přesvědčen. Nebyla to konec konců chytrá politika křesťanů, když „christianizova-

li“ staré bohy a využili prastará posvátná místa, kterým dali tak říkajíc „nový kabát“?

Na základě čistě vnějškově pojímaných souvislostí člověk může nabýt dojmu, že to vše je dost pravděpodobné. Jestliže si ale někdo položí otázku: Jak to bylo možné? Jak mohli křesťané na starých pohanských kultištích zbudovat mariánské chrámy nebo kostely zasvěcené jiným světcům a světicím? Otázku je třeba ještě upřesnit: Nestojí za tím vším náhodou také zkušenosti spásy, určité zkušenosti s Pannou Marií Pomocnicí? Myslím třeba na poutní místo Kleinmariaszell v Dolním Rakousku. Je pravděpodobné, že v dávných dobách to bývalo pohanské kultiště. Na zmíněném místě také došlo k usmíření dvou bratří, kteří byli znesvářeni na život a na smrt. V onom prastarém chrámě si podali ruku na znamení usmíření. Nejednalo se náhodou o zkušenost spásy, která přispěla k tomu, že na uvedeném místě začala být Panna Maria uctívána jako Pomocnice? I tyto věci je třeba vzít v potaz, když se hovoří o „christianizaci“ pohanských postav.

Maria a jediný Prostředník

Jaký základ skýtá víra pro porozumění zkušenostem Mariiny blízkosti a pomoci? Ještě více pohoršení vždycky vyvolávalo, když se Panně Marii připisoval titul „Prostřednice“, „Pomocnice“, když se o ní hovořilo jako o té, která prokazuje milosti, která určitým způsobem zprostředkuje spásu. Není právě tohle výhradním úkolem Ježíše Krista? Neříká snad Pavel, že Ježíš Kristus je jediným Prostředníkem mezi Bohem a lidmi (srov. 1 Tim 2,5)? Není to náhodou tak, že se do křesťanství vmísilo něco, co je mu cizí a co by v křesťanském životě nemělo mít místo? Položme si ale následující otázku: Maria skutečně nespolupracovala na díle naší spásy? A svatí na tomto díle spolupracovali? A my můžeme spolupracovat na díle spásy těch ostatních? Nebo jinak: Hospodin naplňuje své dílo spásy výhradně sám a když používá lidi jako

své nástroje, tito lidé zůstávají jenom pasivními loutkami v jeho rukou, které nedělají vůbec nic na základě svých schopností, jako kdyby to prostě byly pouhé „vodiče“ toho, co chce konat Hospodin? Byla Maria pouze pasivním nástrojem spásy, anebo existuje něco jako její aktivní spolupráce na díle spásy? Na tomto základě bychom pak mohli vzhledem k naší zkušenosti tvrdit, že je to opravdu ona, kdo nám pomáhá.

Přesvědčení o tom, že Maria je skutečně naší Pomocnicí a v určitém slova smyslu také Prostřednicí, se může opřít o dva základní argumenty. První je skutečnost, že rovněž my coby tvorové můžeme spolupracovat na Božím díle spásy. Druhým argumentem je to, že Maria koná totéž, ale zcela jedinečným způsobem, takže její spolupráce je s tou naší nesrovnatelná. Hovoří o tom jedna ne právě jednoduchá pasáž v dokumentech II. vatikánského koncilu. Osmá kapitola dogmatické konstituce *Lumen gentium* je věnována vyjasnění toho, jaké místo má Panna Maria v Božím plánu díla spásy, a také se zabývá tím, jaké místo má Maria v církvi. V tomto velmi hutném textu si koncilní otcové kladou otázku: Smíme Marii opravdu nazývat titulem „Prostřednice“? Odpověď je následující:

Máme jediného prostředníka podle apoštolových slov: „Je totiž jenom jediný Bůh a jenom jediný prostředník mezi Bohem a lidmi: člověk Kristus Ježíš, který vydal sám sebe jako výkupné za všechny“ (1 Tim 2,5-6). Mariina mateřská úloha vůči lidem nikterak nezastiňuje ani nezmenšuje toto jediné prostřednictví Kristovo, nýbrž ukazuje jeho sílu. Celý spasitelný vliv blahoslavené Panny na lidi neplyne totiž z nějaké nutnosti, nýbrž jedinečně z Božího svobodného rozhodnutí a z nadbytku Kristových zásluh, opírá se o jeho prostřednictví, na něm naprosto závisí a z něho čerpá celou svou sílu. Nijak však nepřekáží přímému spojení věřících s Kristem, nýbrž spíše jen podporuje (*Lumen gentium*, čl. 60).

Maria není zástěnou nebo oponou, která by Krista zastiňovala, naopak, spíše jasněji zviditelňuje Kristovu moc a posiluje naše sjednocení s ním. Jan Pavel má ve svém znaku kříž a pod ním velké „M“, ještě níže se nachází jeho heslo: „*Totus tuus*“. Opět se ale objevuje otazník: Toto „*Totus tuus*“ adresované Marii není ve skutečnosti určitou bariérou, která nás odděluje od přímého kontaktu s Kristem? Svatý otec vždy velmi jasně ukazoval, že tomu tak opravdu není.

V *Lumen gentium* se dočteme ještě to, že Maria je „vzývána v církvi jako přímlovkyně, pomocnice, ochránkyně a prostřednice“ (*Lumen gentium*, čl. 62). Není málo těch, kde se domnívají, že nazrál čas k tomu, aby církev prohlásila dogma o Marii jako Prostřednici všech milostí. Věřící naléhají stále na Svatého otce, aby k tomuto dogmatickému prohlášení přistoupil. Na tomto místě nechci rozebírat celou tuto teologickou problematiku. Koncilní otcové ale skutečně učí, že Maria bývá vzývána jako „prostřednice“, i když tento titul je nutno pojímat tak, „že se tím důstojnosti a účinnosti jediného prostředníka Krista nic neubírá a nic nepřidává. Žádný tvor totiž nemůže být nikdy kladen na jednu rovinu s vtěleným Slovem a Vykupitelem“ (*Lumen gentium*, čl. 62). To platí pochopitelně i o Marii, která rozhodně nestojí na stejné rovině s Kristem. Není tudíž možné stavět Marii Kristu na roveň. Koncilní otcové připojují dva příklady:

1. „Avšak jako mají na Kristově kněžství rozličným způsobem účast jak posvěcení služebníci, tak věřící lid, a jako se Boží dobrota skutečně vylévá na tvorstvo různým způsobem, tak ani jedině prostřednictvím Vykupitele nevyklučuje, nýbrž vyvolává rozličnou spolupráci tvorů, vyplývající z účasti na jediném zdroji“ (*Lumen gentium*, čl. 62). My totiž věříme, že knězem v pravém slova smyslu je pouze Ježíš Kristus. List Židům to říká zcela jasně: V nové smlouvě existuje pouze jediný velekněz, Ježíš Kristus (srov. Žid 8,1). Proč tedy nazýváme kněžími obyčejné presbytery, biskupy, kardinály? Proč jsou na základě společného křestního kněžství všichni věřící nazýváni kněžími? Koncilní otcové tvrdí,

že se jedná o náš podíl na jediném Kristově kněžství (srov. *Lumen gentium*, čl. 10). My vyznáváme, že existuje pouze a výhradně jediný Prostředník mezi Bohem a lidmi, ale zároveň vyznáváme, že nejsme vyloučeni ze spolupráce na jeho zprostředkovatelském díle, protože sám Ježíš Kristus nás k tomu povolává.

2. „Boží dobrota se skutečně vylévá na tvorstvo různým způsobem“ (*Lumen gentium*, čl. 62). Když bohatý mladík přistoupil k Ježíšovi, položil mu otázku: „Mistře dobrý, co musím dělat, abych dostal věčný život?“ Ježíš mu poněkud stroze odpovídá: „Proč mě nazýváš dobrým? Nikdo není dobrý, jenom jeden: Bůh. Znáš přikázání: ‚Nezabiješ, nezczizoložíš, nepokradeš, nevydáš křivé svědectví, nebudeš podvádět, cti svého otce i matku!‘“ (Mk 10,17-18). Naše vyznání víry je jasné: jedině o Bohu se může v pravém slova smyslu tvrdit, že je dobrý. Koncilní otcové neméně tvrdí, že tvorové mohou mít podíl na Boží dobrotě. Sklenice chutného piva v parném odpoledni je vskutku něčím dobrým. Je to něco, co má podíl na dobrotě Stvořitele. Opravdu existuje dobrota, jak to správně tvrdí koncilní otcové, která je vylita na tvory. Když konáme dobrý skutek, rozhodně tím nekonkurujeme Bohu, nýbrž spolupracujeme s jediným Dobrým.

Na první pohled se to všechno může někomu jevit jako velmi teoretická záležitost. Ve skutečnosti je to ale ústřední bod naší víry. Věříme, že člověk je Božím obrazem, podobiznou živého Boha. Bůh je jediný, s ničím nesrovnatelný, a přece existují jeho podobizny. My jsme stvořeni k Božímu obrazu a k Boží podobě (srov. Gn 1,26). To ale zároveň znamená, že smíme s Bohem spolupracovat, mít podíl na jeho díle. Tohle platí o každém člověku. I v tom nejubožejším lidském tvorů musíme mít úctu k nesmírnému tajemství, jímž je skutečnost Božího obrazu. Z uvedeného důvodu jsme pevně přesvědčeni o tom, že dokonce i ten nejbídnější zločinec má právo na to, aby se s ním nakládalo s respektem, protože jeho život je čímsi posvátným. Z toho si dovoluji vyvodit závěr, že trest smrti není v souladu se skutečností, že člověk je Božím obrazem. Existují ale lidé, o nichž můžeme tvrdit, že se

v nich Boží obraz zrcadlí obzvláštním způsobem, Nazýváme je světci. Když tvrdíme, že člověk je stvořen jako Boží obraz, není to pouze výsada, ale také odpovědnost. Biblický výraz „Boží obraz“ lze vnímat také jako „Boží služebník“, „zplnomocněnec Boží“, „posel Boží“. Byla nám svěřena velká zodpovědnost a zároveň jsme dostali oprávnění k tomu, abychom se podíleli na Božím díle.

Ze všeho, co jsme právě řekli, můžeme vyvodit určité kritérium pro uctívání, jež prokazujeme Marii. Úcta ke svatým se vždy musí stávat také jejich horlivým napodobováním. Znamená to především to, že musíme napodobovat jejich smysl pro svěřenou pravomoc a odpovědnost, jak je to velmi jasně patrné v jejich životě. V církvi vždy platilo, že otázka správného uctívání svatých byla vždy spojena s otázkou jejich správného napodobování. Kritérium pravé svatosti spočívá především v tom, jak dotyčný člověk prožíval a naplňoval svou zodpovědnost za to, že je Božím obrazem. Z uvedeného vyplývá, že správné uctívání Panny Marie má vždy spojitost s ochotou vzít na sebe zmíněnou odpovědnost.

Nepřísluší nám, abychom posuzovali, zda papežova úcta k Marii je v každém ohledu autentická. S naprostou jistotou můžeme říci: Jeho úcta k Panně Marii rozhodně lidi neodpuzuje. Neuzavírá ho do nějakého gheta, nýbrž posiluje jeho bezbřehý smysl pro odpovědnost za lidi. Mariánská úcta je vždy spojena s naprostou ochotou napodobovat její odevzdanost do Božích rukou, ochotu jednat ve stejném duchu jako ona. Když Maria na svatbě v Káně říká: „Už nemají víno“ (Jan 2,3), vychází najevo její pozornost vzhledem k potřebám lidí. Základním kritériem čistoty a opravdovosti nemůže být nic jiného než ochota k tomu, abychom ji napodobovali i v její pozornosti vůči potřebám lidí.

Mariánská úcta, která musí být vždy také jejím napodobováním, nás rozhodně nevzdaluje od Krista a od lidí, naopak, spíše nás Kristu a lidem ještě více přibližuje.

Maria, matka všech lidí

Přál bych si věnovat pozornost ještě jedné otázce. Proč má ale Maria tak výsadní místo? Proč právě ji uctíváme mezi všemi svatými na prvním místě? Pro věřícího člověka je odpověď velmi snadná.

Nyní bych se chtěl odvolat na zkušenost, kterou sdílíme opravdu všichni. Objevují se situace, okamžiky, které nás jednoznačně přivádějí k vědomí, že teď je řada právě na mně, teď to záleží na mně. Jsou to okamžiky, v nichž mohu počítat pouze sám se sebou. Když se o věc zasadím, všechno probíhá dobře, pokud zůstanu netečný, ujede mi prostě vlak. Je to špatné pro mne, ale i pro ostatní. Jsou situace, které musím řešit jedině já.

Věž kostela svatého Štěpána ve Vídni stojí ještě dnes jen proto, že v roce 1945 jeden člověk, kapitán Klinkicht, pochopil daný okamžik. Byl velitelem protivzdušné obrany Vídně a dostal rozkaz, že je nutno zničit tuto věž. Rozkaz odmítl i za cenu rizika, že bude popraven. Nařídil všem protiletadlovým jednotkám, že nesmějí tuto věž zničit. Přicházejí okamžiky, kdy všechno závisí na jediném „ano“. Jakmile tento okamžik propásnu, je všechno ztraceno.

V dějinách lidstva nastala jedna chvíle, kdy bylo – tak říkajíc – ve hře úplně všechno. Všechno záviselo na jednom jediném člověku. Byl to okamžik zvěstování. Když dobře analyzujeme daný okamžik, v němž anděl Marii zvěstoval: „Počneš a porodíš syna a dáš mu jméno Ježíš“ (Lk 1,31). Z toho můžeme velmi snadno usoudit, že v tomto okamžiku bylo skutečně všechno v její rukou, všechno záviselo na její odpovědnosti a ochotě ke spolupráci, všechno záviselo na jejím „ano“, nebo „ne“.

Podobné chvíle se odehrávají i v našem životě. Někdy si kladu otázku: Jak člověk pochopí, že ho Bůh volá, že má povolání? To je kupříkladu situace bohatého mladíka, který v daném okamžiku odchází naplněn smutkem (srov. Mk 10,17-31). Jsem přesvěd-

čen o tom, že Bůh onoho mladíka neopustil. Je ale také pravda, že kvůli onomu „ne“ Ježíš plakal stejně, jako plakal kvůli „ne“ svého lidu (srov. Mt 23,37).

V rozhodující hodině Maria řekla své rozhodující „ano“, a právě proto se v tom samém okamžiku pro nás pro všechny stala Prostřednicí spásy. To neznamená, že by nám darovala spásu, že ona by byla původkyní spásy, protože spása pochází výhradně od Boha. Ona ale řekla své „ano“ k tomuto velkolepému Božímu záměru. Domnívám se, že v tomto Mariině „ano“, v této zcela jedinečné hodině je taková hloubka a síla, že všechny generace z něho mohou čerpat. Ta hodina měla skutečně světodějný význam.

Vraťme se ale k věži kostela svatého Štěpána ve Vídni. Když se na tuto stavbu díváme, pochopitelně nemyslíme vždy na kapitána Klinkichta. Kdyby ale tenkrát v rozhodujícím okamžiku býval neodmítl splnit zruďný rozkaz, pak by dnes věž nemohl nikdo spatřit.

Je nesporné, že Maria prožívala toto „ano“ v každém okamžiku svého následujícího života, bylo to mnoho hodin, dnů, týdnů, měsíců, let jejího životního putování. Svatý Ireneus, křesťanský autor z druhého století, jednou napsal: „Prostřednictvím své poslušnosti se stala pro sebe i pro celé lidstvo příčinou spásy.“ To neznamená, že je původkyní spásy. Ona ji ale všem zprostředkovala. Ona není prvním zdrojem spásy, ale je fontánou, skrze níž mohl Bůh uskutečnit své dílo. V síle onoho „ano“ se Maria stala nositelkou spásy pro všechny lidi všech dob. Od onoho okamžiku nesmírné bohatství jejího „ano“ působí na všechna lidská pokolení. Když v Lourdes nebo ve Fatimě vidíme zástupy nesčíslných poutníků, kteří tam přicházejí s velkou důvěrou v Marii, pak můžeme zahlédnout, kolik síly bylo v onom rozhodujícím „ano“, v oné hodině zvěstování a jeho přijetí.

V okamžiku, kdy vyřkla své „ano“, stala se nejen matkou Vykupitele, ale také matkou všech těch, které její Syn vykoupí.

Stala se tudíž matkou všech lidí, protože Ježíš Kristus je vykupitelem všech lidí. Právě to je poslední důvod toho, proč všechny národy a lidé všech následujících epoch se k Marii utíkají s velkou důvěrou.

27. května 2001

IX.

NADĚJE PŘESAHUJÍCÍ HRANICE SMRTI

Touha po věčném životě

Naděje překračující meze smrti. To bude také téma naší poslední katecheze. Chci ji otevřít citací z *Vyznání* svatého Augustina (zemřel v roce 431) a nachází se v deváté knize tohoto světoznámého díla. Augustin se již obrátil. Po dlouhých vnitřních bojích přistoupil ke křtu, který mu udělil svatý Ambrož (zemřel v roce 397). Stalo se to v Miláně. Augustin se spolu se svou matkou chystá na návrat do severní Afriky. Zastavují se v Ostii. Augustin vypravuje:

Když se přiblížil den, kdy měla odejít z tohoto světa, den, který ty jsi znal, ale my neznali, stalo se jistě dle Tvých tajemných úradků, že jsme ona a já zůstali sami opřeni o okno, z něhož bylo vidět do zahrady našeho domu. Bylo to v Ostii nad Tiberou, kde vzdálení světského hluku po tak dlouhé a obtížné cestě jsme se připravovali k odplutí.

Rozmlouvali jsme spolu velmi líbezně, zapomínajíce na to, co jest vzadu, a natahující se po tom, co jest před námi (srov. Flp 3,13), nořili jsme se v přítomnosti Pravdy, jíž jsi Ty, a zabývali se tím, jaká asi bude blaženost svatých, kterou ani oko

nevidělo, o níž ani ucho neslyšelo a co ani na lidskou mysl nevstoupilo (srov. 1 Kor 2,9). S touhou jsme otvírali ústa svého srdce nebeským proudům vyvěrajícím z Tvého pramene, pramene života, který je u Tebe (srov. Ž 35,10), abychom jím dle své schopnosti osvěženi mohli alespoň poněkud pochopiti tak velikou věc (*Vyznání IX, X*).

O kousek dál Augustin říká, že při tomto rozmlouvání syna s matkou o věčném životě se s rozechvělým srdcem dotkli skutečností, o nichž hovořili, tedy věčného života. Nedlouho potom Monika zesnula, stalo se to ještě v Ostii. Augustin ji pochoval a posléze se odebral do severní Afriky.

Spolu s Augustinem a Monikou můžeme také my upřít svůj zrak k tajemství věčného života. Nosíme v sobě i my, podobně jako oni, hlubokou touhu po věčném životě, nostalgii, která nás táhne k návratu domů? Je pro mne radostí, když pomýšlím na věčný život? Mohu v něj doufat? Neznamená ale takový způsob přemítání vlastně únik z tohoto světa a opomíjení mé vlastní odpovědnosti? Mohu se těšit na věčný život? Není to spíše tak, že bych se měl spíše obávat hodiny soudu? Když si uvědomím, že budu muset hodnotit celý svůj život, jak to se mnou dopadne? Na jakou stranu se nakonec při soudu postavím? Neřekl snad Pán zcela jasně, že nastane oddělení: jedni po pravici a druzí po levici? Neřekl, že jedni půjdou do věčného života, ti ostatní do věčného zatracení (srov. Mt 25,31-46)?

Nyní si musíme položit zcela zásadní otázku: Opravdu směřuji celým svým srdcem k věčnému životu? Může dojít k tomu, že tohoto posledního cíle svého života nakonec nedosáhnu? Mohu propadnout věčnému zavržení?

Dnes se stále více prosazuje veselé pojetí života, které se snoubí s chlácholivým míněním: „Všichni nakonec půjdeme do ráje“. Jedna banální píseň to tak říká, odůvodnění je zase banální: „Protože jsme všichni dobří“. Zároveň ale mnozí lidé pochybují o tom, že lze takovou věc vyslovit, aniž bychom nebrali v potaz

spravedlnost. Všechno nemůže být tak jednoduché, protože konání dobra nebo zla s sebou nevyhnutelně nese následky, takže nemůže být jedno, jakým způsobem se chováme a jak žijeme. Kdyby všechno bylo tak jednoduché, pak bychom si mohli prostě dělat, co se nám zamane a zlobí. Pokud by před Božím tribunálem neměl být žádný rozdíl mezi spravedlivými a nespravedlivými, pak se naskytá otázka, zda by spravedlnost neztratila svou vznešenost a vážnost.

Dnes je rozšířeno další mínění, jedná se zejména o názor, že Bůh není soudcem. Mělo by se jednat o určité „nekonečné sebesouzení“, které na sebe bere podobu reinkarnace. Nová narození prý nastávají proto, že skrze mnoho minulých i budoucích životů můžeme dospět ke karmě a postupně napravovat to, co jsme v minulých životech pokazili. Mnozí v tom vidí cestu k dosažení vyváženosti a vyrovnanosti ducha. Mělo by to znamenat, že v nějakém budoucím životě by měla být dána další příležitost k tomu, abych dal náhradu za ošklivosti, jichž jsem se dopustil v životě, který právě probíhá.

Víra nám ale říká zcela jasně, že máme k dispozici pouze jeden pozemský život. Nyní bych raději ponechal stranou hypotézy, podle nichž by v Písmu svatém měla být tvrzení, která by svědčila ve prospěch dalších reinkarnací; jednalo by se o přísliby lepšího života na této zemi. Jsem však pevně přesvědčen o tom, že mohu s klidem prohlásit, že v Božím slově neexistuje ani jedno místo, které by pozitivně a výslovně hovořilo o reinkarnaci. Víra nám říká, že máme k dispozici pouze jeden život, pak následuje věčnost. To ale znamená, že každý okamžik tohoto života je čímsi jedinečným a neopakovatelným. Minulost minula, už se prostě nikdy nevrátí, a právě proto je to také něco velmi cenného. Právě to je také důvod, proč má čas tak nesmírnou cenu; prostě a jednoduše nic není možno zopakovat podle toho, jak by se nám to zrovna líbilo.

Je pravda, že víra nás učí o možnosti očištění: I když život již skončil a uzavřel se, můžeme po smrti doufat v určité očištění. To

má základ v modlitbě církve za zesnulé. Kdyby nebyla po smrti možnost dojít očištění, modlitba církve za zesnulé by naprosto pozbyla smyslu. Tisíciletá modlitební praxe jasně svědčí o tom, že modlitba za zesnulé opravdu těm, za něž se modlíme, také pomáhá. Mnoho náhrobních nápisů i pohřební ritus nám tuto skutečnost připomínají.

Otázky týkající se posledního cíle

Dostáváme se tudíž k otázkám ohledně ráje, pekla a očištěnce. Jedná se o témata spjatá s koncem lidského života. V teologii se o těchto záležitostech hovoří jako o posledních věcech. Kolik kázání je věnováno právě těmto otázkám! Vzpomínám si na své dětství. Náš farář byl již pokročilého věku a hovořil o těchto záležitostech poměrně často. Když dospěl až k tématu věčného života, věděli jsem, že kázání se chýlí ke konci. Jeho promluvy končily vždy věčným životem.

Dnes se o těchto věcech hovoří poměrně zřídka. Možná je to důsledkem marxismu, který vnesl do světa určité podezření. A toto podezření se zarylo mnoha lidem tak říkajíc pod kůži. Jedná se o námitku, že dávat mnoho prostoru věčnému životu může v sobě skrývat určitou útěchu. Karel Marx obviňoval křesťanství (obecně ale také všechna ostatní náboženství) z toho, že jsou jako opiem, které dává lidem zapomínat na bolesti tohoto života prostřednictvím slibu lepšího osudu v onom životě. Člověk místo toho, aby usiloval o vylepšení tohoto světa, by se – podle Marxe – utěšoval výhledem na onen život. Je všeobecným míněním, že právě marxismus sehrál důležitou roli v opomíjení posledních věcí člověka.

Domnívám se ale, že dnes vstupují do hry také další činitele, které jsou ještě radikálnější než marxismus. Dnes se setkáváme s tím, že za hlavní hodnotu je považován blahobyt. Je to důležitější než rozlišování pravdy a lži, dobra a zla, jen když se má člověk dobře. Jistě není špatné, když se máme dobře. Jakmile

se ale blahobyt stane hlavní náplní života, pak se všechno začne poměřovat jedině současným okamžikem.

Jeden hymnus, který často rád recituji a který se v jistém slova smyslu přičítá dnes rozšířenému pojetí života, říká: „Jsme pouze hosté na této zemi a bez oddechu putujeme skrze všechny druhy strážní směrem k našemu věčnému přibytku.“ „Jsme pouze hosté na této zemi“: cítí to tak dnes ještě křesťané, berou tuto skutečnost ještě vážně? Dokáže nás pohnout pomyšlení na to, že tento život je krátký? Po dlouhá staletí to bylo velmi důležité téma duchovních pojednání. Věnovali mu pozornost nejen křesťané, ale také myslitelé jiných přesvědčení, kupříkladu Marcus Aurelius. Jsme pouze poutníci, je nám dopřáno jen nemnoho času. K tomuto vnímání krátkosti pozemského života se pak připojuje představa pláče a lkaní. Svůj život prožíváme skutečně „v tomto slzavém údolí“, jak to recituje v modlitbě *Salve Regina*. Máme s tím již sdostatek zkušeností, ale obvykle o tom vůbec nechceme mluvit a své žaly skrýváme. A přece platí, že bychom toto naše krátké pozemské putování dokázali snášet lépe, kdybychom si řekli, že jsme na této zemi pouze hosté a že toto pozemské putování se skutečně odehrává v slzavém údolí. To není pesimismus, protože ve skutečnosti se v takovém hodnocení pozemského života skrývá naděje. Údolí totiž není uzavřené, někde směřuje, ústí do otevřené krajiny. Údolí není zaplombovaná cela, nahoře uzavřená. Údolí je nahoře otevřené a je otevřené před námi, právě tak je tomu také s naším životem.

Ještě častěji se možná zapomíná na to, že věčný život začíná už nyní, právě tady, protože nyní můžeme nalézt cestu vedoucí do otcovského domu. Podmínkou je pochopitelně to, že se obrátíme, jak to Ježíš hlásal od svého prvního veřejného vystoupení: „Obráťte se a věřte evangeliu“ (Mk 1,15). Je-li pokání a obrácení, začíná nový život. Již nyní můžeme zakoušet něco z věčného života prostřednictvím Ježíše Krista. Možná že právě tohle je jeden z nejpomíjenějších aspektů křesťanské víry. Existuje pouze jedna cesta vedoucí k životu, tedy k životu, který smrt nemůže

zničit, a je to obrácení. „Když se však neobráte, všichni podobně zahynete“ (Lk 13,3). Jestliže se ale obrátíte, pak život, věčný život může začít už teď. Bez obrácení nedojde k ničemu. Právě obrácení je **veřej**, na které závisí celé křesťanské poselství.

Cesta vedoucí k životu a cesta vedoucí ke smrti

Klíčové slovo této katecheze vskutku člověku nahání strach, ale – jak uvidíme zakrátko – může přinášet radost. Na tomto místě je vhodné připomenout si slova ze závěru Markova evangelia: „Kdo uvěří a dá se pokřtít, bude spasen; kdo však neuvěří, bude zavržen“ (Mk 16,16). Je tudíž patrné, že radostné poselství i poselství o zavržení jsou vzájemně propojena. Jedná se o překvapivou záležitost, dokonce můžeme říci, že je to hrůzné, ale je to skutečně nezbytné.

První Ježíšova slova v Markově evangeliu mají následující znění: „Naplnil se čas a přiblížilo se Boží království. Obratě se a věřte evangelium!“ (Mk 1,15). Tato výzva k rozhodnému kroku obrácení je v celém křesťanském poselství rozhodující. Je rovněž plna příslibů, které můžeme shrnout následovně: Zvol život! Rozhodni se pro život a opusť cestu vedoucí k záhubě! Tuto alternativu máme před očima již ve Starém zákoně: Existují dvě cesty, jedna vede k životu a druhá ke smrti. Já se musím rozhodnout, po které z nich chci kráčet. Podle toho, jak se rozhodnu, nastanou důsledky již v tomto životě a rovněž v tom budoucím.

Pokud se nerozhodnu, je to jako kdybych se rozhodl zůstat na cestě vedoucí k zavržení. Pokud si vyberu, pak mohu zvolit správně, nebo špatně, mohu dosáhnout kýženého cíle, nebo se s ním minout. Jestliže se vydám špatnou cestou, mohu díky nesmírné Boží milosti vždy učinit opravu směru a vstoupit na správnou cestu. Někdy ale platí, že již nebudu moci tuto korekci směru udělat, protože volba určitého stylu života, nesprávné cesty má takové následky, z nichž není východiska. Jsou to důsledky, které blokují jak mne, tak ostatní. Tyto následky prostě musím

snášet. Ale dokud jsem poutníkem, dokud trvá toto pozemské putování, mohu se vždy kát za to, že jsem se vydal nesprávnou cestou. Jestliže se kaji, znamená to, že se vracím k bodu, na němž jsem opustil správnou cestu, a zároveň vyznávám: tenkrát jsem udělal nesprávnou volbu. I když už nemohu vymazat následky svého špatného rozhodnutí, mohu přece duchovně nalézt nový začátek spočívající v uznání toho, že jsem se rozhodl nesprávně, kaji se za to a začínám nové putování. Pokání je skutečně jako nový start, i když ještě musím snášet následky svého nesprávného rozhodnutí. Nezapomínejme na to, že Ježíš je lékařem. On nám dává lék, který je opravdu účinný a umožňuje nový začátek.

Podle víry církve naše putování končí smrtí. Když přijde, končí cesta, kterou si člověk zvolil. Dospěl jsem někam, odkud není návratu. Tak tomu opravdu je. Vybral jsem si špatnou, nebo dobrou cestu? Když to řekneme takhle, působí to na člověka velmi silně. Ale ono tomu tak skutečně je. V onom okamžiku se jedná buď o věčné štěstí, nebo o věčné neštěstí.

V Ježíšově poselství se právě o těchto věcech hovoří velmi naléhavě. Přesto jsou dnes téměř vykořeněny z našeho způsobu uvažování a prožívání křesťanství. Poselství Písma svatého je ale zcela jasné. Připomenu teď tři známá podobenství, která pojednávají o téže věci. Všechna se nacházejí v pětadvacáté kapitole Matoušova evangelia. Ježíš pronesl tato podobenství v Jeruzalémě nedlouho před svým utrpením. V dané souvislosti se rozhodnutí stává čímsi velmi naléhavým, ba neodkladným.

1. Podobenství o deseti pannách (srov. Mt 25,1-13), z nichž pět je moudrých a pět pošetilých, vypovídá o souvislosti našich nynějších rozhodnutí s posmrtným osudem. Ony pošetilé si s sebou vzaly lampy, ale ne olej do zásoby, a proto musí odejít, aby si olej obstaraly. Když se vracejí, brána je už zavřená, a ony si uvědomují, že přišly pozdě. Ženich jim říká: „Amen, pravím vám: Neznám vás“ (Mt 25,12). Jako kdyby Ježíš chtěl říci, že může nastat čas, kdy už je pozdě, kdy jsou vyčerpány všechny možnosti, protože lidé si nechali uniknout všechny příležitosti

k tomu, aby se připravili na onen rozhodující okamžik. A Ježíš uzavírá toto podobenství následujícím ponaučením: „Bděte tedy, protože neznáte den ani hodinu“ (Mt 25,13).

2. Druhé podobenství vypravuje o talentech – hřivnách, které byly svěřeny služebníkům na určitou dobu (srov. Mt 25,14-30). Jeden boháč odjíždí na cesty. Jednomu služebníku svěřuje pět hřiven stříbra, dalšímu dvě hřivny, konečně tomu třetímu jednu hřivnu. Služebníci, kteří dostali pět a dvě hřivny, majetek dobře spravují a přinášejí užitek. Oběma z nich říká navrátilivší se pán následující slova: „Správně, služebníku dobrý a věrný. Málo jsi spravoval věrně, mnoho ti svěřím. Pojď se radovat se svým pá-nem“ (Mt 25,21,23). Třetímu služebníku, který obdržel jednu hřivnu a zakopal ji, pán říká: „A tohoto služebníka, který není k ničemu, hoďte ven do temnot. Tam bude pláč a skřípění zubů“ (Mt 25,30). I zde je popisován čas rozhodnutí, který vede k tomu, že člověk dospívá k definitivnímu stavu štěstí, nebo neštěstí.

3. Velmi dobře známé je podobenství o posledním soudu (srov. Mt 25,31-46). Soudce bude lidi rozdělovat, jedny postaví po své pravici a druhé zase po své levici. Těm po pravici říká: „Amen, pravím vám: Cokoliv jste udělali pro jednoho z těchto mých nejposlednějších bratří, pro mne jste udělali“ (Mt 25,40). Těm po levici naproti tomu praví: „Amen, pravím vám: Cokoliv jste neudělali pro jednoho z těchto nejposlednějších, ani pro mne jste neudělali“ (Mt 25,45). Poslední verš pak konstatuje: „A půjdou do věčného trápení, spravedliví však do věčného života“ (Mt 25,46).

Jedno dítě z mateřské školky interpretovalo tato slova následujícím způsobem: Těm po pravici řekne: Pojďte, požehnaní mého Otce; těm po levici řekne: Jděte pryč, lezete mi na nervy! Je v tom cítit, jak se chová k dítěti jeho matka.

Přání šťastné smrti

Začali jsme s Augustinem a Monikou v Ostii, hovořili jsme o nostalgii po nebi a dospěli jsme až k „hroznému poselství“. Kde skončila radostná zvěst? Pokusme se tedy vnést do této poněkud temné záležitosti trochu světla. Musíme se zabývat dvěma otázkami. První zní: Co je vlastně věčný život? Druhá se týká soudu, ráje a pekla.

Přežívá duše skutečně po smrti těla? Filosofové o tom velmi dlouho přemýšleli. Již toto velké filosofování je samo o sobě určitým dokladem nesmrtnosti duše. Daný problém ale není v první řadě filosofickou záležitostí. Jedná se však spíše o otázku víry a života. Poslední věta Kréda říká: „Věřím v život věčný.“ Vzpomínám si, jak jsem jednou zůstal jako omráčený, bylo mi tenkrát asi šestnáct a povídali jsme si s jedním člověkem, který byl zarytým ateistou. Pravit: „Smrtí to všechno prostě a jednoduše končí.“ Bylo pro mne opravdu nevysvětlitelnou záhadou, jak někdo může žít s takovým pomyslením. Později jsem se setkal s dalšími lidmi, kteří si myslí totéž, a byly to opravdu vynikající osobnosti. Vzpomínám si například na jeden manželský pár, který dělal velmi mnoho pro jiné lidi a přitom věřil, že po smrti prostě nic není. Musíme se mít opravdu na pozoru před tím, abychom netvrdili, že všichni ateisté jsou sobci. Zůstává však otázka: Odkud bere člověk, který nevěří v posmrtný život, sílu k tomu, aby pomáhal druhým a aby žil správně?

V žádné jiné situaci to není jasnější, než když se jedná o smrt. Kdysi se lidé velmi starali o smrt. Co mohu vykonat, abych dospěl ke své poslední hodině dobře připravený? Co mohu vykonat pro druhé, aby i oni dospěli k poslední hodině dobře připraveni? Existovala různá bratrstva, která si dávala za cíl připravovat své členy dobře na smrt. Jsem připraven, abych se mohl objevit před Boží tváří? Je můj život takový, abych mohl snést jeho pohled? Z toho všeho vyplývá, že lidé se zajímali především o svůj pře-

chod do nové formy existence. Bývalo zvykem recitovat modlitby za umírající.

Kdysi mnozí znali nazpaměť modlitbu, na kterou jsme již skoro všichni zapomněli. Jedná se o tak zvané *Commendatio animae*, tedy jakési doprovázení duše při umírání. V křesťanských rodinách se tato modlitba recitovala nejen v okamžiku, kdy byl přítomen kněz, ale pokaždé, když někdo odcházel z tohoto světa. Modlitba začíná slovy: „Profiscere, anima christiana“ – „Vydej se na cestu, křesťanská duše“.

Křesťanská duše, vydej se na cestu z tohoto světa ve jménu Boha, všemohoucího Otce, který tě stvořil, ve jménu Ježíše Krista, Božího Syna, který pro tebe trpěl, ve jménu Ducha svatého, který byl na tebe vylit; kéž ještě dnes dojdeš pokoje v příbytku Boha na svatém Siónu ve společenství se svatou Bohorodičkou Pannou Marií, se svatým Josefem a se všemi anděly a svatými... Kéž uvidíš tvář v tvář svého Vykupitele a kéž na věky požíváš blaženého patření na Boha“ (*Katechismus katolické církve*, čl. 1020).

Jak se v dnešní době změnilo chování lidí vůči těm, kdo právě umírají! To není odsudek, ale pouze konstatování současného stavu. Za dobrou smrt se dnes považuje spíše nenadálý a náhlý odchod z tohoto světa, který by byl rychlý a hlavně bezbolestný. Po staletí se ale křesťané modlívali: „Uchraň nás od nenadálé smrti!“ Taková smrt byla považována za pohromu, protože na takový odchod ze světa se člověk nemohl připravit. Kdo byl nenadále vytržen z tohoto světa a nemohl se bezprostředně připravit na věčný život, byl považován za nešťastníka.

Starostlivost o provázení ve smrti je velmi důležitou záležitostí a je to zcela evidentní alternativa proti eutanazii, proti aktivní nápomoci ke smrti, která se začíná praktikovat v mnoha evropských zemích.

Nyní stojíme před další otázkou: Není náhodou způsob, jakým druhé provázíme v umírání, zaměřen především na to, aby člověk zesnul spokojeně, tedy na jakousi formu blahobytu ve smrti? Ačkoli není nesprávné ulehčovat umírajícím v jejich zápolení, není to náhodou spojeno s rizikem, že kvůli starostem o bezbolestnou smrt se zapomene na to, co je skutečně ve hře, totiž že stojíme na prahu onoho světa? Jakmile si tohle všechno uvědomíme, zjistíme, že evangelium je opravdu v ostrém protikladu k duchu tohoto času. Uvědomujeme si zároveň, jak důležité je ono probuzení, které nám Ježíš nese, když nás chce vytrhnout z apatického polospánku a z mnoha iluzí.

Vzpomínám si na jedno vyprávění z Lukášova evangelia (srov. Lk 12,16-21). Jeden boháč měl velkou úrodu, a proto si řekl: „Strhnu své stodoly, vystavím větší a tam složím všechno své obilí i své zásoby. Pak si mohu říci: Máš velké zásoby na mnoho let. Klidně si žij, jez, pij, vesele hoduj!“ (Lk 12,18-19). Ale Bůh na to reaguje následujícím způsobem: „Blázne, ještě této noci budeš muset odevzdat svou duši a čím bude to, co jsi nashromáždil?“ (Lk 12,20). Neříká ti to nic? O kousek níže Ježíš říká, abychom si hleděli především toho, co nás činí spravedlivými před Božím očima (srov. Lk 12,33). To je ono kompletní převrácení těch hodnot, které vnáší do našeho světa Kristus.

Právě na základě tohoto převrácení starých hodnot se zakládá celá kultura, kultura života i kultura umírání. Bez této kultury života formované evangeliem by nestály naše kostely. Nebylo by nic z toho, co nacházejí archeologové, když dělají vykopávky kolem těchto křesťanských chrámů, kde nalézají tolik výmluvných náhrobních nápisů, které jsou dokladem této kultury, díky níž si je člověk jasně vědom důležitosti toho, co se odehrává kolem našeho odchodu z tohoto světa na věčnost, do věčného života. Naše kostely a naše hřbitovy jsou plny takových dokladů starostlivosti o dobrý přechod na onen svět, o dobré provázení duše z tohoto světa na cestě do nového života.

Bůh nás chce spasit

Nyní se budeme zabývat jednou kritickou námitkou. Není tomu tak, že pro křesťany minulých dob byly všechny tyto věci velmi důležité především proto, že kněžstvo jim velmi často připomínalo peklo plné ohně, protože zkrátka a dobře lidé měli strach z pekla?

Já si ale kladu otázku: Není to v zásadě pozitivní, že tento strach už dnes není tolik pocítován? Nebyl vlastně strach z pekla něčím škodlivým? Není tomu spíše tak, že jsme dnes pochopili, že Ježíšovo poselství sice člověka varuje před možností ztráty spásy a snaží se ho probudit z letargie, ale že právě tohle není ústředním bodem jeho hlásání. Ježíš sice hovoří relativně často o možnosti věčného zavržení, ale to neznamená, že by se jednalo o hlavní předmět, o němž hovoří.

Když jsem si procházel konkordanci spisů svaté Terezičky, tedy přehled počtu a míst výskytu jednotlivých slov, zakusil jsem hluboké překvapení. Když jsem hledal slovo „dětství“, nabízelo se velmi mnoho míst. Pak jsem hledal slovo „peklo“ a překvapilo mne, že právě toto slovo se v díle svaté Terezičky vyskytuje opravdu jen velmi zřídka. Znamená to snad, že peklo ztratilo svůj význam nejen pro teology, ale také pro světce? Jednalo by se tedy o proměnu, kterou by tak v jistém slova smyslu podepsalo samo nebe? I zde ale platí, že se nesmíme zaměřovat na to, co je běžné a samozřejmé pro mentalitu dnešní doby, ale spíše na to, co nám chce sdělit Hospodin. Možná že toto jeho poselství se skrývá i v menší frekvenci užívání slova „peklo“.

Dnes je stále více rozšířeno mínění, že spásy nakonec dojdou všichni lidé. Ačkoli slovo „peklo“, které má v Písmu svatém a v Tradici jednoznačný význam, není zcela odstraněno, přesto mají mnozí dojem, že věčné zavržení nemůže být úplně posledním slovem živého Boha. Připouštím, že i já bych se rád přiklonil k tomuto optimistickému názoru. Ale zároveň si musíme jasně přiznat, že Boží zjevení nám to tak říká; existuje zcela reálná možnost, že člověk spásy nedojde.

Dospěli jsme k rozhodujícímu bodu, k jakémusi základnímu předělu mezi vírou a tím, co jsou prostě domněnky a spekulace prováděné na základě dnešní mentality. Ale co vlastně přesně říká poselství víry? Nikodémovi Ježíš jasně říká: „Neboť tak Bůh miloval svět, že dal svého jednorozeného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný. Bůh přece neposlal svého Syna na svět, aby svět odsoudil, ale aby svět byl skrze něho spasen“ (Jan 3,16-17). Právě v tom spočívá jádro radostné zvěsti, evangelia. „Aby skrze něj byl svět spasen“ – to znamená, že svět nutně potřebuje Spasitele. Možná že právě v tom spočívá ústřední bod radostné zvěsti, protože kýženého Spasitele už máme. Zároveň ale také platí, že onoho Spasitele nutně potřebujeme! Bez něho zůstáváme mimo spásu, jsme ztraceni; to platí o každém z nás i o celém světě. Zjevení nám říká právě tohle. Zatracení, věčné neštěstí, právě to mne očekává, když nebudu spasen. Nebe prostě není něco samozřejmého. Někdo mne musí spasit, když chci dojít do nebeské radosti. Kristus je Spasitel a Vykupitel. Bez něho utonu v beznaději a v ztracení. Pavel nám to říká krátce a jasně, když parafrázuje slova samotného Ježíše: „Tak je to dobré a milé Bohu, našemu spasiteli. On chce, aby se všichni lidé zachránili a (došli) k poznání pravdy“ (1 Tim 2,4). Jestliže ale Bůh chce, abychom všichni došli spásy, pak to zároveň znamená, že my všichni jsme nespaseni, že spásu potřebujeme. Svými vlastními silami se prostě nezachráníme. Bůh nás chce spasit a kromě toho si přeje, abychom všichni dospěli k poznání pravdy.

Tím, co jsme citovali, opravdu není řečeno, že bez Božího spasitelného zásahu bychom byli ztraceni? Řečeno jinak: Máme tak málo zkušeností sami se sebou, známe tak málo temné kouty našeho nitra, že si klidně spíme v pěkných iluzích a ukolébáváme se tím, co nám dovolují vidět růžové brýle, které si odmítáme sundat? Opravdu jsme nikdy nepomysleli na to, co znamená, že bez Boha a Ježíše Krista jsme vydáni sami sobě na pospas? To je opravdu velká a strašlivá hrozba.

Radostná zvěst spočívá v tom, že Bůh chce, aby všichni lidé došli spásy. Nyní jsme možná s to poněkud lépe pochopit strašlivé slovo, jímž jsme zahájili naše úvahy, jedná se o závěr Markova evangelia: „Kdo uvěří a dá se pokřtít, bude spasen; kdo však neuvěří, bude zavržen“ (Mk 16,16). Kdo nevěří v to, že Ježíš je Spasitel, kdo se nechytí jeho podané ruky, toho pohltí strašlivá propast zatracení. Není to Bůh, kdo by ho chtěl zatratit, je to on, kdo se nenechá zachránit. Je pouze jeden jediný Spasitel: „V nikom jiném není spásy. Neboť pod nebem není lidem dáno žádné jiné jméno, v němž bychom mohli dojít spásy“ (Sk 4,12).

Existuje tedy skutečně peklo? Víra nám říká, že existuje „ne“ vůči podané spasitelské ruce živého Boha. Právě proto se modlíme za to, aby všichni lidé dospěli k víře a aby se nechali zachránit Ježíšem Kristem. Řečeno jinak: Modlíme se za to, aby se všichni obrátili a setkali se osobně s Ježíšem; nebo aby se alespoň ve svém životě rozhodovali pro to, co je dobré a správné, na základě svého svědomí, protože i tak člověk může dospět spásy. Jestliže je tomu tak, jak jsme právě řekli, pak to znamená, že víra v Ježíše Krista je už nyní počátkem věčného života. Jestliže se nyní držím jeho ruky, jsem již ve věčném životě, i když ještě musím projít branou smrti. Pavel praví: „Vždyť pro mě život je Kristus a smrt ziskem“ (Flp 1,21).

16. 6. 2001

OBSAH

PŘEDMLUVA	
JEDNOHO POSLUCHAČE	5
I. BŮH JE TROJÍ A JEDINÝ	9
<i>Cesta katechese</i>	9
<i>Trojice jako tajemství</i>	11
<i>Zvěstovat, že Ježíš je Kristus</i>	13
<i>Ježíšův život a jeho dílo</i>	14
<i>Od zkušenosti k dogmatu</i>	19
<i>Zkušenost víry v trojjediného Boha</i>	21
II. BŮH VŠEMOHOUCÍ I BEZMOCNÝ?	23
<i>Všemohoucí Bůh</i>	24
<i>Síla, moc a odpovědnost</i>	25
<i>„U Boha není nic nemožného“ (Lk 1,37)</i>	29
<i>Kristus „Boží moc a Boží moudrost“ (1 Kron 1,24)</i>	33
III. JAKÝ JE VÝZNAM BOŽÍ PROZŘETELNOSTI?	
BOŽÍ DOBROTA A ZLO	37
<i>Všechno je v Božích rukou</i>	38

	<i>Ježíš – osud nebo Boží záměr?</i>	40
	<i>Jak působí Boží prozřetelnost</i>	43
	<i>Bůh dokáže ze zla vytěžit dobro</i>	45
	<i>Důvěra v Boží dobrotu</i>	47
IV.	„V NIKOM JINÉM NENÍ SPÁSY“	
	JEDINEČNOST JEŽÍŠE KRISTA	49
	<i>Věřit a tázat se</i>	50
	<i>Petr a Jan před veleradou</i>	51
	<i>Jedině v Ježíši Kristu je spása</i>	53
	<i>Žádná jiná cesta spásy mimo Ježíše Krista</i>	56
	<i>Ježíš Kristus je Pán</i>	58
	<i>Abychom se stali Božími dětmi</i>	61
	<i>Bůh chce, aby všichni lidé došli spásy</i>	63
V.	JEDNA CÍRKEVA	
	MNOHO RŮZNÝCH VYZNÁNÍ	65
	<i>Církev Ježíše Krista</i>	66
	<i>Ježíš chtěl pouze jednu církev</i>	68
	<i>Pravda, jednota a mnohost</i>	72
	<i>Bolestné rozdělení</i>	74
	<i>Nostalgie po jednotě</i>	78
VI.	JEŽÍŠOVY ZÁZRAKY A ZNAMENÍ	81
	<i>Zázrak a víra</i>	81
	<i>Nedorozumění týkající se zázraků</i>	83
	<i>Zázrak není záchranná vesta proti nevěře</i>	86
	<i>Zázraky a přírodní zákony</i>	88
	<i>Jaký efekt mají zázraky</i>	91
VII.	„PÁN SKUTEČNĚ VSTAL“	
	JEŽÍŠOVO VZKŘÍŠENÍ Z MRTVÝCH	95
	<i>Otázka Ježíšova vzkříšení dnes</i>	95

<i>Na cestě do Emaus</i>	97
<i>Katecheze o vzkříšení o velikonoční noci</i>	99
<i>Na počátku</i>	101
<i>Abrahám</i>	103
<i>Rudé moře</i>	106
<i>Co se vlastně změnilo</i>	108
VIII. „MARIA, POMOZ NÁM!“	
SMYSL ÚCTY K PANNĚ MARIÍ	111
<i>Zkušenosti s Mariinou pomocí</i>	111
<i>Maria, Matka Boží</i>	114
<i>Maria a jediný Prostředník</i>	117
<i>Maria, matka všech lidí</i>	122
IX. NADĚJE PŘESAHUJÍCÍ HRANICE SMRTI.....	
<i>Touha po věčném životě</i>	125
<i>Otázky týkající se posledního cíle</i>	128
<i>Cesta vedoucí k životu a cesta vedoucí ke smrti</i>	130
<i>Přání šťastné smrti</i>	133
<i>Bůh nás chce spasit</i>	136

Christoph kardinál Schönborn

Přijmout Ježíše jako Krista - Podněty k prohloubení víry

Z němského originálu

Jesus als Christus erkennen – Impulse zur Vertiefung des Glaubens

Přeložil Ctirad Václav Pospíšil OFM

Vydalo nakladatelství PAULÍNKY, Praha 1, Petráská 9

v roce 2005 jako svou 86. publikaci

ISBN 80-86025-80-2

Vytiskla tiskárna PB tisk, Přibram

První vydání

Doporučená cena 198,- Kč